

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Kriminaalõiguse, kriminoloogia ja kognitiivse psühholoogia õppetool

Triin Kivimaa

SIERRA LEONE ERITRIBUNALI PRAKTIKA

Magistritöö

Juhendaja

mag. iur. (õigusteadus) Andres Parmas

Tartu
2013

SISUKORD

SISUKORD.....	2
SISSEJUHATUS.....	4
1. SIERRA LEONE.....	7
1.1. Sierra Leone.....	7
1.2. Sierra Leone ajalugu.....	8
1.3. Sierra Leone kodusõda 1991-2002.....	9
2. SIERRA LEONE ERITRIBUNAL KUI HÜBRIIDTRIBUNAL.....	16
2.1. Erinevad viisid, kuidas mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle.....	16
2.1.1. Hübriidse kriminaalkohtu olemus.....	24
2.1.2. Hübriidse kriminaalkohtu eelised ning puudused.....	28
2.2. Sierra Leone eritribunali asutamine.....	34
3. SIERRA LEONE ERITRIBUNALI PRAKTIKA.....	42
3.1. Menetluslikud probleemid.....	42
3.1.1. Isikud, kes kannavad kõige suuremat vastutust.....	42
3.1.2. Õiguspädevus.....	46
3.1.3. Amenstia.....	47
3.1.4. Charles Taylor ja riigipea immuniteedi küsimus.....	50
3.2. Kuidas rikastas Sierra Leone eritribunal rahvusvahelist õigust.....	55
3.2.1. Rahuvalvajate poolt toimepandud kuriteod.....	55
3.2.2. Rünnak rahuvalvajate vastu kui rahvusvaheline kuritegu.....	56
3.2.3. Sunnitud abielu kui inimsusevastane kuritegu.....	58
3.2.4. Lapssõdurite kasutamine kui tõsine rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumine.....	62
3.2.5. Uudne võimalus, kuidas seada üles rahvusvahelise iseloomuga tribunal konfliktijärgsesse ühiskonda.....	66
KOKKUVÕTE.....	69

THE PRACTICE OF SPECIAL COURT FOR SIERRA LEONE. Summary	72
LÜHENDID	76
KASUTATUD KIRJANDUS	77
KASUTATUD ÕIGUSAKTID JA KOHTUPRAKTIKA	81

SISSEJUHATUS

Käesoleva magistritöö teemaks on Sierra Leone eritribunali praktika. Töö probleem on seotud vastuse leidmisega küsimusele, mida kujutab endast Sierra Leone eritribunal. Samas vaadatakse lähemalt ka põhjuseid, mis ajendas sellise eritribunali loomisele. Kui taoline eritribunal loodi, siis uuritakse antud töö käigus seda, kas Sierra Leone eritribunal arendas ka rahvusvahelist karistusõigust.

Sierra Leone eritribunal on loomuselt hübriidtribunal. Kui vaadata lähemalt viimaste aastakümnete praktikat rahvusvaheliste tribunalide loomisel, siis hakkab silma asjaolu, et alates 1990ndate lõpust on ÜRO hakanud toetama hübriidsete kriminaalkohtute loomist. Ka Sierra Leone eritribunal sündis ÜRO toetusel. Seega üheks töö eesmärgiks on välja selgitada, mida kujutab endast hübriidne kriminaalkohus ning miks ÜRO on hakanud selliseid tribunale looma.

Üheks hüpoteesiks on see, et hübriidsete kriminaalkohtute loomisega võib ÜRO üritada hoida kokku kulusid. Enne hübriidtribunalide loomist oli ÜRO loonud oma põhikirja VII peatüki alusel kaks rahvusvahelist kriminaaltribunali endisesse Jugoslaaviasse ning Ruandasse, kus olid toimunud väga rasked inimõiguste rikkumised. Need rahvusvahelised kriminaaltribunalid olid osa ÜRO-st. Nende ülalpidamine oli aga väga kulukas. Samuti olid nad väga aeganõudvad ning massiivsed tribunalid. Seega ÜRO nägi odavamalt võimalust võitlemaks karistamatusega hübriidtribunalides.

Kuna hübriidtribunali põhiliseks tunnuseks on see, et sisaldab nii rahvusvahelist kui riigisisest elementi, siis see võib aidata kaasa riigil, kus toimusid rasked inimõiguste rikkumised, sõjakuriteod, rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumised, inimsusevastased kuriteod, paremini minna üle ka demokraatlikule riigikorrale. Lisaks kui ohvrid näevad, et süüdistavate üle mõistetakse kohut nende silmade all (hübriidtribunalid on loodud riiki, kus toimusid jubedused), siis kogu ühiskond võib tulla paremini toime leppimisega ning seetõttu paremini edasi minna oma eluga.

Sierra Leone elas üle väga julma kodusõja, mis kestis rohkem kui kümme aastat, enne kui see lõplikult kuulutati lõppenuks. Seega ÜRO tuli vastu sierraleonelastele, kui aitas neil luua eritribunali. Samas ÜRO rahuvalvajad sattusid Sierra Leone kodusõja ajal ise rünnakute ohvriteks. Osad rahuvalvajad isegi tapeti. Seega on võimalik, et ÜRO-l olid ka omad huvid

mängus, et rahuvalvajate tapijad kindlasti karistatakse. Kuna Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal ning Ruanda Rahvusvaheline Kriminaaltribunal osutasid ÜRO-le liiga kalliteks vahenditeks, siis hübriidtribunali asutamine võis ÜRO-le tunduda parem valik. Sierra Leone eritribunal ei ole ÜRO osa ning ÜRO ei toeta seda rahaliselt. Seega ÜRO sai kindlustada selle, et rahuvalvajate tapmise organiseerijad antakse kohtu alla ilma, et ÜRO ise oleks pidanud miljoneid dollareid selleks leidma.

Üldiselt on rahvusvahelises karistusõiguses põhimõte, et ka riigisisene kohus peab tulema toime rahvusvaheliste kuritegude üle kohtumõistmisega. Seega tekib küsimus, kas oleks pidanud üldse looma Sierra Leone eritribunali. Arvestades veel sellega, et Sierra Leone on Rooma statuudi liige ning oleks võinud pöörduda Rahvusvahelise Kriminaalkohtu poole.

Käesolevas töös kontrollitakse, kas Sierra Leone puhul oleks tulnud kõne alla eritribunali mitte loomine. Samas tundub, et Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul on kohtualluvus alles siis, kui riik ise ei taha ega soovi mõista kohut rahvusvahelise õiguse rikkujate üle. Kuna Sierra Leonet oli laastanud kodusõda, siis arvatavasti ei oleks tulnud riik ise toime kurjategijate kohtualla andmisega, kuna riigis võis puududa töötav õigussüsteem, kohtusüsteem. Sierra Leone aga ise soovis, et luuakse eritribunal. Seega on võimalik, et ei olnudki muud võimalust, kui luua eritribunal Sierra Leonesse.

Kuigi võib olla küsitav, kas Sierra Leone eritribunali loomine oli kõige parem otsus, siis ta ikkagi loodi. Järgmine küsimus on seotud aga sellega, kas Sierra Leone eritribunal ka andis midagi juurde rahvusvahelisele karistusõigusele.

Seoses eelpool nimetatud eesmärkidega ning hüpoteesidega, on töö jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk annab ülevaate Sierra Leonest kui riigist. Sierra Leone on väga mineraalide rikas maa. Samas on riik väga vaene. Peatükis kajastatakse ka Sierra Leone riigi ajalugu. Tegemist on endise Briti kolooniaga, mis iseseisvus 20. sajandi keskel. Pärast iseseisvumist hakkasid riigis toimuma aga erinevad sõjalised riigipöörded. See kõik kulmineerus kodusõjaga, mis algas 1991. aastal. Sõjategevuse lõppes 2001. aastal, aga ametlikult kuulutati sõda lõppenuks alles 2002. aastal.

Kodusõjas osalesid kaks mässulite rühmitust ning üks riiki toetav tsiviilisikutest koosnev sõjaline rühmitus. Mässulised kasutasid tsiviilisikute suhtes kohutavat vägivalda – naisi ning tüdrukuid vägistati ja üldse kasutati seksuaalset vägivalda ohvrite suhtes, inimestel

ambuteeriti erinevaid jäsemeid ning inimesi tapeti massiliselt. Ka riiki toetav rühmitus pani toime jubedaid tegusid tsiviilisikute vastu. Seega kui riigis hakkas olukord stabiliseeruma, siis Sierra Leone valitsus pöördus ÜRO poole eesmärgiga paluda abi eritribunali loomisel, et võetaks vastutusele isikud, kes panid toime jubedusi Sierra Leone kodusõja ajal.

Teine peatükk räägib lähemalt erinevatest viisidest, kuidas mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle. Nendeks viisideks on isikute andmine riigisisese kohtu alla, luua rahvusvaheline tribunal ning hübriidse iseloomuga kriminaalkohtu loomine. Neid hübriidse iseloomuga kriminaalkohtuid saab omakorda jagada kolme erinevasse rühma, milleks üks on hübriidtribunalid. Sierra Leone eritribunal on hübriidtribunal. Teise peatüki teises osas vaadatakse lähemalt, kuidas toimus Sierra Leone eritribunali loomine.

Kolmas peatükk puudutab otseselt Sierra Leone eritribunali praktikat. See peatükk on jaotatud kaheks osaks – esimene räägib menetluslikest probleemidest, millega eritribunal pidi vastamisi seisma ning teine osa annab ülevaate, mida andis Sierra Leone eritribunali praktika rahvusvahelisele karistusõigusele.

Töö kirjutamisel on peamiselt kasutatud erinevate allikate analüüsi. Peamiselt on töö allikateks kasutatud artikleid, mis pärinevad rahvusvahelistest ajakirjades ning on kättesaadavad andmebaasidest. Lisaks on töö kirjutamisel kasutatud ka Sierra Leone eritribunali kohtupraktikat ning sellega seonduvaid õigusakte. Väga palju oli töö kirjutamisel abiks Cesare P. R Romani, André Nollkaemper ja Jann K. Klefneri poolt koostatud teos *Internationalized criminal courts and tribunals*. Antud teos kajastab kõige ülevaatlikumalt hübriidsete kriminaalkohtute olemust, nende eeliseid ning puudusi. Samuti räägitakse ka teiste rahvusvahelistatud kohtute loomusest ning kujunemise aluseks olevatest sündmustest. Tutvustavat materjali Sierra Leone eritribunali kohta annab ka eritribunali koduleht Internetis. Töö kirjutamisel oli peamiseks meetodiks väliskirjanduse analüüs. Samuti tuli analüüsida ka Sierra Leone eritribunali poolt tehtud kohtulahendeid ning otsuseid.

1. SIERRA LEONE

1.1. Sierra Leone

Ammusel ajal, kui jumal lõi maailma, lõi ta ka väikese rikka riigi, kus on teemante ja kulda. Samuti leidub seal boksiiti, utiili, rauamaaki, kromiiti, plaatinat. Seda riiki iseloomustavad ka viljakad mullad ja rikkalikud kalavarud. Naaberriikide elanikud aga vihastusid ja nõudsid jumalalt võrdset kohtlemist. Jumal hoiatas neid ja ütles, et enne nad peaksid ootama ja vaatama, missugune valitsus hakkab Sierra Leone üle valitsema.¹

Tõesti on Sierra Leonet õnnistatud rikkusega. Samas on pidanud rahvas ka palju kannatama. Sierra Leone iseseisvus 20. sajandi keskel. Kohe pärast riigi iseseisvumist hakkasid riigis toimuma erinevad sõjalised riigipöörded. Kõik asjaolud viisid selleni, et 1990ndatel algas Sierra Leone kodusõda, mille tõttu sai kohalik rahvas tunda kannatusi ning piinu.

Geograafiliselt asub Sierra Leone Lääne-Aafrikas Põhja-Atlandi ookeani ääres.² Sierra Leone jaoks on väga olulisel kohal erinevate mineraalide kaevandamine. Riigi peamiseks sissetuleku allikaks on teemandid. Veel kaevandatakse rauamaaki, kulda, boksiiti ja utiili (titaaniumi maak). Riigis on olulisel kohal ka põllumajandus – kasvatatakse riisi, maniokki, maisi, hirssi ja maapähkleid. Samuti tegeletakse loomakasvatusega ning kalandusega.³

Sierra Leone on 71 740 km² suurune riik. Riigi pealinn on Freetown.⁴ Peale pealinna on olulised linnad veel Bo, Kenema ja Makeni. Riigi lääneosa külgneb Atlandi ookeaniga. Sierra Leone naaberriikideks on põhjas Guinea ja lõunas Libeeria. Sierra Leonel on 560 kilomeetri pikkune rannariba liivarannaga. Riigi idaosa on mäginine. Läbi Sierra Leone voolavad mitmed jõed Atlandi ookeanisse.⁵ Sierra Leone ise jaguneb halduslikult neljaks piirkonnaks – Lääne piirkonnaks ja kolmeks provintsiks. Nendeks provintsideks on Põhja, Ida ja Lõuna provintsid.⁶ Sierra Leone ametlikuks keeleks on inglise keel. Veel räägitakse kiro keelt, mis

¹ I. A. Badmus, 'D. Ogunmola. Towards Rebuilding a Failed State: The United Nations Intervention in the Post-Civil War Sierra Leone. – Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences 2009, Vol 1, No 3.

² Country Overview. Sierra Leone Country Review 2011. – arvutivõrgus: <http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/detail?vid=35&sid=704cd016-9d10-4ff5-8aa5-32ce75b80ab1%40sessionmgr15&hid=115&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=bth&AN=58550197> (29.04.2013).

³ Sierra Leone. Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition 2013, veebruar. – arvutivõrgus: <http://web.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/detail?vid=20&sid=9ab116a0-64d3-493b-940b-01c1cc5504f5%40sessionmgr198&hid=103&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=39032246> (29.04.2013).

⁴ Country Overview.(viide 2).

⁵ Sierra Leone. (viide 3).

⁶ SCSL-04-14-T. Prosecutor against Fofana and Kondewa. Trial Chamber I. Judgement 02.08.2007, para 50. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/CASES/ProsecutorvsFofanaandKondewaCDFCase/TrialChamberJudgement/tabid/175/Default.aspx> (22.04.2013)

on segu mitmetest aafrika keeltest ja inglise keelest.⁷ Peamine keel, mida rahvas räägib, on mende keel.⁸ Sierra Leones elavad kaks peamist rahvuslikku gruppi – mended ja temned. Umbes 60% rahvastikust on moslemid, 30% järgivad traditsioonilisi Aafrika usundeid ja 10% on kristlased.⁹

Poliitilises plaanis on Sierra Leones väga tähtis roll presidendil. Viimane teostab täidesaatvat võimu. Samuti on president nii riigipea kui ka valitsuse juht. President valitakse viieks aastaks ja võib olla ametis kaks ametiaega. Sierra Leones on ühekojaline parlament, kus on 124 liiget – 112 nendest on valitud ja 12 on pealikud, keda valitakse eraldi. Kõikidel parlamendiliikmetel kestab ametiaeg 5 aastat.¹⁰

Kuigi riigis on palju mineraale, põllumajanduslikke saadusi ja kalavarusid, on Sierra Leone vaene riiki – 70% rahvastikust elab alla vaesuspiiri. Põhjusteks, miks riik on vaene, peetakse kodusõda ja riigi suutmatust majandust juhtida.¹¹

1.2. Sierra Leone ajalugu

Sierra Leone on tuntud kui endine Briti koloonia. Kõige esimesena avastasid Sierra Leone aga portugallased 1462. aastal, kes nimetasid piirkonna Serra Lyoaks ehk lõvi mägedeks. Hiljem hakati kutsuma seda piirkonda Sierra Leoneks.¹² 17. sajandi alguses hakkasid Sierra Leonet külastama aga Briti kaupmehed. Kuigi Sierra Leonest ei toodud orje läänemaailma, mängis Sierra Leone suurt rolli orjakaubanduse lõpetamisel.¹³ Nimelt tehti esimesi katseid orje vabastada ja neid ümber asustada just Sierra Leonesse. 18. sajandil saabusid 400 inimest Sierra Leonesse, kus nad ostsid kohalikelt maad ja asutasid Freedom provintsi tänapäeva Freetowni lähedal.¹⁴

Kahjuks see uus asundus ei kestnud kaua, kuna sisserändajad surid haiguste tagajärjel esimesel aastal. 1792 saabusid Sierra Leonesse aga 1100 vabastatud orja, kes asutasid Freetowni. 1800. aastal liitus nendega 500 vaba mustanahalist Jamaicaalt. Uut kolooniat

⁷ Sierra Leone. (viide 3).

⁸ Country Overview. (viide 2).

⁹ Sierra Leone. (viide 3).

¹⁰ Sierra Leone. (viide 3).

¹¹ Country Overview. (viide 2).

¹² A. Ham [et al.] West Africa. Footscray [etc].: Lonely Planet. 6th ed. 2006, lk 747.

¹³ Sierra Leone. (viide 3).

¹⁴ Sierra Leone. (viide 3).

kontrollis Sierra Leone ettevõtte, mis jõuga hoidis eemale kohalikke. 1807. aastal keelustas Suurbritannia orjakaubanduse ning 1808. aastal võttis Briti valitsus Freetowni üle majanduslikes raskustes vaevlevalt ettevõttelt. Suurbritannia hakkas Sierra Leonet kasutama kui mereväebaasi võitlemaks orjakaubanduse vastu.¹⁵

Sierra Leone iseseisvus 1961. aastal. Algselt oli riigis kaks võrdselt tugevat parteid – Sierra Leone rahvapartei ning Kõikide inimeste kongress. Riigi esimeseks presidendiks valiti Sierra Leone rahvapartei esindaja Milton Margai. Pärast Margai surma 1964. aastal võttis tema vend Albert üle presidendi ametikoha. 1967. aastal toimusid uued valimised ning need võitis Kõikide inimeste kongress, keda esindas Siaka Stevens. Paar tundi pärast valimistulemuste teatamist toimus aga riigipööre ning Stevens pandi koduaresti. Kaks päeva hiljem toimus järgmine riigipööre, kuna ei oldud rahul korruptsiooniga, mis toimus Margai vendade võimul oleku ajal. 13 kuud hiljem toimus ka kolmas riigipööre. Võimule tagasi tuli Stevens, kes moodustas uue valitsuse. Riigis keelati ära teised parteid ning alates 1978. aastast sai Sierra Leonest üheparteiline riik.¹⁶

1991-2002 toimus riigis aga kodusõda, mida võib pidada üheks ajaloo julmimaks konfliktiks. Sierra Leones kavandati uusi valimisi 2001. aasta algusesse. Need aga lükati edasi seoses kodusõjast tingitud ebakindlusega. 2001. aasta maist hakkasid ÜRO rahuvalvajad tegema edusamme mässuliste desarmeerimisel. Kuigi see kõik toimus aeglaselt ning kodusõda jätkus 2002. aasta alguseni, millal valitsus ja mässuliste liidrid deklareerisid, et kodusõda on lõppenud. Konflikti käigus sai surma mitukümmend tuhat inimest.¹⁷

1.3. Sierra Leone kodusõda 1991-2002

Pärast seda, kui Sierra Leone iseseisvus 1961. aastal, ei saavutatud riigis stabiilsust. 1960ndaid ja 1970ndaid iseloomustavad riigipöörded (rekordiks oli peaaegu ühe aasta jooksul kolm riigipööret, mida peetakse ühtlasi ka Aafrika rekordiks).¹⁸ 1978. aastal sai Sierra

¹⁵ Sierra Leone. (viide 3).

¹⁶ A. Ham [et al] (viide 12), lk 749.

¹⁷ Sierra Leone. (viide 3).

¹⁸ G. Pitcher [et al]. Africa. Footscray [etc.] : Lonely Planet, 11th ed., Lonely Planet Africa 30th anniversary ed. 2007, lk 499-500.

Leonest üheparteiline riik. Olgugi, et riik on väga rikas looduslike ressursside poolest, ei suudetud neid ära kasutada ning 1980ndatel Sierra Leone majandus langes ja riik sattus majanduslikesse raskustesse. Peale selle valitses riigis ka ohjeldamatu korrupsioon.¹⁹ See kõik lõi sobiliku pinnase kodusõjale, mis algas 1990ndate alguses.

Kodusõda alustas mässuliste rühmitust Revolutsiooniline Ühisrinne (*The Revolutionary United Front*)²⁰.²¹ On peetud võimalikuks, et algselt soovis RUF lõpetada riigis korrupsiooni ja riigis valitsevat onupojapoliitikat. Lahendust olukorrale nägi RUF selles, et võim tuleb koondada sõjaliste jõudude kätte. Kui mässulised said enda kätte võimu, siis nad unustasid oma kõrgemad eesmärgid. Need asendusid sooviga saada teemantide- ja kullakaevandused enda kontrolli alla. Ka selliste eesmärkide saavutamiseks kasutasid mässulised vägivalda – rüüstamist, röövimist ja vägistamist.²²

Kodusõda algas 23. märtsil 1991. aastal, kui RUF-i väed, keda juhtis Foday Sankoh, tungisid Sierra Leonele.²³ RUF tungis riiki Libeeria kaudu ning neid toetas Libeeria tolelaegne president Charles Taylor.²⁴ Libeeria president toetas mässulisi nii relvadega kui meestega. Vastutasuks aitamise eest sai Taylor teemante.²⁵ Sankoh ning Taylor tutvusid mässuliste treeninglaagris Liibüas 1980ndatel.²⁶ Peale selle see koostöö teenis ka Tayloriga poliitilisi huve. Nimelt Sierra Leone valitsus toetas Lääne-Aafrika riikide majandusühenduse sõjalist vaatlusrühma (*Economic Community of West African States Ceasefire Monitoring Group*)²⁷ sõjaväebaasiga, kust toimusid rünnakud Tayloriga ja tema partei vastu.²⁸

Kuna Sierra Leone osutas abi ECOMOG-i vägedele Libeerias, siis see valmistas suurt pahameelt Charles Taylorile. ECOMOG süüdistas Taylorit võimu võtmises Monroviast. Ühes intervjuus andis Charles Taylor isegi lubaduse, et Sierra Leone saab, seetõttu, et toetab

¹⁹ SCSL-04-15-T. Prosecutor against Sesay, Kallon and Gbao. Trial Chamber I. Judgment 02.03.2009, para 8. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/CASES/ProsecutorvsSesayKallonandGbaoRUFCase/TrialChamberJudgment/tabid/215/Default.aspx> (22.04.2013).

²⁰ Edaspidi kasutatakse töös lühendit RUF.

²¹ G. Wigglesworth. The end of impunity? Lessons from Sierra Leone. – *International Affairs* 2008, 84: 4.

²² G. Pitcher [et al]. (viide 18), lk 499-500.

²³ B. K. Dougherty. Right-sizing international criminal justice: the hybrid experiment at the Special Court for Sierra Leone. – *International Affairs* 2004, 80, 2.

²⁴ K. Howarth. The Special Court for Sierra Leone – Fair Trials and Justice for the Accused and Victims. – *International Criminal Law Review* 2008, 8.

²⁵ G. Wigglesworth. (viide 21).

²⁶ B. K. Dougherty. (viide 23).

²⁷ Edaspidi kasutatakse töös lühendit ECOMOG.

²⁸ G. Wigglesworth. (viide 21).

ECOMOG-i vägesid, tunda sõja mõru maitset. Oma sellise lubaduse viis Taylor täide seeläbi, et toetas RUF-i kodusõja ajal. Taylor soodustas sõjategevust ka selles, et aitas kaasa „vereteemantide“ kaubandusele, mille läbi rahastati rühmitust.²⁹

Sierra Leones valitses korrupsioon, riigi majandus oli pankrotis ning kokku oli varisenud ka haridussüsteem. RUF-iga liitusidki mehed, kes pärinesid vaestest ühiskonna klassidest. Nad olid harimatud ning töötud noored mehed, kellel oli väga vähe lootust paremale tulevikule. RUF-i poliitiline programm ei arenenud ka kaugemale kui lihtsalt ebamäärane populistlik sõnum. RUF-i kohta on öeldud, et tegemist oli lihtsalt omapärase mässuliste rühmitusega, millel puudus rahvuslik toetus. See jäi lihtsalt bandiitlikuks organisatsiooniks, mis juhendus ellujäämisvajadustest ja mille liigmeteks olid valdavalt harimatud sõdijad ning nende ülemused. RUF-i tegevust iseloomustab kodusõja ajal toimepandud terror tsiviilisikute vastu. Terrorist annavad aimu juba ainuüksi RUF-i suuremate operatsioonide pealkirjad, milleks olid „Maksa enda eest“ ja „Mitte ühtegi elavat hinge“.³⁰

Samas tasub märkimist, et RUF-i sõdurid ise elasid vaesuses. Et tulla kuidagi ots otsaga toime, rüüstasid väed külasid. RUF-i liidrid ning Charles Taylor aga samal ajal nautisid rikkust. See tuli teemantidest, mida nad smuugeldasid Libeeriasse.³¹

Kodusõja ajal ei tulnud Sierra Leone ise toime RUF-iga võitlemisel. 1990ndate keskel toetus riik rohkem eraõiguslikele turvajõududele ja tsiviilisikutest koosnevatele rühmitustele ning võitlejatele kui sõjaväele. Peamiselt kaitses riiki selline tsiviilisikutest koosnev rühmitus nagu seda oli Tsiviilkaitse Jõud (*The Civil Defense Forces*)^{32,33}

Kodusõja kestel oli riigi olukord väga halb. Majandus oli kokku varisenud ning riik eksisteeris tänu rahvusvahelise üldsuse toetustele ja laenudele. Samas õnnestus korraldada demokraatlikud valimised 1996. aastal. Presidendiks valiti Ahmed Tejan Kabbah ning sama

²⁹ B. K. Dougherty. (viide 23).

³⁰ B. K. Dougherty. (viide 23).

³¹ G. Pitcher [et al]. (viide 18), lk 499-500.

³² Edaspidi kasutatakse töös lühendit CDF.

³³ G. Wigglesworth. (vt viide 21).

aasta novembris sõlmiti rahu. Selleks oli Abidjani akord, mille järgi pidi riigis saavutama relvarahu, desarmeerimine ja demobilisatsioon. Rahulepinguga anti aga kõigile RUF-i liikmetele armu. Kahjuks sõjategevus jätkus 1997. aastal.³⁴

CDF loodigi vajadusest koordineerida tsiviilikutest koosnevate rühmituste ja ECOMOG-i tegevust. ECOMOG-i eesmärk oli taastada Tejan Kabbahi võim. Seda rühmitust toetas Briti valitsus varustusega. ECOMOG omakorda toetas CDF-i – andis sõiduvahendeid, samas ka toitu ja kõike, mida oli vaja³⁵. Seega ka CDF-i eesmärk oli taastada demokraatlikul teel valitud president Tejan Kabbahi valitsus. CDF-i juhtis Samuel Hinga Norman ning tegemist oli valitsuse vägesid toetava rühmitusega. CDF oli moodustatud peamiselt kamajoridest.³⁶

Algselt nimetati kamajoriks „mende“ meest, kellel olid eriteadmised loodusest. Samuti olid neil olemas ka meditsiinalased teadmised. Nende ülesandeks ei olnud mitte ainult toidu külla toomine, vaid nad kaitsesid küla ka nii looduslike kui ebaloomulike ohtude eest.³⁷ Kodusõja ajal mõisteti kamajori mõiste all sõjalist rühmitust, mille moodustasid traditsioonilised küttid.³⁸

Teiseks mässuliste rühmituseks, kes osales sõjas RUF-i kõrval oli Relvastatud Jõudude Revolutsiooniline Konsul (*Armed Forces Revolutionary Council*³⁹). AFRC näol oli tegemist osaga Sierra Leone sõjaväest.⁴⁰ Seda rühmitust juhtis Johnny Paul Koroma.⁴¹ 1997. aasta mai riigipöörde käigus võtsid Sierra Leone sõjaväe liikmetest moodustatud rühmitus võimu üle valitsuselt. Riigipööre oli tingitud sellest, et noorema auastmega sõdurid ei olnud rahul väikese palgaga. Peale selle nad uskusid, et riik eelistab CDF-i rohkem kui neid. Kui AFRC väed said enda kätte võimu, siis koheselt kutsus Koroma RUF-i ühinema oma valitsusega.⁴²

Seda perioodi, millal võimul olid RUF-i ja AFRC ühine valitsus, nimetatakse Junta perioodiks. Samas algselt oli AFRC asutajaliikmed võidelnud RUF-i vastu. Mõlemad pooled ütlesid, et nad ühinesid selleks, et tuua riiki rahu ja poliitiline stabiilsus. 18. juuni 1997. aastal esitas RUF rahvale isegi ametliku vabanduse oma tegude eest, mida nad olid toimepannud.⁴³

³⁴ G.Wigglesworth. (viide 21).

³⁵ SCSL-04-14-T. (viide 6), para 80, 82, 83.

³⁶ K. Howarth. (viide 24).

³⁷ SCSL-04-14-T.(viide 6), para 60.

³⁸ K. Howarth. (viide 24).

³⁹ Edaspidi kasutatakse töös lühendit AFRC.

⁴⁰ K. Howarth. (viide 24).

⁴¹ G.Wigglesworth. (vt viide 21).

⁴² SCSL-04-16-T. Prosecutor against Brima, Kamara, Kanu. Trial Chamber II Judgement 20.06.2007, para 164. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=EqikfVSpLWM%20=&tabid=106> (24.04.2013).

⁴³ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 169.

Samas öeldakse, et kodusõja kõige jubedamad teod pandi toime just siis, kui AFRC oli võimul koos RUF-iga.⁴⁴ Võimul olles AFRC ja RUF tegid omavahel tihedat koostööd operatsioonide planeerimisel. Samuti tegid nad koostööd relvade ja laskemoona hankimisel. Samas oli kahe fraktsiooni vahel pingeid. Näiteks 1997. aasta oktoobris lasi Koroma kaks RUF-i liiget arreterida, kuna väidetavalt oli neil vandenõu CDF-ga võtta üle tema valitsus.⁴⁵

1998. aasta veebruaris tänu ECOMOG-i vägedele õnnestus president Kabbahil pääseda taas võimule. Samas ka pärast Kabbahi võimu taastamist sõltus riigi elujõulisus ECOMOG-ist ja tsiviilisikutest koosnevast rühmitustest, kuna mässuliste kontrolli all oli pool riigi territooriumist. 1999. aasta juulis sõlmiti Lomé kokkulepe ÜRO ja rahvusvahelise üldsuse survele Kabbahi ja RUF-i vahel. Lomé lepinguga loodi ka tõe- ja lepituskomisjon. Samuti saabusid riiki ÜRO rahuvalvajakad.⁴⁶

Kahjuks ei tulnud ÜRO rahuvalvajakad toime RUF-i desarmeerimisega. Tasapisi aga hakkas olukord paranema. 2000. aasta juunis palus Sierra Leone president abi ÜRO-lt, et luua kohus, mis mõistaks kohut isikute üle, kes panid kodusõja ajal toime jubedaid kuritegusid. Nimelt pandi kodusõja ajal toime väga palju vägivalla tegusid kaitsetute tsiviilisikute vastu. Vägivalla tegude toimepanemine oli seotud mässuliste ideoloogiaga. Mitukümmend tuhat tsiviilisikut sai surma sõja ajal ja sadadel tuhandetel raiuti ära käed, jalad, kõrvad, ninad või huuled. Naisi ja tüdrukuid vägistati või kasutati ära seksuaalselt ning tuhandeid rööviti.⁴⁷ Tsiivilisikud sattusid tihti mässuliste ohvriks siis, kui nad liikusid ühest punktist teise. Samuti siis, kui mässulised põgenesid ECOMOG-i ja CDF-i vägede eest.⁴⁸

Konflikti lõpuks oli rohkem kui 2,6 miljonist inimesest (mis moodustas ligi pool 4, 7 miljoni suurusest rahvastikust) saanud pagulased naaberriikides või neid oli riigisiselt ümberasustatud.⁴⁹ Peale selle, et konflikti tagajärjel kannatasid tsiviilisikud, said kannatada ka ÜRO rahuvalvajakad. Nimelt RUF ründas ka rahuvalvajakad ning osad neist isegi tapeti.⁵⁰ Sõda lõppes 2001. aastal.⁵¹ Ametlikuks sõjalõpuks loetakse 2002. a jaanuarit, millal Sierra Leone president Kabbah ametlikult teatas sõja lõppemisest.⁵²

⁴⁴ B. K. Dougherty. (viide 23).

⁴⁵ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 170, 171.

⁴⁶ G.Wigglesworth. (viide 21).

⁴⁷ G.Wigglesworth. (viide 21).

⁴⁸ SCSL-04-15-T. (viide 19), para 29, 35, 39.

⁴⁹ G.Wigglesworth. (viide 21).

⁵⁰ J.Sloan. Peacekeepers under Fire: Prosecuting the RUF for Attacks against the UN Assistance Mission in Sierra Leone. – The Law and Practice of International Courts and Tribunals 2010, 9.

⁵¹ K. Howarth. (viide 24).

⁵² B. K. Dougherty. (viide 23).

Konflikti jooksul sõlmiti kaks rahulepingut – üks 1996. ja teine 1999. aastal. Mõlemad lepingud aga ei kindlustanud püsivat rahu. Sierra Leone konflikti kirjeldatakse kui kohutavat inimõiguste rikkumist, mis pandi toime kõikide konflikti osapoolte poolt. Mässulised tapsid, röövisid laiaulatuslikult naisi ja tüdrukuid, et neid seksuaalset ära kasutada, "oma naisteks" võtta ning vägistada. Naisi, mehi ja lapsi rööviti ka selleks, et neid panna sunnitööle, kaasaarvatud teemantide kaevandusse, lapsi rööviti eesmärgil neid kasutada ka lapssõduritena. Lisaks sai mässuliste kaubamärgiks jäsemete amputeerimine ja laiaulatuslik majade põletamine.⁵³ Samas ka CDF, kes võitles mässuliste vastu, pani toime humanitaarõiguse rikkumisi. Kohalikud kasutasid terminit *sobel*, mis tuli inglisekeelsetest sõnadest *solider* (sõdur) ning *rebel* (mässuline). *Sobeli* all mõisteti mehi, kes päeval olid nagu sõdurid ning öösel mässulised, kes rüüstasid ja panid toime muid kuritegusid. CDF kasutas samuti lapssõdureid, kuigi nemad kasutasid neid tunduvalt vähem kui mässuliste rühmitused. Lisaks see, kuidas CDF-i väed kasutasid lapssõdureid, erines mässuliste kasutamise viisist.⁵⁴ CDF väed tapsid ka inimesi. Hukkamised oli seotud mässuliste tapmistega ning piinamistega. Samas tapeti ning piinati ka tavalisi inimesi, keda kahtlustati mässuliseks olemises või mässuliste toetamises. Lisaks on arvatud, et CDF pani toime ka vägistamisi, seksuaalseid vägivalla tegusid, vara röövimisi ning harrastasid kannibalismi.⁵⁵

Kõige rohkem vägivalla tegusid tsiviiliskute vastu pandi toime 1999. a jaanuaris Freetowni rüüstamise ajal. Sellel perioodil panid RUF-i ja AFRC väed toime kõige intensiivsemalt, süstemaatilisemalt, laiaulatuslikumalt inimõiguste rikkumisi ning rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisi tsiviiliskute vastu. Selle kolme nädala jooksul tapeti 7335 inimest – 7 protsenti linna elanikkonnast.⁵⁶

Üheks põhjuseks, miks kodusõda kestis nii kaua ja tõi palju kannatusi rahvale, peetakse Sierra Leone maavarade rikkust. Kuna mässulised said rahalist toetust läbi teemantide müümise, siis nad ei olnudki huvitatud sõja lõppemisest. Seega saab öelda, et teemantide olemasolu Sierra Leones, nende kaevandamine ning edasi müümine mustale turule oli kui õli tulle valamine, mis ei aidanud kaasa konflikti lõpetamisele.⁵⁷

⁵³ K. Howarth. (viide 24).

⁵⁴ B. K. Dougherty. (viide 23).

⁵⁵ K. Howarth. (viide 24).

⁵⁶ B. K. Dougherty. (viide 23).

⁵⁷ B. K. Dougherty. (viide 23).

Kuigi Sierra Leone elas üle kohutava kodusõja, on riigis olukord hakanud muutuma. Sierra Leone on puhkenud õitsele. Elu on muutunud normaalseks ja Sierra Leonet peetakse üheks turvalisemaks sihtpunktiks Lääne-Aafrikas. Riigi taastumine jätkub ning investorid ja reisijad tunnevad riigi vastu huvi. Samas Sierra Leones on ikka veel probleeme töötusega ja haridusega.⁵⁸

⁵⁸ G. Pitcher [et al]. (viide 18), lk 498.

2. SIERRA LEONE ERITRIBUNAL KUI HÜBRIIDTRIBUNAL

2.1. Erinevad viisid, kuidas mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle

Relvakonfliktide käigus pannakse toime massilisi tsiviilisikute tapmisi. Ka teisi inimõiguste rikkumisi pannakse tihti toime piirkondades, kus toimuvad sõjad ja rahutused erinevate etniliste ning usugruppide vahel. Sõdade, rahutuste, erinevate konfliktide tõttu saavad kannatada süütud inimesed. Tava inimese mõistuse järgi tuleb selliste jubeduste toimepanijaid karistada. Sellist arusaama peetakse kirjanduses Nürnbergi pärandiks. Seda seetõttu, et esimest korda ajaloos anti inimsusevastaste kuritegude toimepanijad kohtu alla pärast II maailmasõda, kui võitjariigid löid sõjatribunali Nürnbergi. Kuigi mitukümmend aastat on läinud mööda, ei ole inimese mõtlemine muutunud selle üle, et tuleb karistada neid, kes on pannud toime jubedaid tegusid tsiviilisikute vastu.⁵⁹

Tänapäeval teatakse kolme erinevat võimalust, kuidas mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle. Esiteks riik mõistab ise kohut rahvusvaheliste kuritegude üle, teiseks võimaluseks on rahvusvahelise kohtu ning kolmandaks hübriidse iseloomuga kriminaalkohtute loomine.

Enne, kui lähemalt tutvustada neid kolme erinevat võimalust, peab töö autor vajalikuks anda ülevaate sellest, mida mõistetakse rahvusvahelise kuriteo all. Klassikalise rahvusvahelise karistusõiguse järgi mõistetakse rahvusvahelise kuriteo all eelkõige raskeid inimõiguste rikkumisi nagu genotsiidi, sõja- ning inimsusevastaseid kuritegusid. Kergemaid inimõiguste rikkumisi nagu näiteks seksuaalne väärkohtlemine ning mõrv on peetud aga riigisisesteks kuritegudeks. Rahvusvahelises õiguses on arutletud selle üle, kas tuleb ikka nii rangeid piire tõmmata, et eristada raskeid inimõiguste rikkumisi, kui rahvusvahelisi kuritegusid, ja kergemaid inimõiguste rikkumisi, kui riigisiseseid kuritegusid. Teoorias on välja töötatud kriteeriumid, millele peaks rahvusvaheline kuritegu vastama. Esiteks peab kriminaalõiguse norm tulema otseselt rahvusvahelisest õigusest (rahvusvahelistest lepingutest või rahvusvahelisest tavast). Teiseks peavad olema sätted, mis loovad aluse universaalsele jurisdiktsioonile. See tähendab, et eksisteerivad sätted, mis lubavad anda teotoimepanija rahvusvahelise kohtu või kolmanda riigi poolt loodud kohtu alla. Kolmandaks tingimuseks rahvusvahelise kuriteo mõiste juures on vajalik enamik riikide ühist arusaama, et tegu on

⁵⁹ R.Teitel. Transitional Justice: Postwar Legacies. – Cardozo Law Review 2005-2006, Vol. 27:4.

rahvusvahelise kuriteoga. Kõik need kriteeriumid on seotud sellega, et enamik riike on otsustanud osad kuriteod nimetada rahvusvaheliseks kuriteoks. Eelpool nimetatud omadused aga ei iseloomusta tegu ennast. Genotsiid, sõjakuriteod, inimsusevastased teod on loomult ebainimlikud nagu teised kuriteod, mida sõna otseselt ei sildistada rahvusvahelisteks kuritegudeks. Õigusalasest kirjanduses defineeritakse rahvusvahelisi kuritegusid ka kui reegleid, mille eesmärk on kaitsta kogu rahvusvahelist ühiskonda. Kuigi traditsiooniliselt on läbi aegade peetud rahvusvahelisteks kuritegudeks genotsiidi, sõjakuritegusid ja inimsusevastased kuritegusid, siis tegelikult saab kergemate inimõiguste rikkumistega seotud kuritegusid arutada ka rahvusvahelistes kohtudes. Selleks peab eksisteerima riikide vahel üldine konsensus.⁶⁰

Samas moodustavad ka kuriteod rahvusvahelise õiguse järgi osa rahvusvahelistest kuritegudest. Kuriteod rahvusvahelise õiguse järgi erinevad rahvusvahelistest kuritegudest sellepärast, et nende alus süüdistamiseks ning karistamiseks ei ole rahvusvaheline, vaid riigisisene. Sellistel juhtudel on olemas rahvusvaheline kokkulepe, mis kohustab riike teatud tegusid pidama kuritegudeks. Sellisteks tegudeks on näiteks terrorismi süüteo ja kuriteod, mis on seotud lennuliikluse ning meresõidu eeskirjade rikkumistega.⁶¹ Põhimõtteliselt on kuritegudega rahvusvahelise õiguse järgi tegemist selliste kuritegudega, mis on kuriteod riigisisese õiguse järgi. Selliste tegude eest karistamise on võtnud riik aga endale kohustuseks läbi rahvusvaheliste kokkulepete.

Väga pikka aega põhines rahvusvaheline karistusõigus lepingutel ning nende õiguslikel tõlgendustel.⁶² Seega kui hakati looma erinevaid rahvusvahelise iseloomuga tribunale, hakkas täienema ka rahvusvahelise kuriteo mõiste. Käesoleva töö viimases peatükis on antud ka ülevaade, kuidas rikastas Sierra Leone eritribunali praktika rahvusvahelist karistusõigust.⁶³

Nagu eelpool mainitud, pannakse rahvusvahelisi kuritegusid toime relvakonfliktide ajal. Samas relvakonfliktide ajal ei saa kannatada mitte ainult inimesed, vaid kogu ühiskond. Kui piirkonda luuakse taas rahu, siis hakatakse riiki uuesti üles ehitama. Sellega tegeleb üleminekuaja õigus. Üheks üleminekuaja õiguse osaks peetakse ka teotoimepanijate karistamist.

⁶⁰ M. Hiéramente. The Myth of 'International Crimes': Dialectics and International Criminal Law. – Goettingen Journal of International Law 2011, 3, 2.

⁶¹ G. Werle. [et al.] Principles of International Criminal Law. The Hague : T.M.C. Asser Press. 2nd ed. c2009, lk 36-37.

⁶² H.B. Jallow. International criminal justice: reflections on the past and the future. – Commonwealth Law Bulletin 2010, June, Vol. 36, No. 2.

⁶³ vt ptk 3.2.1., mis käsitleb lähemalt seda, kuidas Sierra Leone eritribunal rikastas rahvusvahelist karistusõigust.

Lühidalt saab üleminekuaja õigust defineerida kui kohtuprotsesse, puhastumist ja mineviku kahjude hüvitamist, mis toimub pärast seda, kui ühiskond läheb ühelt poliitiliselt režiimilt üle teisele režiimile.⁶⁴

Üleminekuaja õigusele on iseloomulik see, et antakse õiguslik hinnang eelnenud režiimile. Tavaliselt on see eelnev režiim olnud repressiivne ning ülekohtune ja pannud toime inimõiguste rikkumisi.⁶⁵ Kui riigis on võimule tulnud uus kord, siis tuleb hakata heastama eelmise režiimi poolt toimepandud repressioone. Need võivad endast kujutada piinamist, küüditamist, meelevaldseid vangistusi, hukkamisi. Üleminekuaja õigus hõlmab endas mitmeid õiguslike ja mitteõiguslike meetodeid, kuidas tulla toime selliste tagajärgedega.⁶⁶ Üleminekuaja õigus tegeleb sellega, kuidas aidata ühiskonnal, kus on toimunud relvastatud konflikt, otsida lepitust minevikuga. Peale selle aitab üleminekuaja õigus ühiskonnas üles ehitada uut õigussüsteemi.⁶⁷ Seega kui ühiskond liigub ühest režiimist teise, siis õigus on kui vahend uue ühiskonna loomisel.⁶⁸

Näiteks peetakse üleminekuaja õiguse vahenditeks ÜRO poolt loodud *ad hoc* tribunale ning hübriidse iseloomuga kriminaalkohtuid. Rahvusvaheliste kohtute ja hübriidsete kriminaalkohtute pärandiks peetakse seda, et nad aitavad võidelda karistamatusega. Sellised tribunaliid on toonud kohtu alla kõrge auastmega ametnikke, kes on oma võimu ja mõju ära kasutades rikkunud inimõigusi. Veel on need ametnikud pannud toime ka muid kuritegusid. Seega kohtumõistmine selliste isikute üle on aidanud kaasa ühiskonnas leppimisele.⁶⁹

Kohtupidamine annab ka mõista, et selliseid rikkumisi, kuritarvitusi ei aktsepteerita. Andes kohtu alla isikuid, kes panid toime inimõiguste rikkumisi, tunnustatakse ohvrite põhiõigusi. Seega saab väita, et süüdistamine aitab kaitsta ka uue, loodava ühiskonna kodanikke tulevaste jubeduste eest.⁷⁰

⁶⁴ J. Rowen. Social Reality and Philosophical Ideals in Transitional Justice. – Cardozo Public Law Policy, and Ethics Journal 2008, Vol 7, Issue 1.

⁶⁵ A.Costi. Hybrid Tribunals as a Viable Transitional Justice Mechanism to Combat Impunity in Post-Conflict Situations. – New Zealand Universities Law Review 2006, Vol. 22.

⁶⁶ K. Bohl. Breaking the rules of transitional justice. – Wisconsin International Law Journal. 2006-2007, Vol. 24, No. 2.

⁶⁷ A. Costi. (viide 65).

⁶⁸ J. Rowen. (viide 64).

⁶⁹ H.B. Jallow. (viide 62).

⁷⁰ K. Bohl. (viide 66).

Karistamine omakorda omab ka moraalset väärtust. Sellel on ennetav mõju – karistades rahvusvaheliste kuritegude toimepanijad soovitakse ära hoida taoliste kuritegude edaspidist kordumist. Veel leitakse, et kohtupidamistel võib olla mõju ka sellele, et kannatanud ei hakka ise kättemaksma teotoimepanijatele, kui näevad, et need isikud on antud kohtu alla.⁷¹

Ka leitakse, et karistusõiguse rakendamine on kõige parem viis, kuidas parandada ebaõiglust, mis toimus riigi territooriumil. Lisaks aitab see kaasa sellele, et riigis toimuks üleminek õigusriigi süsteemile paremini.⁷²

Kirjanduses on veel leitud, et kohtupidamine rahvusvaheliste kuritegude üle loob aluse õigusriigi tekkimisele. Süüdistamine kohtus annab võimaluse uuele valitsusele näidata ning demonstreerida, mida kujutavad endast põhiväärtused, mida sisaldab demokraatia.⁷³

Käesoleva magistritöö autor on samuti seisukohal, et raskete inimõiguste rikkujaid tuleb anda kohtu alla. Kohtumõistmine selliste kuritegude üle annab kogu maailmale mõista, et tsiviilisikute suhtes toimepandud ränki rikkumisi ei aktsepteerita. Lisaks üleminekuaja ühiskond saab õppida demokraatia olemust läbi õiglaste kohtupidamiste. Kuigi demokraatia omaksvõtt ei toimu üle öö ning demokraatiast arusaamine võib võtta aega aastakümneid. Kohtupidamine loob aga aluse, et ühiskonnas hakkaksid arusaamad muutuma tasapisi.

Nagu eespool mainitud, on üheks võimaluseks rahvusvahelisi kuritegusid lahendada rahvusvahelises kohtus. 2002. aastal jõustus Rooma statuut, millega loodi alaline Rahvusvaheline Kriminaalkohus. Kohtu jurisdiktsiooni alla kuuluvad Rooma statuudi artikkel 5 p 1 järgi vaid rahvusvahelisele üldsusele enim muret tekitavad kuriteod.⁷⁴

Seega tänapäeval on väga oluliseks saanud Rahvusvaheline Kriminaalkohus, mis mõistab õigust rahvusvaheliste kuritegude üle. Samas Rahvusvaheline Kriminaalkohus põhineb vastastikuse täiendavuse printsiibil. Selle printsiibi järgi on kohtul olemas jurisdiktsiooni ainult siis, kui kohalik kohus ei taha või ei saa ise mõista kohut süüdistatavate üle.⁷⁵

⁷¹ A.Costi. (viide 65).

⁷² R.Teitel. (viide 59).

⁷³ K. Bohl. (viide 66).

⁷⁴ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. – RT II 2002, 2, 5, artikkel 5 p 1.

⁷⁵ W. A. Shabas. An introduction to the International Criminal Court. Cambridge : Cambridge University Press. 2end ed. 2004, lk 13.

Kirjanduses väidetakse, et vastastikuse täiendavuse printsiip on tulemus poliitilisest kompromissist. Seega kaudselt on tegemist ka loobumisega ülimuslikkusest. Seega Rahvusvaheline Kriminaalkohus tegutseb kui agent, kes hüvitab rahvusvahelise üldsuse poolt aktsepteeritud normide rikkumisega põhjustatud kannatused.⁷⁶

Põhimõtteliselt saab väita, et Rooma statuudi vastuvõtmisel tekitati olukord, kus rahvusvahelisi kuritegusid saab arutada kas riigisiseses kohtus või äärmisel vajadusel Rahvusvahelises Kriminaalkohtus. Seega on vastutus inimõiguste rikkumiste ja humanitaarõiguse rikkumiste eest ning nende süütegude uurimine ja süüdistamine delegeeritud riikidele, kes on selleks valmis ja võimelised. Järelikult Rahvusvahelise Kriminaalkohtu sekkumist nähakse kui viimast võimalust mõista kohut inimõiguste rikkumiste üle. Seega on hetkel rahvusvahelises karistusõiguse poliitikas domineeriva arusaama kohaselt kaks võimalus, kuidas mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle – kodumaine või rahvusvaheline süüdistus.⁷⁷

Üldiselt ollakse veendumusel, et ka rahvusvaheliste kuritegude üle peab kohut mõistma riigisisene kohus ise. Tuleb meeles pidada, et karistusõigus on riigi privileeg, eesõigus.⁷⁸ Enamikes riikides on olemas kõrgelt arenenud õigusaktide kogum ning väljaarenenud õigusõpetus. Riigisisene kohtupidamine on ka odavam, kuna see sisaldab kohalikku süüdistust. Lisaks on lihtsam koguda tõendeid ning tunnistajaid üle kuulata.⁷⁹

Samas võivad tekkida erinevad probleemid sellega, kui kohtu alla andmine toimub riigisiseses kohtus. Näiteks võib olla riigisisese kohtus süüdistamisel puuduseks see, et riigisisene kohus ei pruugi olla erapooletu, eriti kui peab otsustama rahvusvaheliste kuritegude üle, mis olid suunatud otse riigi vastu. Kohalik kohus ei ole erapooletu ka selliste kuritegude lahendamisel, kus on rahvusvahelisi kuritegusid sooritatud riigi enda nimel.⁸⁰ Sellisel juhul peetakse kohtualuseid rahvuslikeks kangelasteks ning puudub huvi kohtumenetluse alustamiseks.⁸¹

⁷⁶ M. Hiéramente. (viide 60).

⁷⁷ P. McAuliffe. Hybrid Tribunals at Ten How International Criminal Justice's Golden Child became an Orphan. – Journal of International Law and International relations 2011, Vol 7.

⁷⁸ M. Hiéramente. (viide 60).

⁷⁹ M. Hiéramente. (viide 60).

⁸⁰ C.P. R. Romano [et al.] (koostajad) Internationalized criminal courts and tribunals : Sierra Leone, East Timor, Kosovo, and Cambodia : [the book is the direct result of conference, held in Amsterdam on 25-26 January 2002]. Oxford University Press. 2004, preface (ix).

⁸¹ M. Sterio. Seeking the Best Forum to Prosecute International War Crimes: Proposed Paradigms and Solutions. – Florida Journal of International Law 2006, Vol 18.

Küsimus võib tekkida ka selle üle, kas kohus oleks õiglane – kas riigisisene kohus on võimeline pidama kinni õiglasest kohtupidamise põhimõttest. Lisaks kardetakse, et riigisisene kohus ei ole neutraalne. Neutraalsus hõlmab kohtulikku sõltumatust täitevvõimust ja avalikust arvamusest. Neutraalsus tähendab ka seda, et kohus on erapooletu ka osapoolte suhtes. See sõltumatus peab olema nii reaalne kui ka tajutav. Kohtu neutraalsus on oluline mitte üksnes kohtuprotsessi ajal, vaid ka seoses otsusega, kas ja kuidas karistada.⁸²

Riigisisese kohtus süüdistamine võib olla riigile koormav ülesanne nii poliitiliselt kui ka materiaalselt. Ainult mõned riigid on võimelised ja ainult vähestel riikidel on tahtmine läbi viia selliseid kohtuistungeid. Need takistused võivad viia olukorrani, kus kahtlustatavale ei tagata õiglane menetlus. Samuti võib tekkida ka vastupidine olukord – rahvusvahelise kuriteo toimepanija jääb karistamata.⁸³

Kohalikus kohtus võivad jääda rahvusvaheliste kuritegude toimepanijad karistamata ka seetõttu, et pärast sõjalist konflikti ei pruugi riigis eksisteerida elulist karistusõiguslikku süsteemi. Kuigi riigis võivad küll eksisteerida erinevad õiguslikud institutsioonid, on oht, et need võivad olla korrupeerunud. Lisaks võib eksisteerida juhtumeid, kus kodusõda või aastaid kestnud repressiivne diktatuur on õigussüsteemi üldse hävitanud.⁸⁴

Kuna rahvusvaheliste kuritegude näol on tegemist väga julmade tegudega, siis on leitud, et üheks põhjuseks, miks kohalik kohtunik ei soovi lahendada rahvusvahelisi kuritegusid on seotud ka teotoimepanijaga. Kohtunik kardab mõista kohut isiku üle näiteks seetõttu, et kardab oma elu pärast. Teatud juhtudel peab aga rahvusvahelist õigust rakendama riigisisese kohtus. Seda tuleb eelistada olukordades, kus rahvusvaheliste kuritegude ohvriteks on oma riigi elanikud. Selline käitumine näitab kannatanutele, et õigust rakendatakse nende oma inimeste poolt. Seega mõistetakse kohut nende kontrolli all.⁸⁵

Riik ise ei ole aga huvitatud isikute kohu alla andmisest siis, kui riigivõimud on pannud toime või toetanud selliste kuritegude toimepanemist. Kui selgub, et riik ise ei saa või ei taha mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle, siis tuleb seda teha rahvusvahelisel üldsusel.⁸⁶

⁸² A.Costi. (viide 65).

⁸³ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), preface (ix).

⁸⁴ K. Bohl. (viide 66).

⁸⁵ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 10-12.

⁸⁶ A.Costi. (viide 65).

Rahvusvaheline üldsus on sekkunud kahel korral ja loonud ilma kohaliku riigi nõusolekuta kaks rahvusvahelist kohut. 1993. aastal kasutas ÜRO Julgeolekunõukogu ÜRO põhikirja VII peatüki võimalusi ja lõi Endise Jugoslaavia Rahvusvaheline Kriminaaltribunal (*The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*⁸⁷). Tegemist oli *ad hoc* iseloomuga rahvusvahelise kohtuga, millel oli õigus mõista kohut tõsiste rahvusvaheliste humanitaarõiguse rikkumiste üle endise Jugoslaavia territooriumil. 1994. aastal lõi ÜRO Julgeolekunõukogu taolise tribunali ka Ruandasse – Ruanda Rahvusvaheline Kriminaaltribunal (*The International Criminal Tribunal for Rwanda*⁸⁸). Need tribunalid loodi Julgeolekunõukogu kohustusliku resolutsiooni alusel.⁸⁹ ÜRO rakendas nende tribunalide loomisel oma õigust otsustada, missuguseid meetmeid on vaja rakendada, et säilitada ja taastada rahvusvaheline rahu ja turvalisus.⁹⁰ Märkimisväärne on see, et ICTR loodi sõltumata sellest, et Ruanda hääletas selle vastu.⁹¹ Ka ICTY asutati vaatamata sellele, et endine Jugoslaavia oli sellise rahvusvahelise kohtu loomise vastu. Need tribunalid loodi seetõttu, et rahvusvaheline üldsus otsustas, et ülemaailmse rahu ja õigluse huvides on vaja neid luua.⁹²

ICTY ja ICTR on seega loodud rahvusvahelise foorumi surve all. ICTY ja ICTR eesmärgiks oli mõista kohut genotsiidi, inimsusevastaste kuritegude ja sõjakuritegude üle. Kuna nad olid loodud ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide alusel, siis neid ka finantseeriti ÜRO eelarvest.⁹³

Mis puutub endise Jugoslaavia territooriumil toimepandud kuritegudesse, siis Jugoslaavias ei oleks saanud antud asju saata riigisisestele kohtutele lahendada. Nimelt kartis rahvusvaheline üldsus, et kohalikes kohtudes ei peeta kinni õiglase kohtupidamise põhimõttest. Endiste Jugoslaavia riikide puhul ei olnud probleem seotud õigussüsteemi puudumisega. See oli seotud kartusega, et riigisisene õigussüsteem ei tule toime õiguse mõistmise juhtimisega. ICTY loomiseks oli rahvusvahelisel tasandil olemas poliitiline tahe tribunali loomiseks. Rahvusvahelisel tasandil oli ka soov leida ressursse tribunali loomiseks.⁹⁴

⁸⁷ Edaspidi kasutatakse töös lühendit ICTY.

⁸⁸ Edaspidi kasutatakse töös lühendit ICTR.

⁸⁹ S. Chesterman. [et al.] *Law and practice of the United Nations: documents and commentary*. Oxford University Press. 2008, lk 119.

⁹⁰ A. Cassese. *International criminal law*. 2nd edition. Oxford University Press. c2008, lk 325.

⁹¹ S. Chesterman. [et al.] (viide 89), lk 119.

⁹² M. Sterio. (viide 81).

⁹³ B. K. Dougherty. (viide 23).

⁹⁴ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 5.

Nii ICTY kui ICTR aitasid kaasa rahvusvahelise karistusõiguse arengule. Nad löid mitmeid olulisi pretsedente ning definitsioone, samuti arendasid erinevaid menetlusreegleid. Kõik need olid suunatud sellele, et kindlustada individuaalne vastutus massiliste inimõiguste rikkumiste ning humanitaarõiguse rikkumiste eest, olenemata isiku ametipositsioonist.⁹⁵

Kuigi ICTY ja ICTR on andnud palju rahvusvahelisele karistusõigusele, sattusid nad ikkagi kriitika alla. ICTY ja ICTR alla anti väga palju süüdistatavaid. See muutis nad aeglasteks ning kalliteks. 2003. a võttis Julgeolekunõukogu vastu resolustiooni, millega otsustati kohtute tegevus lõpetada 2008. aasta lõpuks. See aga ei õnnestunud.⁹⁶

Kiirendamiseks kohtu tööd, hakkas ICTY lihtsamaid asju tagasi saatma riigisisestele kohtutele. Mitmeid kriminaalasju saadeti tagasi Horvaatia kohtule. Sellistel juhtudel tekkisid aga probleemid õiglase kohtupidamise põhimõttega. Näiteks esitati 2002. aastal kohtusse kaheksateist süüdistust sõjakuritegudes. Viieteistkümnes asjas olid süüdistatavateks serblased ning kolmes asjas olid kohtualused horvaadid. Horvaatia kohus tunnistas kõik serblased süüdi ning kõik horvaadid õigeks.⁹⁷

Ka ICTR hakkas otsima võimalusi, kuidas vähendada kohtus arutavate asjade hulka. ICTR hakkas läbi viima läbirääkimisi mitmete erinevate valitsustega seoses võimalusega osa asju saata nende riikide kohalikele kohtutele arutamiseks.⁹⁸

Käesoleva magistritöö autor on nõus seisukohaga, et riigisisene kohus peab ise mõistma kohut ka rahvusvaheliste kuritegude üle. Samas kui ilmnevad raskused õiglase kohtumenetluse läbiviimiseks, siis tuleb rahvusvahelisel üldsusel sekkuda. Kohalikul süüdistusel on palju eeliseid rahvusvaheliste kohtute ees. Seda eelkõige tõendite kogumise seisukohalt. Lisaks kohalik süüdistus täidab ka oma eesmärgi paremini, kuna see toimub ohvrite silmade all. Seega kohtumõistmisest saavad kannatanud leida lepitust minevikuga. Teiselt poolt jällegi rahvusvaheline kohtumenetlus tagab õiglase kohtumenetluse ning õige rahvusvahelise karistusõiguse rakendamise. Järelikult ideaalne viis rahvusvaheliste kuritegude üle kohtumõistmiseks on antud töö autori arvamusel selline mudel, mis sisaldaks mõlemat elementi – nii riigisisest kui rahvusvahelist süüdistust. Selliseid mudeleid hakati looma 1990ndate lõpus ning järgmised peatükid annavad ülevaate hübriidsetest kriminaalkohtutest.

⁹⁵ B. K. Dougherty. (viide 23).

⁹⁶ B.K. Dougherty. (viide 23).

⁹⁷ M. Sterio (viide 81).

⁹⁸ D. Cohen. "Hybrid" Justice in East Timor, Sierra Leone, and Cambodia: "Lessons Learned" and Prospects for the Future. – Stanford Journal Of International Law 2007, 43:1.

2.1.1. Hübriidse kriminaalkohtu olemus

Eelpool kirjeldati võimalust arutada rahvusvahelisi kuritegusid riigisisises kohtus ning rahvusvahelises kohtus. Viimasel ajal on aga olnud väga palju juttu hübriidsetest kriminaalkohtudest. Nimelt alates 1990ndate lõpust on ÜRO hakanud pooldama nn hübriidsete kriminaalkohtute loomist.⁹⁹ Kirjanduses nimetatakse neid ka hübriidtribunalideks, segatribunalideks ja rahvusvahelise elemendiga kohtuteks ehk rahvusvahelistatud (inglise keeles *internationalized*) kriminaalkohtuteks. Selline omadussõna iseloomustab kõige paremini selliste kohtute või tribunalide olemust.¹⁰⁰

Hübriidne kriminaalkohtus sisaldab endas nii kohalikku kui rahvusvahelist elementi. Tribunalides kohaldatakse riigisisest ja rahvusvahelist õigust. Ka kohtupersonal koosneb välismaistest ning kohalikest töötajatest. Näiteks on hübriidse kriminaalkohtu töösse kaasatud peale rahvusvaheliste kohtunikke ka kohalikud kohtunikud. Samuti teevad koostööd kohalikud süüdistajad ja kaitsjad välismaa juristidega.¹⁰¹ Seega riikides, kus on toime pandud laiaulatuslikke inimõiguste rikkumisi, on hakatud eelistama segaiseloomuga kohtuid, kus mõistetakse õigust rahvusvaheliste kuritegude üle. Selliseid kohtuid ei saa pidada puhtalt rahvusvahelisteks ega riigisisesteks kohtuteks. Nende kohtute põhikirjades ja menetlusreeglites on esindatud rahvusvaheline ja riigisisene õigus.¹⁰² Rahvusvahelise iseloomuga kohtud on loodud Sierra Leonesse, Ida Timorisse, Kamodžasse ja Liibanoni.¹⁰³ Ka Kosovosse on rajatud rahvusvahelise elemendiga kohtus – ÜRO ajutise administratsiooniga missioon Kosovos.¹⁰⁴ Lisaks on loodud rahvusvahelise elemendiga kohtuid Bosniasse (Sõjakuritegude osakond Bosnias), Serbiasse (Sõjakuritegude osakond Serbias) ning Iraaki (Iraagi kõrgem tribunal).¹⁰⁵

Rahvusvahelistatud kriminaalkohtud erinevad eelpool kirjeldatud ÜRO poolt loodud *ad hoc* tribunalidest selle poolest, et viimased on loodud ÜRO põhikirja VII peatüki alusel. Hübriidtribunalid on enamasti loodud kokkuleppe alusel, mille poolteks on ÜRO ja riik, kus

⁹⁹ A. Cassese (viide 90), lk 332.

¹⁰⁰ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 271.

¹⁰¹ A.Costi. (viide 65).

¹⁰² A. Cassese (viide 90), lk 332.

¹⁰³ A. Cassese (viide 90), lk 332.

¹⁰⁴ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 32.

¹⁰⁵ Dr M. Zgonec-Rožej. International Criminal Law Manual. International Bar Association's Human Rights Institute 2010, lk 65 – arvutivõrgus: http://www.ibanet.org/Human_Rights_Institute/HRI_Publications/HRI_Training_Manuals_.aspx (05.05.2013).

on toimunud inimõiguste rikkumised. Peale selle on neil erinev iseloom. *Ad hoc* tribunalid on rangelt rahvusvahelise siseloomuga ning hübriidtribunalid on segunenud rahvusvahelistest ning riigisisestest elementidest.¹⁰⁶

Kirjanduses on jõutud järelduseni, et hübriidtribunalid loodi seetõttu, et ICTY ja ICTR näitasid, et puhtalt rahvusvahelises kohtus on menetlused väga kallid. Samuti menetlus võib venida väga pikale. Seega konfliktijärgses ühiskonnas, kus õigussüsteem ei ole ise võimeline lahendama rahvusvahelisi kuritegusid, võivad just hübriidtribunalid või rahvusvahelistatud kohtud olla parimad lahendused õigusemõistmiseks.¹⁰⁷

Kuigi hübriidse kriminaalkohtu mõiste on üheselt määratletud, siis ikkagi esinevad erinevused erinevate hübriidsete kriminaalkohtute vahel. Iga hübriidse kriminaalkohtu loomise protsessis esinevad väikesed erisused.¹⁰⁸ Lähtudes sellest, kuidas on hübriidsed kriminaalkohtud loodud, saab neid jagada kolme erinevasse rühma.

Esimesse gruppi kuuluvad tribunalid, mis on asutatud ÜRO ja riigi vahel sõlmitud kokkuleppe alusel. Sellisteks tribunalideks on Sierra Leone eritribunal, Liibanoni eritribunal ja Kambodža kohtu eriosakonnad. Teise rühma moodustavad sellised tribunalid, mis on loodud ÜRO rahvusvahelise administratsiooni poolt. Nimetatud mudelit kasutatakse riikides ja piirkondades, kus ÜRO-l on võim antud territooriumi üle. ÜRO aitab sellistes piirkondades ja riikides üles ehitada iseseisvat riiki. Sellist mustrit kasutati Kosovo, Ida-Timori ning Bosnia puhul. Kolmandasse gruppi kuuluvad kohtud, mis on oma loomuselt riigisisised kohtud ning asutatud riigi enda poolt. Samas on need kohtud saanud rahvusvahelist toetust. Sellised kohtud on rajatud Iraaki ja Serbiasse.¹⁰⁹

Rahvusvahelistatud kohtud võivad olla osa kohalikust õigussüsteemist või eksisteerida väljaspool kohalikku õigussüsteemi. Hübriidsed kriminaalkohtud, mis on osa õigussüsteemist on rajatud näiteks Bosniasse ja Hertsegoviinasse, Ida-Timorisse ning Kambodžasse. Sierra Leone eritribunal on aga rahvusvahelistatud kohus, mis asub väljaspool kohalikku õigussüsteemi.¹¹⁰

¹⁰⁶ S. Chesterman. [et al.] (viide 89), lk 120.

¹⁰⁷ K. Gibson. An Uneasy Co-existence: The Relationship Between Internationalised Criminal Courts and Their Domestic Counterparts. – International Criminal Law Review 2009, 9.

¹⁰⁸ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 36-37.

¹⁰⁹ Dr M. Zgonec-Rožej. (viide 105), lk 65.

¹¹⁰ K.Gibson. (viide 107).

Sierra Leone eritribunal on loodud ÜRO ning valitsuse vahel sõlmitud lepingu alusel. Ida-Timorisse loodud rahvusvahelistatud kohus on loodud aga ÜRO mandaadi alusel. Sarnaselt Ida-Timorile on loodud ka Kosovo kohtud. Kambodža eriosakonnad on loodud aga täielikult Kambodža õiguse alusel.¹¹¹

Teise rühma kuuluvad riigid, kus ÜRO teostab võimu eesmärgiga ehitada üles riik. Seega sellistesse piirkondadesse on loodud rahvusvahelise elemendiga kohtusüsteem eelkõige eesmärgiga ehitada üles õigussüsteemi. Kosovo puhul kaasati rahvusvahelised kohtunikud eesmärgiga õpetada kohalikele kohtunikele rahvusvahelist õigust.¹¹²

Kirjanduses on aga peetud üheks hübriidse kriminaalkohtu eeliseks just seda, et rahvusvahelise elemendi sissetoomisega saab aidata kohalikel juristidel aru saada rahvusvahelise õiguse põhimõtetest.¹¹³

Kosovo puhul on erandiks ka see, et kohtunikud ei moodusta kindlat fikseeritud rahvusvahelise elemendiga tribunali ega osakonda. Kosovo kohtusüsteemis kasutatakse rahvusvahelisi kohtunike ka kohaliku õiguse kohaldamisel. Rahvusvahelised kohtunikud lahendavad koos kohalike kohtunikega erinevaid kohtuasju. Kosovo erineb teistest hübriidtribunalidest ka seetõttu, et ei ole kindlaks määratud perioodi, millal pidid toimuma kuriteod, et kohtul oleks olemas õiguspädevus. Üldiselt aga rahvusvahelistatud kohtudel on kindlaks määratud ajaline õiguspädevus – tribunal saab kohut mõista selliste tegude üle, mis on toimepandud kindlal ajavahemikul.¹¹⁴

Ida-Timoris lahendatakse Dili ringkonnakohtus selliseid rahvusvahelisi kuritegusid, mis pandi toime 01.01.1999. aastast 25.10.1999. aastani. Ringkonnakohtule on antud õiguspädevus selliste kuritegude lahendamiseks nagu genotsiid, sõjakuriteod, inimsusevastased kuriteod, mõrv, seksuaalkuriteod ja piinamine. Sellise õiguse on kohtule andnud ÜRO oma regulatsiooniga. Kohtu töösse on kaasatud kolm rahvusvahelist ning kaks kohalikku kohtunikku.¹¹⁵

¹¹¹ J. Stromseth. Justice on the Ground: Can International Criminal Courts Strengthen Domestic Rule of Law in Post-Conflict Societies? – Hague Journal on the Rule of Law 2009, 1.

¹¹² C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 34.

¹¹³ vt lähemalt peatükki 2.1.2. hübriidsete kriminaalkohtute eeliste ning puuduste kohta.

¹¹⁴ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 41-42.

¹¹⁵ J. Stromseth. (viide 111).

Kambodža mudel erineb teistest hübriididest selle tõttu, et lahendab kuritegusid, mis on toimepandud mitukümmend aastat tagasi. Täpsemalt pandi Kambodžas toime inimsusevastaseid kuritegusid ja viidi läbi genotsiid Khmer Rouge režiimi poolt aastatel 1975-1979. Kambodža puhul tekkisid aga juba asutamisel probleemid. Nimelt ÜRO peasekretär näitas initsiatiivi ja pakkus abi tribunali loomiseks. See tribunal pidi olema loomult rahvusvaheline, aga samal ajal teistsugune kui varem loodud *ad hoc* tribunaliid. Läbirääkimised ÜRO ja Kambodža vahel hübriidtribunali loomiseks algasid 1999. aastal. Läbirääkimiste käigus ilmnisid mitmed õiguslikud ja institutsionaalsed probleemid. Näiteks tekkisid sellised küsimused – kas enamus kohtunikke peavad olema kambodžalased või rahvusvahelised, kas süüdistaja peab olema nimetatud ametisse rahvusvahelise foorumi poolt või mitte. Veel vaieldi selle üle, mis õigust tuleb kohaldada eriosakondade loomisel. 2002. aasta veebruaris otsustas ÜRO peasekretär aga läbirääkimised katkestada. Selle põhjuseks oli peasekretäri kartus, et loodavad hübriidse iseloomuga osakonnad ei ole iseseisvad ega erapooletud. ÜRO peaassamblee ei jaganud ÜRO peasekretäri muresid ning kiitis heaks kokkuleppe ÜRO ning Kambodža vahel osakondade loomiseks.¹¹⁶

Kambodža puhul tekkisid probleemid isikute kohtu alla andmisega. Nimelt Nuon Chea, Khieu Samphan ja Ieng Sary, keda saab pidada vastutavateks isikuteks toimepandud kuritegudes, põgenesid riigist ära. Samas on kirjanduses juhitud tähelepanu selle, et kui nimetatud isikud oleksid jäänud Kambodžasse, ei oleks neid kohtu alla antud. Kambodža puhul puudus riigil soov anda need isikud kohtu alla.¹¹⁷

Hübriidtribunaliidsete kriminaalkohtute puhul mängib olulist rolli rahvusvaheline element. Kuna rahvusvahelistatud kohus luuakse enamasti siiski kokkuleppe alusel, siis üheks lepingu pooleks on riik ja teiseks pooleks rahvusvaheline organisatsioon. Seega rahvusvahelisel foorumil on olemas soov ning huvi aidata konfliktijärgseid ühiskondi. Siiani on olnud tavaks praktika, et rahvusvaheliseks organisatsiooniks rahvusvahelistatud kohtute loomisel on ÜRO Julgeolekunõukogu. Kirjanduses on aga tekitanud muret sellise praktika kujunemine. Kui ÜRO Julgeolekunõukogu on ainuke rahvusvaheline organisatsioon, kes aitab luua hübriidtribunale, siis muutub nende loomine poliitiliseks otsuseks.¹¹⁸

¹¹⁶ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 16-19.

¹¹⁷ L.A. Barria and S.D. Rope. Providing Justice and Reconciliation: The Criminal Tribunals for Sierra Leone and Cambodia. – Human Rights Review 2005, October-December.

¹¹⁸ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 12.

Samas antud töö autor ei saa sellise väitega nõustuda. Nimelt on ÜRO võtnud endale kohustuse kaitsta maailmas rahu. ÜRO põhikirja järgi on ÜRO eesmärgiks säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut. Samuti tegeleb ÜRO rahvusvaheliste tülide või olukordade, mis võivad viia rahu rikkumiseni, lahendamiseks.¹¹⁹ Seega kui ei ole suudetud tagada rahu, siis tuleb tegeleda tagajärgedega. Üheks võimalikuks viisiks on mõista kohut isikute üle, kes vastutavad raskete kuritegude toimepanemise eest. Igal juhul peab ÜRO tegutsema, et ei tekiks enam üheski riigis karistamatuse tunnet. Rahvusvaheline foorum koos ÜRO-ga peab aitama kaasa sellele, et maailmas vastutaksid kõik isikud, olenemata nende poliitilisest positsioonist, jubedate rahvusvaheliste kuritegude toimepanemise eest.

Arvestades eelpool toodud asjaolusid, on ÜRO käesoleva magistr töö autori seisukoha järgi kõige sobilikum rahvusvaheline organisatsioon tegelemaks hübriidsete kriminaalkohtute loomisega. Samas kui vaadata, mis alustel on rahvusvahelistatud kohtud loodud, siis tuuakse välja, et nendeks olid poliitilised otsused. Seega jääb mulje, et rahvusvahelises kriminaalõiguses mängibki väga suurt rolli nii või teisiti poliitiline tahe ja soov.

2.1.2. Hübriidse kriminaalkohtu eelised ning puudused

Kirjanduses on kajastatud mitmeid hübriidtribunali eeliseid rahvusvaheliste kohtute ees. Kuna kaasatud on rahvusvaheline ja riigisisene element, siis nähakse hübriidide eeliseid eelkõige seoses sellega, et kohalikud juristid saavad õppida tundma rahvusvahelist karistusõigust läbi praktika. Teiseks oluliseks eeliseks on see, et ka kohalikud inimesed on kaasatud kohtuprotsessi. Läbi selle saab riigis paremini üles ehitada õigusriiki.

Rahvusvahelise elemendiga kohtute eelised on seotud sellega, et õiguse mõistmisse on kaasatud muuhulgas kohalikud kohtunikud. Nad tunnevad riigis valitsevat poliitilist olukorda. Samuti on nad tuttavad konflikti olemusega, mille käigus rikuti kohalike elanike inimõigusi ja pandi toime rahvusvahelisi kuritegusid.¹²⁰ Riigisisised kohtunikud teavad kohalikku keelt,

¹¹⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. – RT II 1996, 24, 95, artikkel 5 p 1.

¹²⁰ M.Sterio. (viide 81).

tunnevad kultuuri ja teavad tavasid. Veel omab rahvusvahelistatud kohtute loomine õppefunktsiooni kohalike juristide seas. Kohalikud süüdistajad ja kohtunikud, keda kaasatakse hübriidtribunali töösse, õpivad tundma rahvusvahelise õiguse põhimõtteid ja olemust.¹²¹

Peale selle, et kohalikud juristid õpivad tundma rahvusvahelist õigust läbi otsese kogemuse, on hübriidtribunali mudeli puhul nähtud, et läbi selle tunnevad kohalikud end rohkem kaasatuna kui seda oli võimalik märgata *ad hoc* tribunalide puhul.¹²²

Leitakse, et kuna kohtuprotsess toimub riigis, kus toimusid jubedused, siis kohalik elanikkond on kaasatud protsessi. ÜRO loodud *ad hoc* kohtute töö viidi eemale riikidest, kus sündmused toimusid. ICTY asub Haagis. ICTR asub aga Arushas.¹²³

Hübriidsete kriminaalkohtutel on eelis ka tõendite kogumise osas. Tribunalil on lihtsam koguda tõendeid, sest see asub riigis, kus sündmused leidsid aset. Peale selle on lihtsam tunnistajaid üle kuulata.¹²⁴

Ad hoc tribunalide puhul tekkisid probleemid sellega, et kohalikud inimesed ei saanud piisavalt informatsiooni kohtute saavutuste üle. See oli tingitud sellest, et kohtud asusid väljaspool riike, kus raskeid inimõiguste rikkumisi pandi toime. Seega oli raske muuta istungid kättesaadavamaks ja tähendusrikkamaks nendele ohvritele, kelle nimel õigust leiti. Nii tavalistel kodanikel kui ka pressil oli keeruline osa võtta istungitest. Seega tekkisid raskused teavitustöoga. Kui kohalikele elanikele ei suudeta anda selgelt pilti sellest, mis kohtus toimub, siis selle läbi on keeruline teha istungid ka tähtsustavateks. Sellepärast võivad tekkida raskused selliste kohtupidamise eesmärkide täitmisega nagu aidata kaasa leppimisprotsessile, stabiliseerimisele ja demokratiseerimisele riigis. ICTY puhul on üritatud teha erinevaid teavitustöö programme. Ruanda puhul oli see aga oluliselt keerulisem, kuna riigis puudus televisioon meediumina, mis oleks edastanud informatsiooni istungite kohta kogu rahvastikule.¹²⁵

¹²¹ C.P.R. Romano (viide 80), lk 6.

¹²² P. Knowles. The Power to Prosecute: the Special Court for Sierra Leone from a Defence Perspective. – International Criminal Law Review 2006, 6.

¹²³ B. Conforti. Law and Practise of United Nations .3rd edition. Leiden ; Boston : Nijhoff. c2005, lk 213.

¹²⁴ M.Sterio. (viide 81).

¹²⁵ D. Cohen. (viide 98).

Hübriidsete kriminaalkohtute puhul on asi erinev. Kuna istungeid peetakse riigis, kus elavad ka ohvrid, siis on kannatanutel lihtsam pääseda kohtutöö juurde. Näiteks Sierra Leone puhul saab väita, et teoreetiliselt saavad sierraleonelased läbi oma esindajate võtta osa poliitilistest ning strateegilistest otsustest ning operatsioonidest kõigis kolmes kohtu organis (kohtuosakondades, registris ja süüdistusosakonnas) ja ka teistes kohtuga seotud osakondades nagu selleks on teavitustöö-, kaitse-, haldus-, pressi- ja avalike suhete osakond. Kuigi esimestel aastatel oli Sierra Leone puhul juhtivateks kaitsjateks rahvusvahelised juristid, oli kaitsemeeskonnas esindatud ka sierraleonelistest juristid. Teiseks oluliseks nähtuseks Sierra Leone eritribunali puhul on see, et sierraleonelased said võtta osa avalikest kohtuistungitest. Nad said olla tunnistajad ja eksperttunnistajad. Samuti Sierra Leone ülikooli tudengid võtsid osa mitmetest kohtuosakondade tööst. Samas ei olnud sierraleonelistel otsest juurdepääsu kohtule. Näiteks juuratundegid leidsid tihti end töötamast raamatukogudes ja teavitustööga tegelevas osakonnas kui mõnel muul, rohkem olulisemal ametipostil. Samas kaisteosakond lõi praktikaprogrammi, kus praktikandid said töötada kaistemeeskondades. Sierraleonelased said teada eritribunali tööst ka läbi meedia. Nimelt kajastati menetlust kohalikes ajalehtedes ja raadios regulaarselt. Kuigi need kajastused oli piiratud sellega, et kajastati ainult neid istungeid, mis ei olnud kuulutatud kinnisteks.¹²⁶

Seega, kui tribunal asub konfliktijärgses ühiskonnas, siis see omab positiivset efekti kohalikele elanikele ja ka ühiskonnale.¹²⁷ Kuna kaasatud on ka kohalikke süüdistajaid, siis kannatanutele jääb arusaam, et nende üleelamisi arvestatakse kohtumõistmisel.¹²⁸ Lisaks leitakse, et kui kohtumõistmine toimub kannatanute silmade all, toob see lepitust kannatanutele ning nende lähedastele. Lepitust toob asjaolu, et kurjategijate karistamine toimub kannatanute silmade all. Seega sellised rahvusvahelistatud kohtud tõstavad kohalike inimeste teadlikust rahvusvahelistest kuritegudest.¹²⁹

Hübriidsete kriminaalkohtute rakendamisel nähakse eeliseid ka süüdistatavatele. Esiteks kuna nende rahvuskaaslased on kaasatud kohtutöösse ning süüdistusosakonda, siis kohtualuste üle mõistavad kohut nende rahvuskaaslased. Seega kohtualused ei saa eirata kohtuprotsessi ainuüksi seepärast, et tegemist on puhtalt rahvusvahelise kohtuga. Teiseks võib juhtuda see, et kohtualused võivad lausa keelduda suhtlemast avatult rahvusvahelise esindajaga. Kohalikud juristid saavad kindlustada või toetada rahvusvahelist juristi. Seeläbi võib tekkida usaldatav,

¹²⁶ P.Knowles. (viide 122).

¹²⁷ C.P.R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 6.

¹²⁸ M.Sterio. (viide 81).

¹²⁹ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 6.

avatud ning efektiivne dialoog, mis tekib meeskonnas. Sierra Leone puhul nähti eelist kohalike juristide kaasamisel ka selles, et paljud süüdistatavad ei rääkinud inglise keelt. Seega kui süüdistatavale võimaldatakse suhtlemine kohaliku juristiga, kellega saab rääkida kohalikuks keeles, siis ei ole vaja kaasata eraldi tõlki. Kuna kohtumenetlused võtavad aega, siis kohtualustele on eelis ka selles, et neid saavad regulaarselt külastada lähedased. Sierra Leones oli igal süüdistataval õigus nädalas neljale perekonnakülastusele ja neile lubati tuua toitu ning isiklikke asju. Samas kuna nad olid vahi all Sierra Leones, siis nad ei saanud kaevata ka selle üle, et neid oleks isoleeritud kogukonnast, nagu seda on olnud näha tribunalide puhul, mis tegutsevad välisriigis.¹³⁰

Kirjanduses väidetakse, et kui konfliktijärgsetes ühiskondades toimuvad kohtuistungid isikute üle, kes vastutavad konflikti ajal toimepandud jubeuste eest, siis tekib avalikkusel arusaam õigusest ja õiglusest. Seega selliste kriminaalprotsesside läbi võtab ühiskond kergemini omaks õigusriigi põhimõtteid.¹³¹

Kirjanduses on veel leitud, et kui kaasata kohalikku kohtupidamisse rahvusvahelised kohtunikud, siis nad kindlustavad istungi erapooletuse ja õigluse. Lisades kohtunikke teistest riikidest, ei ole enam tegemist lihtsalt siseriikliku probleemiga. Niimoodi muutub asi ka rahvusvaheliseks mureks.¹³²

Rahvusvahelistatud kohtute rakendamisel on praktikas nähtud positiivseid külgi. Nimelt Kosovo, Ida-Timori ning Sierra Leone puhul on täheldatud positiivset efekti kohalikele õigussüsteemile. Selline mudel aitab riigil tugevdada õigussüsteemi. Peale selle aitab hübriidtribunal tekitada austust õigusriigi põhimõtte vastu.¹³³

Samas võivad rahvusvahelise elemendiga kohtul tekkida probleemid seoses koostööga riigisisese elemendiga, kui kohalik võim keeldub tribunaliga koostööd tegemast.¹³⁴ Näiteks kohalik võim võib keelduda andmast tribunalile abi tõendite kogumisel.¹³⁵ Samuti võib osutada hübriidtribunali töö ka teiste riikidega keeruliseks. Olukordades, kus kahtlustatavad

¹³⁰ P.Knowles. (viide 122).

¹³¹ J. Stormseth. (viide 111).

¹³² C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 240.

¹³³ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 316.

¹³⁴ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 8-10.

¹³⁵ M. Sterio (viide 81).

on ära põgenenud teistesse riikidesse, on vaja teha koostööd nende riikidega. Hübriidtribunal ei saa üldjuhul midagi ette võtta, kui teine riik keeldub koostööst ning kahtlustatava väljaandmisest. See tuleneb sellest, et rahvusvahelistatud kriminaalkohus on üldjoontes loodud kahepoolse lepingu alusel ning ei ole siduv kolmandatele osapooltele.¹³⁶

Samas on kirjanduses toodud välja ka, et kurjategijate üle kohtumõistmine kohalikus riigis võib tekitada ühiskonnas teistsuguse arvamuse. Kohalikud elanikud elavad tavaliselt konfliktijärgsetes riikides väga vaeselt. Samas on kahtlustatavatele, kes on kohtu alla antud, tagatud paremad elutingimused kui kohalikele. Kahtlustatavad saavad rohkem süüa, neile on tagatud parem meditsiiniline abi ning juurdepääs rahvusvahelisele televisioonile nagu CNN ja BCC.¹³⁷

Kuigi jääb mulje, et hübriidtribunalil on puudusi, siis tuleb mõista, et ei ole võimalik tekitada ühiskonnas positiivset efekti segatribunalide rakendamisel üle öö. Eelised, mida hübriidtribunaliga saab saavutada, tekivad töö ja vaeva nägemisega¹³⁸

Arusaadav on põhimõte, mille järgi peab iga riik ise suutma toime tulla rahvusvaheliste kuritegudega. Samas tuleb mõista, et konfliktijärgsed ühiskonnad võivad olla täiesti laostunud. Sellistes riikides võivad puududa pädevad kohtunikud, kes oleksid võimelised mõistma kohut rahvusvaheliste kuritegude üle. Kui taolise riigi soov on aga suur ise tegeleda tema territooriumil toimepandud jubeustega, siis hübriidtribunali loomine sobib selleks väga hästi. Sellisel juhul tuleb kaasata rahvusvahelised kohtunikud, kes aitavad kohalikel kohtunikel mõista rahvusvaheliste kuritegude olemust ning õiglase kohtupidamise põhimõtteid. Kui on kaasatud rahvusvahelised kohtunikud, siis tuleb veel leida raha, et tribunal saaks toimida. On arvatud, et kohalik süüdistus võib aidata kaasa kohalike karistusseadustike ja oma kohtusüsteemi ülesehitamisele. Süüdistamine võib aidata kaasa ka ühiskonna paranemisele.¹³⁹

Hübriidtribunalidel on palju eeliseid puhtalt rahvusvaheliste kohtute ees nagu ICTY, ICTR ja Rahvusvaheline Kriminaalkohus. Samas peavad olema ka vajalikud ressursid hübriidse kohtu loomiseks. Ühtmoodi olulised on nii rahalised vahendid kui inimressurs. Kirjanduses ollakse arvamusel, et head juhti ning töötajaskonda on rahvusvahelistatud kohtute puhul rohkem vaja

¹³⁶ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 8-10.

¹³⁷ M. Sterio. (viide 81).

¹³⁸ J. Stromseth. (viide 111).

¹³⁹ M. Sterio. (viide 81).

kui rahvusvaheliste kohtute puhul. Seda põhjusel, et hübriidsete kriminaalkohtute puhul on ressursid veelgi piiratud kui rahvusvaheliste kohtute puhul. Seega peavad juhid võitlema, et saada vajalikke vahendeid doonorriikidelt. Ainult väga pühendunud ning kõrgelt kvalifitseeritud isikud saavad seda lubada, et teha parimat piiratud ressuride põhjal, mis on saadaval ning leiutada innovaatilisi programme vähete vahenditega. On tihti öeldud, et hübriidtribunalid tänu oma asukohale omavad suuremat võimalust aidata kaasa ühikonnas leppimisele, stabiilsuse saavutamisele ning õigusriigi loomisele. Samas on küsitav, kas üldse kohus saab edukalt aidata kaasa leppimisele ja stabiilsuse tekitamisele ühiskonnas. On kindel, et nad seda kindlasti ei saavuta siis, kui neil ei ole piisavalt rahalisi vahendeid ning inimressurssi, aega ja pühendumist, et arendada programme, mis omaksid positiivset efekti.¹⁴⁰

Sierra Leone eritribunali puhul on nähtud, et suudetakse saavutada palju, arvestades väga vähete ressursside saamise võimalusega. See, et ühte institutsiooni on segatud kokku rahvusvaheline ning kohalik element, võib muutuda takistutseks poliitika tegemisele, õiguse loomisele ning haldamisele. Samas võib see pakkuda ka palju unikaalseid võimalusi – saab trennida kohtutöötajaid, administraatoreid, tutvustada ja pakkuda neile modernse süsteemi praktikat istungite läbiviimisel ning dokumenteerimisel.¹⁴¹

Käesoleva magistr töö autor on arvamisel, et hübriidsetel kriminaalkohtudel on eeliseid nii riigisisese kohtu kui puhtalt rahvusvahelise kohtu ees. Hübriidne kriminaalkohus on aga ainult siis efektiivne, kui suudetakse saavutada koostöö rahvusvaheliste ning kohalike elementide vahel. Kui koostöö puudub nende elementide vahel, siis rahvusvahelistatud kohtul on keeruline täita oma eesmärgid.

¹⁴⁰ D. Cohen. (viide 98).

¹⁴¹ D. Cohen. (viide 98).

2.2. Sierra Leone eritribunali asutamine

Sierra Leone eritribunali näol on tegemist unikaalse rahvusvahelise iseloomuga kohtuga, mis on loodud kokkuleppe alusel.¹⁴² Kokkulepe sõlmiti ÜRO ja Sierra Leone valitsuse vahel. Tegemist on kahepoolse lepinguga, mis sisaldab rahvusvahelist karistusõigust.¹⁴³ Erinevalt ICTY-st ja ICTR-ist asub Sierra Leone eritribunal Freetownis, mis on riigi pealinn, kus toimusid teod, mille üle mõistab eritribunal kohut.¹⁴⁴

Enne, kui jõuti Sierra Leone eritribunali loomise kokkuleppe sõlmiseni, toimusid läbirääkimised poolte vahel. Sierra Leone eritribunali loomisel mängis suur rolli Sierra Leone ise. Nimelt 12. juunil 2000. aastal saatis Sierra Leone president Alhaji Ahmad Tejan Kabbah ÜRO-le kirja Sierra Leone riigi ja rahva nimel. Oma kirjas palus Kabbah ÜRO-lt abi Sierra Leone eritribunali loomiseks.¹⁴⁵

Presidendi kirjast sai ÜRO dokument, kui kiri jõudis ÜRO Julgeolekunõukogu kätte 9. augustil 2000. aastal. Kabbah nägi võimaliku kohtu loomisel suurt abi rahu säilitamisele Sierra Leones. 10 aastat kestnud konflikt oli laostanud kohaliku kohtusüsteemi ning riigis puudusid ka vahendid ning teadmised, et mõista õigust selliste jubeduste üle, mida kodusõja ajal toimepandi. Seega oli võimalus, et kuritegude toimepanijate üle ei oleks saanud mõista kohut. Pealegi oli isikutele, kes vastutasid raskete kuritegude eest, antud armu. Lisaks olid ka Sierra Leone karistusõiguses lüngad, mis võisid saada president meelest takistuseks isikute kohtu alla andmisel riigisisises kohtus.¹⁴⁶

ÜRO tundis muret Sierra Leone rahva pärast. Sierra Leone territooriumil oli tekkinud ka karistamatuse tunne. Isikud, kes olid kodusõja ajal jubedaid kuritegusid toimepannud, ei kartnud, et neid võib vastutusele võtta. Arvestades eeltoodud põhjuseid, võttis 14. augustil 2000. aastal ÜRO Julgeolekunõukogu vastu resolutsiooni 1315 (2000). Selle resolutsiooni eesmärgiks oli alustada läbirääkimisi Sierra Leone valitsusega eritribunali loomiseks.¹⁴⁷

¹⁴² M.Pack. Developments at the Special Court for Sierra Leone. – The Law and Practice of International Courts and Tribunals 2005, 4.

¹⁴³ G. Werle. [et al.] (viide 61), lk 50.

¹⁴⁴ M.Sterio. (viide 81).

¹⁴⁵ A.A.T. Kabbah. The President of the Security Council. 12.juuni 2000. UN Doc. S/2000/786. – arvutivõrgus: <http://www.undemocracy.com/S-2000-786.pdf>. (23.04.2013).

¹⁴⁶ A. I. Kanu, G. Tortora. The Legal Basis of the Special Court for Sierra Leone. – Chinese Journal of International Law 2004, 3.

¹⁴⁷ United Nations. Security Council Resolution 1315 (2000) 14 August 2000. – arvutivõrgus: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3b00f27814>. (23.04.2013).

Resolutsioon 1315 (2000) toetab president Kabbahi taotlust luua sobilik vastutuse mehhanism Sierra Leone. ÜRO oli nõus aitama kaasa sellise eritribunali loomisele. Samas võeti vastu kindel seisukoht, et ÜRO ei ole nõus looma sellist rahvusvahelist tribunalit, mis oleks ÜRO osa nagu seda olid varasemad *ad hoc* tribunalid.¹⁴⁸

ÜRO tahe luua eritribunal, mis erines eelnevatest *ad hoc* tribunalidest, oli seotud sellega, et sooviti leida uut, vähem aeganõudvat ning vähemate kuludega kohtumudelit võitlemaks karistamatusega. Kuna ICTY ja ICTR olid suured, kauakestvad, kallid institutsioonid, siis ei soovitud enam luua rohkem selliseid *ad hoc* kohtuid.¹⁴⁹

Kuigi ICTY ja ICTR andsid palju juurde rahvusvahelise karistusõiguse arengule, oli 1990ndate lõpuks jõutud arusaamisele, et rahvusvaheliste kuritegude üle kohtumõistmiseks tuleb leida uus efektiivsem mudel. Ideaalseks vormiks leiti, et on Nürnbergi tribunal – väheste kuludega, lihtsustatud kohus, mis efektiivselt mõistis kohut kõrgete juhtide üle väga kiiresti. Seega kui Sierra Leone valitsus pöördus abipalvega ÜRO poole, et luua eritribunal, otsustas Julgeolekunõukogu leida uue mudeli. Sierra Leone eritribunal esindab katset mõista kohut massikuritegude üle efektiivsemate vahenditega kui seda tehti ICTY-i ja ICTR-i puhul. Kulutuste vähendamine oli seotud kärbitud eelarvega, väga kitsa mandaadiga ning piiratud ajaperioodiga, mille jooksul pidi kohus oma töö lõpetama.¹⁵⁰

16. jaanuaril 2002. aastal sõlmisid ÜRO ja Sierra Leone valitsus omavahel kokkuleppe Sierra Leone eritribunali loomiseks. Antud kokkuleppe alusel pandi paika Sierra Leone eritribunali eesmärk. Lisaks lepiti kokku, et Sierra Leone eritribunal hakkab tegutsema Sierra Leone eritribunali põhikirja alusel. Poolte vahel sõlmitud kokkuleppe artikli 1 lõike 2 järgi lisati Sierra Leone eritribunali põhikiri kokkuleppe juurde. Eritribunali põhikiri on kokkuleppe lahutamata osa.¹⁵¹

Omapärane Sierra Leone eritribunali puhul on see, et erinevalt ICTY-st ja ICTR-ist ei ole loodud eritribunal ÜRO põhikirja VII peatüki alusel, vaid lepingu alusel. Kirjanduses on arvatud, et ÜRO tegi seda eesmärgil, et hoida ära otsest vastutust kohtu tegevuse eest.¹⁵²

¹⁴⁸ A. I. Kanu, G. Tortora. (viide 146).

¹⁴⁹ D. Cohen. (viide 98).

¹⁵⁰ B. K. Dougherty. (viide 23).

¹⁵¹ Agreement between the United Nations and the government of Sierra Leone. 16. jaanuar. 2002. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=CLK1rMQtCHg%3d&tabid=176> (30.03.2013).

¹⁵² P. Knowles. (viide 122).

Sierra Leone eritribunali asutamiseks sõlmitud kokkulepe ÜRO ja Sierra Leone valitsuse vahel ei ole osa kohalikust õigusest. Kokkulepe tuli valitsusel ratifitseerida kohaliku õigusesse.¹⁵³

Sierra Leone eritribunali eesmärk on kirjas eritribunali põhikirja 1. artiklis. Nimelt põhikirja artikkel 1 lõike 1 järgi mõistab eritribunal kohut isikute üle, kes kannavad kõige suuremat vastutust tõsiste rahvusvaheliste humanitaarõiguste ja Sierra Leone seaduste rikkumiste eest Sierra Leones alates 30. novembrist 1996. aastast. Peale selle on Sierra Leone eritribunalil õiguspädevus mõista kohut ka liidrite üle, kes ähvardasid rahuloomise protsessi kulgemist Sierra Leones.¹⁵⁴

Mida aga tähendab täpsemalt fraas "kes kannavad kõige suuremat vastutust" on käsitletud Sierra Leone eritribunali praktikas. Samuti on seda lähemalt analüüsitud ka erialases kirjanduses. See küsimus on seotud Sierra Leone eritribunali õiguspädevusega. Selle fraasi tõlgendamine määrab ära isikute ringi, keda saab üldse anda eritribunali alla. Seega on tegemist menetlusliku probleemiga. Seda küsimust käsitletakse lähemalt antud töö viimases peatükis.¹⁵⁵

Kui Sierra Leone eritribunal loodi, seati kohtule ajaline piirang. Eritribunal pidi algselt töötama kolm aastat. Kuna kohtu alla anti vähe süüdistatavaid, siis seda kolme aastat peeti miinimumiks, mida oli vaja uurimiseks, süüdistuste esitamiseks ning istungite pidamiseks. See, et kohtu alla anti vähe süüdistatavaid on seotud kohtu eesmärgiga mõista kohtu ainult nende üle, kes kõige rohkem vastutavad süütegude toimepanemise eest.¹⁵⁶

Sierra Leone kodusõda algas 1991. aastal. Sierra Leone eritribunal loodi eesmärgiga võtta vastutusele isikud, kes panid kodusõja ajal toime rahvusvahelisi kuritegusid. Samas tekib küsimus, miks otsustati, et Sierra Leone eritribunalil on pädevus mõista kohut süütegude üle, mis on pandud toime pärast 30. novembrist 1996. aastat?

ÜRO peasekretär toob oma raportis välja kolm kuupäeva, alates millest võis tekkida Sierra Leone eritribunalil õiguspädevus. Väljapakutud kuupäevadeks olid 30. november 1996, 25. mai 1997 ja 6. jaanuar 1999. Esimesel kuupäeval sõlmiti Abidjani rahuleping. 25. mail 1997

¹⁵³ K.Gibson. (viide 107).

¹⁵⁴ Statute of the Special Court for Sierra Leone, artikkel 1. – arvutivõrgus: <http://www.sc.sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uClnd1MJeEw%3d&tabid=176> (30.03.2013).

¹⁵⁵ Vt lähemalt ptk 3.1.1., mis annab ülevaate sellest, kuidas mõista seda, kes kannab kõige suuremat vastutust.

¹⁵⁶ B.K. Dougherty. (viide 23).

toimus aga riigipööre, mille käigus võttis AFRC üle võimu 1996. aastal demokraatlikul teel valitud valitsuselt. 1999. aasta jaanuaris aga toimus RUF-i ja AFRC ühine sõjaline operatsioon, mille käigus taheti saavutada kontroll Sierra Leone pealinna Freetowni üle. Lõplikuks otsuseks jäi, et Sierra Leone eritribunal hakkab mõistma kohut selliste tegude üle, mis on pandud toime pärast 30. novembrit 1996. aastat. Sellist valikut põhjendati sellega, et selle kuupäeva valik kindlustab õiguspädevuse kõikide sõjaliste gruppide poolt toimepandud kuritegude üle.¹⁵⁷

Üheks põhjuseks, miks kohtul ei ole õiguspädevust alates 1991. aastast on ka see, et Sierra Leone eritribunali mudeli üheks eesmärgis on olla võimalikult väikeste kulutustega.¹⁵⁸ Teiseks oli see otsus seotud sooviga mitte ülekoormata eritribunali.¹⁵⁹

Sierra Leone eritribunal koosneb kolmest organist – osakonnad, süüdistaja ja register. Osakonnad jagunevad üheks või mitmeks istungiosakonnaks ning apellatsiooniosakonnaks.¹⁶⁰ Algselt alustas tööd üks istungiosakond. Teise istungiosakonna loomiseks nähti ette alus, et seda võib teha kuus kuud pärast eritribunali töö algust ÜRO peasekretäri või kohtupresidendi palvel.¹⁶¹ Kuna kohtu tegevus oli ajaliselt piiratud, siis alustas tööd ka teine istungiosakond.

Kokkuleppe artikli 6 järgi põhineb Sierra Leone eritribunal vabatahtlikul rahastamisel. Kokkuleppe artikli 7 järgi on loodud ka korralduskomitee, mille eesmärgiks on aidata leida ÜRO peasekretäril vajalikke rahalisi vahendeid ning anda nõu ja abistada poliitiliste otsustega mitteõiguslikes küsimustes kohtu tööd. Korralduskomitee loomist soovitas ÜRO Julgeolekunõukogu.¹⁶²

Rahvusvahelised kuriteod, mille üle on Sierra Leone eritribunalil õigus mõista kohut on järgmised – inimsusevastased kuriteod, Genfi 1949. a konventsioonide ühise artikkel 3 ning II lisaprotokollrikkumised ja teised tõsised rahvusvahelised humanitaarõiguse rikkumised.¹⁶³ Sierra Leone eritribunalil on olemas õiguspädevus mõista kohut ka kohaliku õiguse alusel. Sellisel juhul peab olema tegemist kuritegudega, mis on seotud tüdrukute ärakasutamisega

¹⁵⁷ Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone. UN Doc. S/2000/915. 04. oktoober 2000. – Arvutivõrgus: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6afbf4.html> (23.03.2013).

¹⁵⁸ P. Knowles. (viide 122).

¹⁵⁹ G. Wigglesworth. (viide 21).

¹⁶⁰ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 11.

¹⁶¹ A. I. Kanu, G. Tortora. (viide 146).

¹⁶² A. I. Kanu, G. Tortora. (viide 146).

¹⁶³ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artiklid 2-4.

1926. aastal kehtima hakanud vägivalda ärakasutamise laste seaduse rikkumistega. Samuti on eritribunalil õigus mõista kohut tegude üle, mis on seotud põhjendamatu vara hävitamisega. Need teod peavad olema 1861. aastal kehtima hakanud kuritahtliku kahju tekitamise seaduse rikkumised.¹⁶⁴

Rahvusvahelisele karistusõigusele on omane, et vastutavad need, kes otseselt ei pannud ise kuritegu toime. Vastutusele saab võtta ka isikut, kes kasutas või põhjustas olukorra, milles kuriteod pandi toime, või kes aitas teistel panna toime selliseid tegusid. Rahvusvaheline karistusõigus tihti käsitleb väga tõsiseid kuritegusid. Näiteks kõrged riigiametnikud panevad väga harva ise füüsiliselt toime kuritegusid, aga siiski vastutavad tuhandete teiste eest. On olemas seisukoht, et riigiametnikud ja kõrgemad sõjalised juhid peavad vastutama mis sest, et nad ise ei teinud "oma käsi mustaks".¹⁶⁵

Ka Sierra Leone eritribunal saab võtta vastutusele isiku, kes planeeris, kihutas, korraldas või aitas toime panna põhikirja artiklitest 2-4 nimetatud kuriteo, milleks võivad olla inimsusevastased kuriteod, Genfi 1949. a konventsioonide ühise artikkel 3 ning II lisaprotokollrikkumised ja teised tõsised rahvusvahelised humanitaarõiguse rikkumised. Samuti vastutab isik ka siis, kui aitas kaasa nimetatud kuritegude planeerimisele. Asjaolu, et süüdistatav oli vastutaval positsioonil (kas valitsuse riigipea või vastutav riigiametnik) ei vabasta isikut kriminaalvastutusest ega leevenda karistust. Asjaolu, et eelpool nimetatud rahvusvahelise kuriteo pani toime tema alluv, ei vabasta ametnikku vastutusest, kui ülem teadis või pidi teadma, et alluv paneb toime selliseid tegusid või on toime pannud ja ülemal oli ebaõnnestunud võtta kasutusele vajalikud ja mõistlikud vahendid, et ennetada selliste tegude toimepanemist või karistada süütegijaid selle eest. Asjaolu, et süüdistatav tegutses vastavuses valitsuse käsuga või ülemaga ei kergenda tema kriminaalvastutust. Aga seda võib võtta arvesse karistuse kergendamisel, kui eritribunal leiab, et seadus seda nõuab. Mis puutub aga vastutusse kohaliku õiguse järgi, siis individuaalne kriminaalne vastutus määratakse kindlaks Sierra Leone õiguse järgi.¹⁶⁶

Sierra Leone eritribunalil on õigus mõista kohut ka alaealistel üle. Nimelt kui isik oli kuritegude toimepanemisel vanuses 15-18, siis eritribunalil on õigus mõista sellise isiku üle kohut.¹⁶⁷ Nimelt Sierra Leone kodusõjas panid ka alaealised toime jubedusi – neid kasutati

¹⁶⁴ Statute of the Special Court for Sierra Leone. (viide 154), artikkel 5.

¹⁶⁵ Dr M. Zgonec-Rožej. (viide 105), lk 255.

¹⁶⁶ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 6.

¹⁶⁷ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 7 lõige 1.

sõjategevuses. Tihti aga lapsed rööviti oma kodudest ning sunniti osalema sõjategevuses. Lapssõdurid kannatasid ka seksuaalse ära kasutamise all. Samuti neid orjastati ning treeniti sageli narkootikumide mõju alla tapma. Lapsed olid hirmul. Peaaegu kõiki lapsi kasutati ära nii psühholoogiliselt kui füüsiliselt.¹⁶⁸

Lõpuks otsustati mitte anda alaealisi eritribunali alla. Seega otsustati, et lapssõduritena osalenud alaealised tuleb ühiskonda tagasi rehabiliteerida. Lapssõdurite tagasi toomine ühiskonda jäeti alternatiivsete tõe ja lepituse mehhanismide ülesandeks.¹⁶⁹

Sierra Leone eritribunali alla on antud 14 isikut. Nende isikute süüdistused on aga liidetud ning eritribunal on tegelenud nelja kohtuasja menetlemisega. Nendeks on RUF-i, AFRC, CDF-i ja Charles Ghankay Tayloriga kohtuasjad. Sierra Leone eritribunal alustas tööd 10. märtsil 2003. aastal. Süüdistused esitati isikutele, kes omasid juhtivaid kohti RUF-i, CDF-i ning AFRC ridades.¹⁷⁰

Esimese otsuse tegi eritribunal 20. juunil 2007. aastal, kui mõisteti süüdi kolm AFRC liiget Alex Tamba Brima, Ibrahim "Bazzy" Kamara, ja Santigie Kanu ("55"). Nad mõisteti süüdi 11 süüteo 14-st. Täpsemalt leidis kohus, et nad vastutavad individuaalselt terrorismi tegude, kollektiivse karistamise, ebaseadusliku tapmise, vägistamise, füüsilise vägivalga (moonutamise), isikliku au haavamise (seksuaalse väärkohtlemise), lapssõdurite värbamise, orjastamise ja rüüstamise toimepanemise eest.¹⁷¹ Johnny Paul Koromale kui endisele AFRC juhile esitati süüdistus 17 erinevas kuriteos nii sõjakuritegudes kui ka inimsusevastastes kuritegudes. Koroma aga põgenes ning tema saatus on jäänud teadmata.¹⁷²

2. augustil 2007. aastal avaldati otsus CDF asjas. Üks süüdistatavatest, Samuel Hinga Norman, keda peeti üheks CDF juhtfiguuriks, suri pärast istungi lõppemist. Moinina Fofana, kes oli sõjajuht, mõisteti süüdi neljas süüteo kaheksast. Kohus leidis, et Fofana vastutas mõrvade eest, julma kohtlemise eest, rüüstamine ning kollektiivse karistamise kui

¹⁶⁸ Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone. (viide 157).

¹⁶⁹ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 26.

¹⁷⁰ P.Knowles. (viide 122).

¹⁷¹ K. Howarth. (viide 24).

¹⁷² The Prosecutor vs. Johnny Paul Koroma. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/CASES/JohnnyPaulKoroma/tabid/188/Default.aspx> (30.04.2013).

sõjakuritegude toimepanemise eest. Leiti, et Fofana ei vastuta aga lapssõdurite värbamise eest. Allieu Kondewa, kes oli kamajoride kõrgem preester, mõisteti süüdi viies süüteoos kaheksast. Kohus leidis, et Kondewa vastutas lapssõdurite värbamise eest.¹⁷³

Täpsemalt anti kohtu alla viis RUF-i liiget – Foday Saybana Sankoh, Sam Bockarie, Issa Hassan Sesay, Morris Kallon ja Augustine Gbao. Kokku süüdistati RUF-i liikmeid 18 erinevas sõjakuriteos, inimsusevastastes kuritegudes ja teistes tõsistes rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumistes. Sankohi ja Bockarie süüdistused võeti aga tagasi seoses nende surmaga. Istungiosakond leidis Sesay ja Kalloni süüdi 16 kuriteos ja Gbao mõisteti süüdi 14 kuriteos.¹⁷⁴ Oma positsioonidelt oli Sesay RUF-i ajutine juht, Kallon oli endine RUF-i komandör ning Gbao oli RUF-i vanem ohvitser ning komandör.¹⁷⁵

Kohtu alla anti ka endine Libeeria president Charles Ghankay Taylor. Kuna kardeti turvalisuse pärast, siis Tayloriga viidi Sierra Leonest välja. Tayloriga üle peetakse kohut Hollandis, täpsemalt Haagis. 26.aprillil 2012. aastal tegi istungiosakond kohtuotsuse Tayloriga asjas.¹⁷⁶

Charles Taylorile esitati süüdistus üheteistkümnes kuriteos. Viis nendest olid seotud inimsusevastaste kuritegudega, mis on karistatavad Sierra Leone eritribunali põhikirja artikkel 2 järgi. Veel süüdistati Taylorit Genfi 1949. a konventsioonide ühise artikli 3 ning II lisaprotokoli järgi toime pandud kuritegudes, mis on eritribunali põhikirja artikkel 3 järgi karistatavad. Samuti oli Taylorile esitatud süüdistus lapssõdurite kasutamises, mis on tõsine rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumine eritribunali põhikirja artikkel 4 järgi.¹⁷⁷ Taylor ei tunnistanud oma süüd. Istungiosakond tunnistas Tayloriga süüdi kõikides talle esitatud süüdistustes.¹⁷⁸

¹⁷³ K. Howarth. (viide 24).

¹⁷⁴ Case 15: The Prosecutor vs. Sesay, Kallon and Gbao (RUF Case). – arvutivõrgus: <http://www.scsf.org/CASES/ProsecutorvsSesayKallonandGbaoRUFCase/tabid/105/Default.aspx> (30.04.2013)

¹⁷⁵ RUF Summary of the Charges. – arvutivõrgus: <http://www.scsf.org/CASES/ProsecutorvsSesayKallonandGbaoRUFCase/RUFSummaryoftheCharges/tabid/185/Default.aspx> (30.04.2013)

¹⁷⁶ Prosecutor vs Charles Ghankay Taylor. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/CASES/ProsecutorvsCharlesTaylor/tabid/107/Default.aspx> (30.04.2013)

¹⁷⁷ SCSL-03-1-T. Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor. Trial chamber II. Judgement 18.05.2012, para 12. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=k%2b03KREEPQ%3d&tabid=107>. (30.04.2013).

¹⁷⁸ Prosecutor vs Charles Ghankay Taylor. (viide 176).

Kui vaadata, et Sierra Leone eritribunali loomise ajendiks oli leida sobiv, väiksemate kuludega, efektiivsem mudel raskete inimõiguste rikkumiste toimepanijate vastutusele võtmiseks, siis tekib küsimus, kas see ka reaalselt saavutati. Kui võrrelda Sierra Leone eritribunali rahvusvaheliste kriminaaltribunalidega nagu seda olid ICTY ja ICTR, siis Sierra Leone eritribunal oli ÜRO jaoks väiksemate kuludega. Kulusid hoiti kokku sellega, et kohtu alla anti väga vähe isikuid. Süüdistus esitati ainult neile, kes kõige rohkem vastasid inimõiguste rikkumiste eest Sierra Leone kodusõja ajal. Kuna Sierra Leone eritribunal loodi vabatahtlikul rahastamisel, siis ka sellega hoidis ÜRO kokku kulusid võrreldes ICTY-ga ning ICTR-ga. Lisaks efektiivsemaks muutmise eesmärgil kehtestati Sierra Leone eritribunali näol ka ajaline piirang. Kohus aga ületas seda ajalimiiti. Seega saab järeldada, et Sierra Leone eritribunali näol oli tegemist efektiivsema ja väiksema kuludega mudeliga. Samas antud magistr töö autor on seisukohal, et ei ole mõttekas panna rahvusvahelise iseloomuga kohtule peale ajalist piiri. Rahvusvaheliste kuritegude näol on tegemist väga mahukate menetlustega. Kohtu tööd ei saa kiirustada, kuna kohus peab arvestama kohtumõistmisel ka süüaluste õigustega. Kui menetlus viiakse läbi kiirustades, siis kohtuotsused ei pruugi olla õiglased.

3. SIERRA LEONE ERITRIBUNALI PRAKTIKA

3.1. Menetluslikud probleemid

3.1.1. Isikud, kes kannavad kõige suuremat vastutust

Kui on võetud vastu otsus anda kohtu alla isikud, kes vastutavad rahvusvaheliste kuritegude üle, siis tuleb panna paika isikute ring, keda saab süüdistada. Rahvusvahelisi kuritegusid, sõjakuritegusid ja üldse väga raskeid inimõiguste rikkumisi pannakse toime sõjalistes konfliktides. Seega tekib küsimus, kas tuleb anda kohtu alla ainult need, kes jagavad kāske, või ka need, kes kāske täidavad. Kui öelda, et raskete inimõiguste rikkumiste eest peavad vastutama ainult need, kes kāske annavad, siis tekib järgmine küsimus selle kohta, kuhu tõmmata piir, missugused käsutäitjad väärivad rohkem rahvusvahelise kohtu alla andmist kui teised.

Sierra Leone eritribunali näol tehti otsus, et eritribunalil on õigus mõista kohut nende üle, kes kannavad kõige suuremat vastutust tõsiste rahvusvaheliste humanitaarõiguse ning Sierra Leone seaduste rikkumise eest.¹⁷⁹ Samas, kuidas mõista väljendit "need, kes kannavad kõige suuremat vastutust", on tekitanud küsimusi nii eritribunalile kui ka eritribunali praktikat käsitlevatele uurijatele.

Süüdistavad leidsid, et neid ei saa anda eritribunali alla, kuna ei ole tõendatud, et nemad on isikud, kes kannaksid kõige suuremat vastutust süütegude toimepanemiste eest. Fofana kaitsja esitas sellise kaebuse istungiosakonnale juba eelmenetluses. Istungiosakond leidis CDF-i asjas seoses Fofana kaitsja taotlusega seoses isikliku kohtualluvuse puudumisega, et see, kas süüdistatav on isik, kes kannab kõige suuremat vastutust väidetavate rahvusvahelise õiguse ja Sierra Leone õiguse rikkumiste eest, on seotud tõendusliku küsimusega. Seda otsustatakse istungi jooksul ning mitte kohtueelses menetluses.¹⁸⁰

Istungiosakonnad on seda küsimust käsitlenud ka kõigis kolmes istungiosakonna otsuses. Teine istungiosakond, kes vaatas läbi AFRC kohtuasja, eelpool seisukohaga ei nõustunud. Nimelt leidis istungiosakond, et nõue kõige suuremast vastutusest ei saa olla seotud

¹⁷⁹ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 1 lõige 1.

¹⁸⁰ SCSL-04-14-PT-026. Trial Chamber decision on the preliminary defence motion on the lack of personal jurisdiction filed on behalf of accused Fofana. 03.03.2004 – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=ddirOTDGKrY%3d&tabid=153> (30.04.2013).

kohtualluvusega. Osakond jõudis seisukohale, et kui ei leita, et isik ei vastuta kõige rohkem, siis see ei saa olla aluseks võtta asi kohtust tagasi ilma, et ei võetaks arvesse ka muid asjaolusid.¹⁸¹ Istungiosakond tugines Sierra Leone eritribunali põhikirja artiklile 15 lõikele 1, mille kohaselt prokurör vastutab uurimise ja süüdistamise eest ning tegutseb iseseisvalt kui eraldiseisev eritribunali organ. Seega istungiosakonnal pole õigust sekkuda süüdistuslikku diskretsiooni. Järelikult kohtul ei ole vaja ka täpsemalt vaadata, kas isik vastutab kõige rohkem süütegude toimepanemise eest eritribunali põhikirja artikli 1 järgi.¹⁸²

Järgmisena vaatles seda teemat kohus CDF-i kohtuasja lahendades. Seekord leidis istungiosakond, et nõue, kes vastutab kõige rohkem süütegude toimepanemise eest, ei ole seotud mitte üksnes süüdistusliku diskretsiooniga, vaid tegemist võib olla ka kohtualluvuse piiranguga. Seega tuleb enne asja lahendamist kohtul vaadata üle, kas süüdistuses on olemas piisavalt palju informatsiooni, mis annab mõistliku aluse uskuda, et süüdistatav on isik, kes kannab suurimat vastutust.¹⁸³ Kas isik ka tegelikult vastutab kõige rohkem, saab istungiosakond otsustada aga pärast seda, kui kohtumenetluse käigus on esitatud kõik vastavad tõendid. Istungiosakond leidis, et tegemist on puhtalt kohtualluvuse probleemiga ning mitte materiaalse elemendiga, mida peab menetluse käigus tõendama.¹⁸⁴ RUF-i asjas istungiosakond nõustus CDF-i asjas leitud lahendusega kõige suurema vastutuse nõude kohta.¹⁸⁵

Järelikult leidsid kohtud, et on olemas alus kõigi süüdistavate kohtualla andmiseks nende kohtuasjade arutamiseks. Sierra Leone eritribunali loomisel leiti, et selline nõue, et kohtu alla saab anda isikuid, kes kannavad kõige suuremat vastutust, tuleb panna eritribunali põhikirja seetõttu, et see pidi kindlustama selle, et kohtul saab olema õiguspädevus mõista kohut ainult kõrgemal auastmel olevate juhtide üle, kes vastutavad kuritegude toimepanemise eest.¹⁸⁶

ÜRO peasekretär on oma raportis öelnud, et selle fraasi all tuleb mõista poliitilisi ja sõjaväelisi juhte. Teisi, kellel on võim anda käske käsuliinis allpool seisvatele isikutele, võivad samuti kanda suurimat vastutust. Sellisel juhul soovitab peasekretär aga hinnata kuriteo massiivsust.¹⁸⁷

¹⁸¹ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 653.

¹⁸² SCSL-04-16-T. (viide 42), para 654.

¹⁸³ SCSL-04-14-T. (viide 6), para 91.

¹⁸⁴ SCSL-04-14-T. (viide 6), para 92.

¹⁸⁵ SCSL-04-15-T. (viide 19), para 51.

¹⁸⁶ A. I. Kanu, G. Tortora. (viide 146).

¹⁸⁷ Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone. (viide 157).

Kirjanduses on aga leitud, et eritribunal oli väga lähedal sellele, et ei suutnud täita oma eesmärki. RUF oli kodusõjas kõige agressiivsem ja vägivaldsem kolmest rühmitusest, kes osalesid kodusõjas. Süüdistuse kohaselt juhtis RUF-i tegevust Charles Tayloril Libeerias, Sankoh ning Bokoarie oli RUF-i juhid Sierra Leones ning Koroma oli AFRC junta võimu juht. Neil neljal mehel oli positsioon juhtivatel kohtadel. Kuna Sankoh ja Bokarie surid, siis nende süüdistused võeti tagasi. Koroma saatus on aga teadmata. Peale selle tekkisid kahtlused veel selle üle, kas Taylorit saab üldse anda eritribunali alla. Charles Taylorile andis Nigeeria varjupaika. Seega on leitud, et tekkis olukord, kus ei oleks saanud anda eritribunali alla mitte kedagi. Need isikud, kes vastutasid kõige rohkem kuritegude toimepanemise eest, mida pandi toime Sierra Leone kodusõja ajal, olid kas surnud või kadunud. Samas olukord muutus, kui Taylor anti välja eritribunali. Ollakse isegi arvamusel, et Taylor oli esimene ja kõige olulisem isik, keda sai anda eritribunali alla. Kõige olulisem oli Taylor sellepärast, et tegemist oli endise riigipeaga, kellel oli väga suur roll kodusõja kaasaitamisel.¹⁸⁸

Käesoleva töö autor ei nõustu sellise seisukohaga. Kodusõja ajal toimepandud jubeduste eest ei vastutanud mitte ainult Charles Taylor ja RUF. Kodusõjast võtsid osa ka CDF-i ning AFRC väed. Kohtud on leidnud, et ka CDF ning AFRC panid toime rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisi ning nende juhid samamoodi vastutasid kõige rohkem süütegude toimepanemise eest. Seega kohus täitis oma eesmärgi, mis seisnes selliste isikute vastutusele võtmises. Järelikult oleks saanud Sierra Leone eritribunal anda kohtu alla ka teisi isikuid peale Charles Tayloriga, Sankohi, Bokoarie ning Koroma. Kuna Sierra Leone kodusõda kestis väga pikka aega ning kannatada said süütud tsiviilisikud, siis oleks raske uskuda olnud, et ei oleks olnud olemas isikuid, kes kandsid väga suurt vastutust rahvusvaheliste kuritegude rikkumise eest. Järelikult hindamaks, kas isiku üle saab kohut mõista Sierra Leone eritribunalis, tuleb vaadata, kas ta kannab kõige suuremat vastutust toimepandud kuritegude üle. See on prokuröri kohus, et esitada isikule õige süüdistus. Samas ei ole tegemist ainult süüdistusliku otsustusega, vaid on seotud ka kohtupädevuse küsimustega.

Kirjanduses ollakse ka arvamusel, et Sierra Leone eritribunal oli liiga sümbolne. See seisnes selles, et kohtu alla anti väga vähe isikuid. Põhimõtteliselt, neid, keda eritribunal süüdistas, olid kõrgetel ametitel RUF-i, AFRC ja CDF-i riigisisese tasemel. Kirjanduses ollakse aga

¹⁸⁸ P.Knowles. (viide 122).

seisukohale, et kohtu alla oleks võinud anda ka need isikud, kes olid kõrgetel ametipostidel regionaalsel tasandil. Ka keskastme juhid panid toime ebainimlikke ning julm tegusid ja vastutasid laiaulatusliku terrori toimepanemise eest just regionaalsel tasandil.¹⁸⁹

Järelikult oli eritribunali eesmärk anda kohtu alla isikud, kes olid juhtivatel või käsuandja positsioonidel kui lihtsalt jalaväesõdurid ja või lihtsalt võitlejad, kes viisid ellu jubedusi. See on äärmiselt valiv, aga vajalik, sest muidu, kui mõista kohut kõigi üle, kes panid toime kuritegusid, on tegemist võimatu ülesandega.¹⁹⁰

Seega isikute kohtualla andmine rahvusvahelistes süütegudes on alati sümboolne ning sümboolseks jääb suuresti ka rahvusvaheline karistusõigus. See kõik on seotud piiratud ressurssidega, mis nõuabki väga väheste isikute süüdistamist. Rahvusvahelises karistusõiguses tulebki valida välja väga väike hulk inimesi, kes vastutavad kuritegude eest, mis on toimepandud suure hulga teiste inimeste, käsutäitjate, poolt. See tõik omakorda muudab isikud, kes antakse kohtu alla, jälle ise ohvriteks. Sierra Leone juhtumi puhul, vaadates olukorda ühelt poolt, tuleb tõeda, et tegemist oli sümboolse kohtupidamisega. Teiselt poolt vaadates, oli tegemist õiglase otsusega anda kohtu alla väga vähesed isikud. Kuna prokurör esitas süüdistused kõikidele konfliktis osapoolte kõrgematele juhtidele, siis tegemist oli erapooletu süüdistusega – mitte ühtegi rühmitust ei eelistatud teistele rühmitustele. Seega prokurör aitas kaasa süüdistavate võrdsele kohtlemisele.¹⁹¹

Samas on tekitanud küsimusi CDF-i juhtide kohtu alla andmine. Tegemist oli siiski rühmitusega, kelle eesmärgiks oli aidata kaasa demokraatia taastamisele Sierra Leones ning presidendi Kabbahi tagasi võimule aitamises. Kabbah oli see, kes pöördus ÜRO poole, et sõlmida kokkulepe Sierra Leone eritribunali loomiseks. Seega oli ka küsimuse alla, kas Samuel Hinga Normanile, CDF-i juht ja asekaitseminister sellel perioodil, mille üle on kohtul kohtualluvus ja kes oli siseminister siis, kui talle esitati süüdistus, oleks ikka pidanud esitama süüdistuse või mitte.¹⁹²

Kuna on tõendatud, et ka CDF-i väed panid toime jubedusi tsiviilisikute vastu, siis käesoleva töö autor on seisukohal, et prokurör tegi õigesti, kui esitas süüdistused ka CDF-i juhtinud isikutele. Lisaks on kirjanduses räägitud, et ka CDF-i väed panid toime seksuaalse iseloomuga

¹⁸⁹ P.Knowles. (viide 122).

¹⁹⁰ G. Wigglesworth (viide 21).

¹⁹¹ K.Howarth. (viide 24).

¹⁹² K.Howarth. (viide 24).

kuritegusid tsiviilisikute vastu. Süüdistusi selliste kuritegude toimepanemises CDF juhtidele aga ei esitatud. Seega leiab töö autor, et ikkagi on arvestatud CDF-i eesmärki ning neid on koheldud kohtu poolt kergemalt kui oleks võinud kohelda.

3.1.2. Õiguspädevus

Sierra Leone eritribunali menetluse ning tõendite reeglites on kirjas, et kui esinevad tõsised probleemid seoses kohtualluvusega, siis seda asja arutab vähemalt kolmest apellatsiooniosakonna kohtunikest moodustatud kohtu koosseis.¹⁹³ Muu hulgas on kohtualluvusega seotud küsimus, kas kohtul on üldse olemas õiguspädevus asju arutada.

13. märtsil 2004. aastal tegi apellatsiooniosakond eelotsuse seoses Moris Kalloni, Sam Hinga Normani ning Brima Bazzy Kamara kaebustega. Nimelt kõik kolm kahtlustatavat esitasid enne nende kohtuasjade arutamist istungiosakonnas küsimuse kohtu õiguspädevuse kohta. Samuti olid kõik kolm kahtlustatavat seisukohal, et Sierra Leone eritribunal on loodud Sierra Leone põhiseaduse vastaselt.¹⁹⁴

Seega pandi küsimuse alla Sierra Leone eritribunali asutamine. Kohus pidi analüüsima, mis kontekstis Sierra Leone eritribunal loodi ja missuguseid mehhanisme eritribunali asutamisel kasutati.¹⁹⁵

Apellatsiooniosakond leidis, et eritribunal on loodud õiguspäraselt. Sierra Leone eritribunal on loodud ÜRO ja Sierra Leone valitsuse vahel sõlmitud kokkuleppe alusel mitte Sierra Leone põhiseaduse alusel. Lähtudes Sierra Leone eritribunali kokkuleppe ratifitseerimise seaduse artiklist 11 lg-st 2, apellatsiooniosakond leidis, et eritribunal ei kuulu Sierra Leone õigussüsteemi. Järelikult Sierra Leone eritribunal on rahvusvaheline kohus ning põhiseadus ei puutu asjasse.¹⁹⁶

¹⁹³ Rules of Procedure and Evidence, rule 72 (E). – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=Psp%2bFh0%2bwSI%3d&tabid=176> (30.04.2013).

¹⁹⁴ SCSL-2004-15-AR72(E). Prosecutor against Kallon, Norman, Kamara. The Appeals Chamber. Decision on constitutionality and lack of jurisdiction 13.03.2004, para 1. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=QHwH%2fG1fDS0%3d&tabid=195>. (24.04.2013).

¹⁹⁵ M. Pack (viide 142).

¹⁹⁶ Prosecutor against Kallon, Norman, Kamara. Decision on constitutionality and lack of jurisdiction. (viide 194), para 30-34, 71.

Apellatsiooniosakond tugines väga tugevalt sellele väitele, et eritribunal on loodud koostöös ÜRO-ga.¹⁹⁷ Sierra Leone eritribunal on kui Sierra Leone valitsuse ja ÜRO vahel sõlmitud lepingulise kokkuleppe „produkt“.¹⁹⁸ Seega eritribunali asutamine, tema õigusvõime ja iseseisvus põhineb rahvusvahelisel õigusel mitte kohalikul õigusel.¹⁹⁹

Kuna Sierra Leone eritribunali kokkuleppe ei kuulunud kohalikku õigusesse, siis see tuli vastu võtta. Seega eritribunali kokkuleppe inkorporeeriti Sierra Leone õigussüsteemi.²⁰⁰

Kohtu selline järeldus oma olemuse kohta on käesoleva magistritöö autori arvamuse järgi loogiliselt jälgitav ja arusaadav. Kuna eritribunali loomisse on kaasatud rahvusvaheline organisatsioon ÜRO näol, siis kohus on loodud rahvusvahelise lepingu alusel ja see tuli riigil võtta vastu oma õigussüsteemi.

3.1.3. Amnestia

Lomé kokkuleppe, mis sõlmiti 18. mail 1999, artikli 9 järgi andis Sierra Leone valitsus armu Foday Sankohile. Armu anti ka teistele võitlejatele ning nende kaasaaitajatele alates kokkuleppe sõlmimisest. Sierra Leone valitsus pidi artikli 9 järgi tagama selle, et ühtegi kohtumenetlusega seotud tegevust ei suunata RUF / SL, endise AFRC, endise-SLA või CDF-i mis tahes liikme poolt toimepandud tegudele alates 1991. märtsist kuni Lomé kokkuleppe sõlmiseni.²⁰¹

Sierra Leone puhul aga ei tahetud, et isikud pääseksid kohtumõistmisest, kuna neile oli antud amnestiat. Kuidas sellist olukorda ära hoida, arutati ka Sierra Leone valitsuse ja ÜRO vahel toimunud läbirääkimiste käigus, mis puudutas Sierra Leone eritribunali loomist. Jõuti

¹⁹⁷ N. Jain. Conceptualising Internationalisation in Hybrid Criminal Courts. – Singapore Year Book of International Law 2008, 12.

¹⁹⁸ M.Pack (viide 142).

¹⁹⁹ N. Jain. (viide 197).

²⁰⁰ M. Pack. (viide 142).

²⁰¹ Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone. – arvutivõrgus: http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SL_990707_LomePeaceAgreement.pdf. (30.04.2013).

järelduseni, et vastav säte tuleb lisada eritribunali põhikirja.²⁰² Seega Sierra Leone eritribunalis ei ole isikule määratud amnestia takistuseks tema kohtu alla andmiseks, kui isikut süüdistatakse rahvusvaheliste kuritegude toimepanemises.²⁰³

Kui võimuorgan annab armu, siis kindlaks määratud ajaperioodil on teotoimepanijad vabad karistusest. Täpsemalt on tegemist tegudega, mida suveräänne võim ametlikult annab andeks teatud klassi kuuluvatele isikutele, kes võivad olla küll kohtupidamise subjektideks, aga keda ei ole veel süüdi mõistetud. Amnestiaid on kasutatud läbi ajaloo ja peaagu igal pool. Amnestiate andmine poliitilistele kuritegudele on olnud suhteliselt vastuvõetav, samas amnestiate rakendamine sellistele kuritegudele, mis on seotud jõhkrate inimsõiguste rikkumistega, ei ole nii vastuvõetav. Üldiselt saab öelda, et amnestiaid saab jagada moraalseteks, mitte moraalseteks, õiguslikeks ning mitte õiguslikeks. Enne II maailmasõda ei eksisteerinud amnestiate andmist sõjakuritegude ning inimsusevastaste kuritegude puhul. See oli seotud sellega, et enne II maailmasõda väga vähesed riigid pidasid üldse võimalikuks, et nende amentikke võib karistada selliste kuritegude eest. II maailmasõja järgne aeg sundis riike ümberhindama isikute postistiooni rahvusvahelise õiguse järgi.²⁰⁴

Nimelt rahvusvaheline õigus aina enam vaidleb vastu sellele, et raskete inimõiguste rikkumiste korral saab üldse anda isikutele armu toimepandud tegude eest. Kirjanduses on toodud välja kolm põhilist argumenti, miks rahvusvaheline õigus ei soovi tunnustada armuandmist rahvusvaheliste kuritegude toimepanijatele. Esiteks on see seotud sellega, et rahvusvaheline õigus nõuab riike andma kohtu alla isikuid teatud süütegude toimepanemise eest. Näiteks ÜRO konventsioon piinamise ja teiste julmade, ebainimlike tegude vastu annab "universaalse jurisdiktsiooni" lepingu rikkumistele. See on seotud sellega, et rahvusvaheline üldsus on otsustanud, et piinamine ja teised inimsusevastased kuriteod on nii vastuvõetamatud (taunitavad), et iga kohus maailmas on kohustatud süüdistama isikuid sellistes tegudes. Lähtudes rahvusvahelistest lepingutest, on rahvusvahelised kohtud leidnud, et kohustus süüdistada inimõiguste rikkumiste eest tuleneb rahvusvahelisest õigusest. Teine oluline argument, mis räägib amnestiate andmise vastu, on seotud ohvrite õigusega. On leitud, et amnestiate andmine rikub ohvrite fundamentaalseid õigusi rahvusvahelise õiguse järgi. On toodud välja, et nendeks õigusteks on õiglus, tõde, kohtulik kaitse, õigus pöörduda kohtusse. On leitud, et amnestiad rikuvad ohvrite õigust eelkõige tõele. Osad on arvamusel, et tõde tuleb välja selgitada mitte läbi kohtupidamise, vaid läbi tõekomisjonide. Samas

²⁰² Dr M. Zgonec-Rožej. (viide 105), lk 303.

²⁰³ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 10.

²⁰⁴ K. Bohl. (viide 66).

rahvusvahelised tribunaliid eitavad seda argumenti, seletades, et "tõe kvaliteet" saavutatakse läbi kohtumenetluse ja see on parem kui saavutus läbi tõekomisjoni. Kolmandaks tugevaks argumentiks armuandmise vastu on peetud seda, et amnestiate andmine aitab kaasa ainult lühiajalisele sotsiaalse stabiilsuse tekkimisele. Pikemas perspektiivis amnestiad mõjuvad aga pärssivalt loomaks stabiilne demokraatia, mis austaks inimõigusi ja õigusriiki.²⁰⁵

Mis puutub ebamoraalsete amnestiate andmisse, siis armuandmise instituudi pooldajad leiavad, et kui amnestiad on saavutanud õigusliku mõju, siis ei saa tugineda ühelegi legaalsele, moraalsele või poliitilisele seletusele, mis annaks õiguse isiku anda kohtu alla. Samas on olukordi, kus riik ei saa nõustuda ebamoraalsete amnestiate andmisga seetõttu, et tundub, et neil on olemas õiguslik mõju. Tuleb arvestada rahvusvahelises õiguses leivunud arusaamaga, mille kohaselt rahvusvaheline üldsus ei saa aktsepteerida armuandmist inimõiguste ränkadele rikkumistele.²⁰⁶

Sierra Leone eritribunali praktikas leidsid osad kahtlustatavad, et kuna neile on antud amnestiat, siis eritribunalil puudub pädevus nende üle kohut mõista.²⁰⁷ Seega tekkis eritribunalil küsimus seoses Lomé kokkuleppega antud amnestiatega. Täpsemalt oli vaja vaadata, kas need amnestiad oli iseloomult kohaliku õiguse amnestiad või rahvusvahelised. Seda põhjusel, et amnestiate puhul mängib rolli nende olemus. Kui tegemist on riigisisese amnestiaga, siis see ei takista isikut andmast rahvusvahelise kohtu või tribunali alla.²⁰⁸

Kahtlustatavad Kallon ja Kamara leidsid, et Lomé rahuleping on rahvusvaheline leping, mis sõlmiti välisriikide juuresolekul. Seega on tegemist rahvusvaheliselt siduva lepinguga ning seetõttu kohustab Sierra Leone eritribunali mitte süüdistama kohtualuseid.²⁰⁹ Süüdistaja vaidles kahtlustatavate seisukohtadele vastu. Nimelt leidis prokurör, et tegemist ei ole rahvusvahelise lepinguga, vaid kokkuleppega kahe riigisisese organi vahel.²¹⁰

²⁰⁵ K. Bohl. (viide 66).

²⁰⁶ K. Bohl. (viide 66).

²⁰⁷ SCSL-2004-15-AR72(E). Prosecutor against Kallon and Kamara. The Appeals Chamber. Decision on challenge to jurisdiction: lomé accord amnesty 13.03.2004. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=u0qVGu09CTE%3d&tabid=195> (30.04.2013).

²⁰⁸ SCSL-04-15-PT-059. Prosecutor against Kallon, Norman, Kamara. The Appeals Chamber. Decision on constitutionality and lack of jurisdiction. 13.03.2004, para 1. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=QHwH%2fG1fDS0%3d&tabid=195>. (24.04.2013).

²⁰⁹ Dr M. Zgonec-Rožej. (viide 105), lk 303.

²¹⁰ SCSL-2004-15-AR72(E). (viide 194), para 30, 31.

²¹¹ SCSL-2004-15-AR72(E). (viide 194), para 32.

Apellatsiooniosakond leidis, et Lomé leping ei ole rahvusvaheline leping. Nimelt Lomé rahuleping ei loo õigusi ega kohustusi, mida reguleerib rahvusvaheline õigus. Selle rahulepingu eesmärgiks oli tuua lõpp riigisisesele konfliktile. Asjaolu, et kokkuleppe sõlmimise juures viibisid välisriikide esindajad ei muuda antud lepingut samuti rahvusvaheliseks. Nimelt ei ole näha olnud, et mõni kolmas riik oleks tunnustanud RUF-i nii, et oleksid tekkinud mingisugused õiguslikud suhted poolte vahel.²¹¹

Kuigi Lomé kokkuleppe oli siduv Sierra Leone valitsusele, ei mõjutanud see isikute süüdistamist rahvusvahelistes kuritegudes rahvusvahelises kohtus. Sierra Leone eritribunali õiguspädevusse kuuluvad rahvusvahelised kuriteod ja inimsusevastased kuriteod. Sellised kuriteod on laiaulatusliku jurisdiktsiooniga. Kuna Sierra Leone eritribunali näol on tegemist rahvusvahelise tribunaliga, siis Lomé rahuleping ei ole takistuseks isikute kohtu alla andmiseks. Sellise seisukohaga eritribunal kinnitas rahvusvahelise normi, mille järgi riik ei saa anda amnestiat olukordades, kus on toimepandud tõsised rahvusvahelised kuriteod.²¹²

Seega Sierra Leone eritribunal arendas rahvusvahelist õigust selles, et amnestiate andmist rahvusvahelistele kuritegudele ei aktsepteerita, kui leping, millega amnestiat anti, ei ole oma loomuselt rahvusvaheline. Kui armu antakse kokkuleppe alusel, mis tuleneb rahvusvahelisest õigusest, siis võib arumandmisel olla legaalne mõju. Samas rahvusvaheline õigus ei aktsepteeri seda, kui amnestiat kohaldatakse ränkade inimõiguste rikkumistega seotud kuritegude toimepanijatele.

3.1.4. Charles Taylor ja riigipea immuniteedi küsimus

Charles Taylorit on peetud Sierra Leone eritribunali praktikas üheks tähtsaimaks ja kõige olulisemaks isikuks, kes anti eritribunali alla. Kõige olulisem oli Taylor sellepärast, et tegemist oli endise riigipeaga, kellel oli väga suur roll kodusõja kaasaaitamisel.²¹³

Taylori kohtuasi esitas väljakutse riigipea süüdistamisele väidetavate inimõiguste rikkumises. Seega on kirjanduses peetud Taylori kohtuasja väga oluliseks saavutuseks rahvusvahelise inimõiguse valdkonnas.²¹⁴

²¹¹ SCSL-2004-15-AR72(E). (viide 194), para 42, 47.

²¹² M.pack (viide 142).

²¹³ P.Knowles. (viide 122).

Tegemist on endise Libeeria riigipeaga, keda süüdistatakse koos tegutsemises RUF-iga ja AFRC-ga ning kes aitas, juhtis, kontrollis nende tegevust relvastatud konfliktis Sierra Leone territooriumile 30. novembrist 1996. aastast kuni 18. jaanuarini 2002. aastani.²¹⁵

Charles Taylor on viimane kohtuasi, mida Sierra Leone eritribunal veel arutab. 26. aprillil 2012. aastal tegi istungiosakond oma otsuse. Selle järgi mõisteti Taylor süüdi kõikides kuritegudes, milles teda süüdistati.²¹⁶ Käesoleval ajal toimuvad vaidlused apellatsiooniosakonnas. -- sobib, kodulehe viide

Samas on Taylori juhtumiga seotud mitmed eritribunali ebaõnnestumised. Kui Taylorile esitati süüdistus, põgenes ta ära Nigeeriasse, kus elas pagenduses mõned aastad. Sierra Leone eritribunalil ei õnnestunud Taylorit saada kohtu alla, kuna Nigeeria ei soovinud teda eritribunalile välja anda.²¹⁷

Eritribunali põhikirja järgi on eritribunalil õigus mõista kohtud ka riigipeade üle. Eritribunali uurijad kasutasid ära seda võimu ja hakkasid kiiresti koguma tõendeid, et esitada süüdistus presidendile Charles Taylorile. 7. märtsil 2003 Taylori süüdistus oli esimest korda heaks kiidetud, kuid see jäi esitamata. Prokurör Crane ootas selle avalikustamisega kuni 4 juunini 2003, kui president Taylor osales Ghanas ÜRO ja Aafrika ühenduse toetatud rahuläbirääkimistel, mille eesmärgiks oli lõpetada kodusõda Libeerias. Seejärel Crane teatas Ghana võimudele, et nad tunnustaksid Taylorile esitatud kahtlustust sõjakuritegudes ning palus Taylor vahi alla võtta ning anda välja Sierra Leonele. Ghanalased keeldusid sellest ning aitasid Tayloril põgeneda tagasi Libeeriasse. Esialgu lääne ning aafrika valitsuste poliitilised huvid said takistuseks Taylori kohtu alla andmisel. Aja möödus rahvusvaheline üldsus loobus sellest ning seega sai võimalikuks Taylori väljaandmine eritribunalile. Nimelt ÜRO Julgeolekunõukogu liikmetele ja Sierra Leone eritribunali rahastajatele (kaasa arvatud USA, Suurbritannia ja Nigeeria) tekkis soov näha, et kohtu alla antakse need, kes vastutavad

²¹⁴ K.Lanegran. The Importance of Trying Charles Taylor. – Journal of Human Rights 2007, 6.

²¹⁵ SCSL-03-1-T. (viide 177), para 13.

²¹⁶ Prosecutor vs Charles Ghankay Taylor (viide 176).

²¹⁷ M. Sterio. (viide 81).

jubedate inimõiguste rikkumiste toimepanemise eest Sierra Leones. Samas oli Taylori süüdistamise eesmärk seotud ka sooviga lõpetada kodusõda ning kiirendada demokraatia ja stabiilsuse loomist Libeeriasse. On oluline märkida, et see ei olnud eritribunali institutsionaalne võim, mis võimaldas Taylori vahistamist. Tegemist oli võimsa vahendiga – lääne ja regionaalsete valitsuste poliitilise sooviga tuua Taylor kohtu alla.²¹⁸

Pärast seda, kui Taylorile esitati vahistamismäärus ning süüdistus, siis talle pakuti varjupaika Nigeeriasse. Pärast seda, kui rahvusvaheline üldsus oli otsustanud, et Taylor tuleb anda eritribunali alla, siis hakati survestama Nigeeriat. ÜRO ja eritribunali ametnikud olid seisukohal, et ei saa saavutada Lääne-Aafrikas rahu enne, kui Taylor on antud kohtu alla. 2005. a veebruaris Euroopa Parlament saatis resolutsiooni, milles palus Nigeeria võimudel saata Taylori eritribunali alla. Kaks kuud hiljem USA kongress saatis Nigeeriale sarnase resolutsiooni. 2005. a mais teatas Nigeeria president, et annab Charles Taylori välja uuele Libeeria valitsusele, kui see uus administratsioon palub tal seda teha. Pärast seda, kui Libeerias tuli 2005. a novembris võimule uus president, sai võimalikuks Taylori saatmine eritribunali alla.²¹⁹

Taylor vaidles aga süüdistuse esitamisele ning vahistamismäärusele vastu. Pärast seda, kui Charles Taylorile oli esitatud süüdistus ning Ghanasse saadetud Taylori vahistamismäärus, saabus 23.07.2003 eritribunalile kohe ka Taylori ning Libeeria riigi nimel süüdistuse ning vahistamismääruse tühistamise avaldus. Tühistamise avalduse arutamine tekitas aga eritribunalile probleeme, kuna selline taotlus ei kuulunud eritribunali menetlusreeglite kohaselt arutlusele. Taylor ei olnud end andnud kohtu alla, et kohtul oleks tekkinud võimalus arutada, kas kohtul on jurisdiktsioon tema üle. Seega ei olnud tegemist tavalise juhtumiga.²²⁰

Riigipea isiklik immuuniteet „kaitseb“ kõrgeid riigiametnikke süüdistuste eest, kui nad on ametis. See on kooskõlas rahvusvahelise õiguse normidega. Selle eesmärgiks on tagada rahulikud suhted riikide vahel. Samas on aga tekkinud küsimus, kas sellised immuuniteedid kaitsevad ka ametnikke rahvusvahelise kohtu õiguspädevuse eest.²²¹

²¹⁸ K. Lanegran. (viide 214).

²¹⁹ K.Lanegran. (viide 214).

²²⁰ M.Pack. (viide 142).

²²¹ K.Lanegran. (viide 214).

Rahvusvaheline Kohus on oma otsuses Kongo Demokraatlik Vabariik ja Belgia öelnud, et riigiametnikel võib olla immuuniteet riigisisese kohtu eest. Samas ei ole riigiametniku puutumatus täielik. Näiteks puudub riigiametnikul immuuniteet rahvusvahelise kohtu ees.²²²

Rahvusvahelised kriminaalkohtud on loodud ÜRO põhikirja VII peatüki alusel vastava Julgeolekunõukogu resolutsiooniga. Rahvusvahelised kohtud kitsendavad rahvusvahelises tavaõiguses tuntud immuuniteedi põhimõtet. See kitsendus on seotud kohustusega teha koostööd kõikide ÜRO liikmesriikidega. Kui *ad hoc* tribunalid ei oleks saanud kohut mõista riigipeade üle, siis tribunalid ei oleks saanud täita ka oma eesmärgi.²²³

Taylor nõustub, et teatud juhtudel võib teha erandeid diplomaatilisest immuuniteedist, aga seda ainult siis, et see tuleneb rahvusvahelisest õigusest. Näiteks saab riigijuhtide üle kohut mõista sellised kriminaalkohtud, mis on loodud ÜRO põhikirja VII peatüki alusel. Kuna Sierra Leone eritribunal ei põhine ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonil, mis sisaldab ÜRO põhikirja VII peatüki mõju, siis Sierra Leone eritribunali näol on tegemist riigisisese kohtuga. Eeltoodust lähtudes oli Taylor veendumusel, et Sierra Leone eritribunalil ei olnud pädevust tema üle kohtumõistmiseks.²²⁴

Kuna Rahvusvahelise Kohtu lahend Kongo vs Belgia tõesti ütleb, et riigipea üle saavad kohut mõista ainult rahvusvahelised kohtud, siis Sierra Leone eritribunal pidi tõestama, et ta on rahvusvaheline tribunal. Apellatsiooniosakond leidis, et kuigi Sierra Leone eritribunal loodi teistmoodi kui ICTR ja ICTY, on tegemist ikkagi rahvusvahelise kohtuga. Olgugi, et Sierra Leone eritribunal on loodud ÜRO ja valitsuse vahelise kokkuleppe alusel, saab öelda, et Julgeolekunõukogu kasutas kokkuleppe sõlmimisel ÜRO põhikirja artiklitest 39 ja 41 tulenevaid võimalusi. Nimelt leidis apellatsiooniosakond, et nendes artiklites on olemas võimalus alustada läbirääkimisi eritribunali loomise kokkuleppe sõlmimiseks. Artikkel 39 annab Julgeolekunõukogule õiguse võtta kasutusele meetmeid rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks. ÜRO tundis muret Sierra Leone olukorra pärast ning otsustas luua eritribunali. Seega oli Sierra Leone eritribunali loomise eesmärgiks võtta kasutusele meetmed, et taastada rahu Sierra Leones.²²⁵

²²² International Court of Justice. Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic Of The Congo V. Belgium). 14.02.2002. – <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>. (30.04.2013).

²²³ Dr M. Zgonec-Rožej. (viide 104), lk 299.

²²⁴ SCSL-2003-01-I. Prosecutor against Charles Ghankay Taylor. The Appeals Chamber. Decision on immunity from jurisdiction. Eelotsuse 31.05.2004, para. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=70eBn4RulEg=&tabid=191>

²²⁵ SCSL-2003-01-I. (viide 224), para 37.

Apellatsiooni kohus leidis, et kuigi ÜRO ei ole rakendatud VII peatükist tulenevat võimu eritribunali loomiseks, saab ikkagi väita, et Julgeolekunõukogu on rakendanud põhikirja VII peatüki sätteid. Nimelt kohtu rajamine eesmärgiga taastada või säilitada rahu ning turvalisus, kutsus ÜRO liikmeid üles koostööle. Taastades rahu, täidab Julgeolekunõukogu kohustust säilitada rahu ja tagada turvalisus ÜRO liikmete nõusolekul.²²⁶

Käesoleva töö autor aga ei nõustus sellise eritribunali seisukohaga. Nimelt on Sierra Leone eritribunal loodud kahepoolse lepingu alusel, mis ei ole siduv kolmandatele osapooltele. Seega ei saa väita, et Sierra Leone eritribunali loomisel oleks rakendatud ÜRO põhikirja VII peatüki võimu. Samas pidi kohus kuidagi leidma argumente, et väita seda, et eritribunal on rahvusvaheline kohus ning et tal on õigus mõista kohut isikute üle, kellel muidu oleks puutumatus riigisisese kohtu ees.

Kirjanduses on pakutud välja, et Nigeeria oleks koheselt teinud Sierra Leone eritribunaliga koostööd, kui viimane oleks olnud rajatud ÜRO põhikirja VII peatüki alusel. Sellisel juhul oleks Nigeeria pidanud kohe Tayloriga üles andma Sierra Leone eritribunalile.²²⁷

Taylori kohtuasi on huvitav ka seetõttu, et tegemist on esimese Aafrika riigipeaga, kes on antud tribunali alla. Seega annab Sierra Leone eritribunali praktika mõista kogu maailmale, et kõik riigijuhid (ükskõik mis maailmajaos nad valitsevad) vastutavad rahvusvaheliste kuritegude eest.²²⁸ Taylori üle kohtumõistmine rõhutab põhimõtet, mille järgi mitte keegi ei ole seadusest kõrgemal. Kõik isikud vastutavad oma tegude eest.²²⁹

²²⁶ SCSL-2003-01-I. (viide 224), para 38.

²²⁷ M. Sterio. (viide 81).

²²⁸ G. Wigglesworth. (viide 21).

²²⁹ H.B.Jallow. (viide 62).

3.2. Kuidas rikastas Sierra Leone eritribunal rahvusvahelist õigust

3.2.1. Rahuvalvajate poolt toimepandud kuriteod

Mitmed rahuvalve operatsioonid on pannud toime rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisi. Näiteks Kongos, Somaalias, Bosnia ja Hertsegoviinas, Mosambiigis. Ühtegi ÜRO rahuvalvajad ei ole aga vastutusele võetud selliste tegude eest.²³⁰

Sierra Leone eritribunali põhikiri sätestab aga, et eritribunalil võib tekkida õiguspädevus võtta vastutusele rahuvalvajaid ja sellega seotud personali. Esmane õigus mõista kohut rahuvalvajate üle on saatja riigil. Kui saatev riik ei taha või ei soovi võtta vastutusele rahuvalvajaid, siis eritribunalil on õigus mõista kohut selliste isikute üle. Samas peab olema selleks Julgeolekunõukogu luba.²³¹

Oluline on märkida, et kui on olemas Julgeolekunõukogu luba, siis sellest üksi ei piisa. Vaja on ka kokkulepet Sierra Leone eritribunali ja saatva riigi vahel või siis ÜRO põhikirja VII peatükil vastu võetud resolutsiooni.²³²

Seega kohtule on antud piiratud võimalus mõista kohut rahuvalvajate üle²³³. Selline säte toodi põhikirja sisse, kuna Sierra Leone konflikti ajal olid riigis ECOMOG-i väed, kes panid toime mitmeid hukkamisi. Seega oli olemas vajadus sätestada võimalus, et ka rahuvalvajate üle saaks kohut mõista.²³⁴

Antud magistritöö autori seisukoha järgi on tegemist olulise sättega rahvusvahelise kriminaalõiguse vallas. On tekkinud vajadus hakata mõtlema ka selle peale, et rahu eest võitlevad rahuvalvajad peavad ka vastutama oma tegude eest. Kuigi rahuvalvajaid ei saadetud eritribunali alla, siis vähemalt loodi võimalus selleks.

²³⁰ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 27.

²³¹ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 1 punktid 2, 3.

²³² C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 27.

²³³ A. I. Kanu, G. Tortora. (viide 146).

²³⁴ C.P. R. Romano [et al.]. (viide 80), lk 27.

3.2.2. Rünnak rahuvalvajate vastu kui rahvusvaheline kuritegu

Sierra Leones võisid panna rahvusvahelisi kuritegusid toime rahuvalvajad. Peale selle ka rahuvalvajad ise sattusid rahvusvaheliste kuritegude ohvriteks.

2000. a mais ründasid RUF-i liikmed ÜRO abi missiooni Sierra Leonesse (*United Nations Assistance Mission in Sierra Leone*²³⁵). Need rünnakud sisaldasid endas nelja UNAMSIL-i liikme tapmist, teiste liikmete ründamist ja sadade teiste vangistamist ja väärkohtlemist. RUF-i kolme kõrgeimat ametnikku süüdistati seoses rahuvalvajate ründamisega nii sõja kui inimsusevastases kuriteos, pantvangi võtmises kui sõjakuriteos, mõrvas kui sõjakuriteos ja rahuvalvajate ründamises kui eraldi süüteo.²³⁶

UNAMSIL-i rahuvalvajad saabusid Sierra Leonesse Lomé kokkuleppe alusel. Nende ülesandeks oli desarmeerida kõik võitlejad, kes osalesid Sierra Leone konfliktis.²³⁷ Lomé kokkuleppe alusel pidi nii Sierra Leone valitsus kui RUF UNAMSIL-iga tegema koostööd²³⁸. UNAMSIL sattus aga ise RUF-i rünnaku ohvriks. Süüdistaja esitas süüdistuse AFRC/RUF-i vägedele selles, et nad ründasid, tapsid ning võtsid pantvangi UNAMSIL-i rahuvalvajaid ning humanitaarabi töötajaid.²³⁹

Rünnakud rahuvalvajate vastu ei ole iseenesest uus kuritegu, kuigi esmakordselt pandi selline rahvusvaheline kuritegu kirja Rahvusvahelise Kriminaalkohtu statuuti. Enne Rooma statuuti oli rünnak rahuvalvaja vastu rahvusvahelise tavaõiguse rikkumine. Täpsemalt oli tegemist rünnakuga tsiviilisikute vastu. Sierra Leone eritribunali artikli 4 eesmärgiks on eristada rünnakuid rahuvalvajate kui tsiviilisikute vastu ning rünnakuid rahuvalvajate kui võitlejate vastu. Seega tehakse vahet, kes on langenud rünnaku ohvriks. Selline eristamine aga ei muuda rünnakuid rahuvalvajate suhtes raskemaks kuriteoks kui rünnakud tsiviilisikute vastu. Seega ei kohaldata rahuvalvajate ründamise eest ka raskemaid karistusi.²⁴⁰

²³⁵ Edaspidi kasutatakse töös lühendid UNAMSIL.

²³⁶ J.Sloan. (viide 50).

²³⁷ SCSL-04-15-T (viide 19), para 1749.

²³⁸ SCSL-04-15-T (viide 19), para 1750.

²³⁹ SCSL-04-15-T (viide 19), para 1884.

²⁴⁰ Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone. (viide 157).

Prokurör esitas RUF-i liikmetele süüdistuse rahuvalvajate ning humanitaarabi pakkuvate isikute ründamises. Täpsemalt need rünnakud olid seotud UNAMSIL-i rahuvalvajate ebaseaduslike tapmistega ning sadade rahuvalvajate ning humanitaarabi töötajate röövimistega, mille järel hoiti neid pantvangis.²⁴¹

Nimelt süüdistuse järgi panid RUF-i liikmed toime tõsiseid rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumisi, kui ründasid humanitaarabi töötajaid või rahuvalvajaid. Peale selle leidis prokurör, et ebaseaduslik tapmine ja mõrv on ka inimsusevastane kuritegu. Rünnakut rahuvalvajate vastu nähti ka kui inimese elu, tervise ja füüsilise või vaimse heaolu rikkumist. Samuti on rahuvalvajate röövimine ning nende hoidmine pantvangis rahvusvaheline kuritegu. Nimetatud tegudega on tegemist 1949. a. Genfi konventsioonide ühise artikli 3 ning II lisaprotokoll rikkumistega.²⁴²

Eritribunalil tekkisid probleemid leidmaks universaalset definitsiooni rahuvalve mõistele. Kuna rünnakud rahuvalvajate vastu on samasugune rünnak nagu tsiviilisikute vastu, siis seda sätet ei saa kohaldada rahuvalve operatsioonide käigus toimunud rünnakutele. Seega tuleb ära tõendada, et kas sellel hetkel, kui rünnati rahuvalvajaid või humanitaarabi töötajaid, võtsid kannatanud osa sõjategevusest või mitte.²⁴³

Istungiosakond leidis, et tõendatud on ainult see, et RUF-i liikmed panid rahuvalvajate ning humanitaarabi töötajate suhtes toime teisi tõsiseid humanitaarõiguse rikkumisi. Eritribunal leidis, et ei ole tõendatud, et tegemist oli inimsusevastaste kuritegudega ega Genfi konventsioonide ühise artikli 3 ning II lisaprotokoll rikkumistega.²⁴⁴

Kuna ei olnud piisavalt tõendeid, mis kindlalt oleks väitnud, et toimusid rünnakud rahuvalvajate vastu, siis eritribunal üritas seda tõendada läbi mõistliku arusaama põhimõtte. Samas on leitud, et see ei olnud üllatav, et oli raske leida tõendeid. Kuriteod rahuvalvajate vastu olid toimunud kiiresti kulgevatest sündmustest, kaasates sadu inimesi, toimunud aastaid

²⁴¹ SCSL-04-15-T (viide 19). Indictment counts 15-18.

²⁴² SCSL-04-15-T (viide 19). Indictment counts 15-18.

²⁴³ M.Frulli. The Special Court for Sierra Leone: Some Preliminary Comments. – EJIL 2000, Vol 11, No 4.

²⁴⁴ SCSL-04-15-T. (viide 19), para 57-72.

enne, kui hakati tõendeid koguma. Sündmuste tunnistajad – rahuvalvajad – olid oma eludega edasi liikunud selleks ajaks, kui istungid toimuma hakkasid. Eritribunal pidi leidma ka, et kurjategijad tegutsesid tahtlusega. Ka seda üritati põhjendada läbi mõistliku arusaama põhimõtte. Eritribunal leidis, et mitmed faktid on tõendatud lähtudes mõistliku arusaama järgi.²⁴⁵

Käesolevas asjas kukkusid enamus süüdistusi läbi, mis olid seotud rahuvalvajate rünnakutega. Eritribunalil tekkisid probleemid sellega, et ei suudetud leida piisavaid tõendeid süüdistuses esitatud tegude tõendamiseks.

Mis puudutab rünnakut rahuvalvajate vastu kui rahvusvahelist kuritegu, siis tegemist ei olnud uue kuriteoga. Seega tekib küsimus, miks oli see oluline eritribunali põhikirja koostajatele, et selline säte oleks põhikirjas sätestatud. Kirjanduses on jõutud järelduseni, et sellel sättel on sümbolne tähtsus – selle sättega antakse maailmale selge signaal, et rahuvalvajate töö on oluline ja neid tuleb kaitsta ning rünnak nende vastu on kui tõsine kuritegu rahvusvahelise üldsuse jaoks.²⁴⁶

3.2.3. Sunnitud abielu kui inimsusevastane kuritegu

Sierra Leone eritribunali praktika tunnistas oma AFRC lahendis esimest korda rahvusvahelise õiguse ajaloos, et sunnitud abielu on rahvusvaheline kuritegu. Seega on tegemist väga olulise lahendiga, millega rikastati rahvusvahelist karistusõigust.

Ka kirjanduses on üheks märkimisväärseks saavutuseks Sierra Leone praktikas nimetatud isikute vastutusele võtmist sunnitud abielude toimepanemises²⁴⁷ Esialgu kahtlustatavatele ei esitatud süüdistust sunnitud abielus kui inimsusevastases kuriteos. AFRC kohtuasja istungiosakonna menetluse käigus kogutud tõendid (tunnistajate ütlused oma kogemusest mässuliste abikaasaks olemisest või teiste ohvirte kogemusest mässuliste naistena) löid aluse esitada AFRC ja RUF-i asjades lisaks süüdistuse sunnitud abielus kui inimsusevastases kuriteos.²⁴⁸

²⁴⁵ J.Sloan. (viide 50).

²⁴⁶ J.Sloan. (viide 50).

²⁴⁷ H. B. Jallow. (viide 62).

²⁴⁸ K.Howarth. (viide 24).

Naistest ja tüdrukutest said mässuliste naised seeläbi, et neid rööviti kodudest, koolidest ja muudest "ohutustest paikadest". Neid tüdrukuid ja naisi sunniti tegema kodutöid nagu söögitegemine, koristamine, pesupesemine. Kui nad ei täitnud oma kohustusi, siis ootas neid ees füüsiline karistus. Lisaks sunniti neid olema seksuaalses vahekorras oma mässulist abikaasaga ja mitte kellegi teisega. Kui sündis laps, siis pidid nad lapsi üles kasvatama. Seega olid ohvritel abielulised suhted oma mässulistest abikaasadega. Mõni kord korraldati ka abielu tseremooniaid. Üldiselt aga mässulised lihtsalt ütlesid, et nad on nende abikaasad.²⁴⁹

Röövituid tüdrukuid ning naisi nimetati „põõsa abikaasadeks“ või „mässuliste abikaasadeks“. „Põõsa abikaasad“ oli mässulisele kui omand. Kannatanud pidi liikuma koos võitlejatega ühest kohast teise. „Põõsa abikaasadelt“ oodati lojaalsust. Kannatanu ei tohtinud oma mehe juurest ära minna – seda peeti lojaalsuse rikkumiseks.²⁵⁰

Kui „põõsa abikaasa“ ei täitnud talle abielulisi kohustusi, mida temalt nõuti, siis sellele järgnesid karistused. Need tulenesid AFRC distsiplinaarsüsteemist. Seega kannatanut võidi karistada abieluliste kohustuste mitte täitmise eest piitsutamise või isegi surmaga.²⁵¹

Ka RUF-i mässulised kasutasid naisi ja tüdrukuid oma abikaasadena. Mässulised ei hoolinud sellest, kui naine oli juba kellegi seaduslik abikaasa. Mässulise abikaasal ei lubatud lahkuda oma "abikaasa" juurest. Naine oli kui RUF-i omand. RUF-i mässuliste puhul esines isegi olukordi, kus ühel mässulisel oli mitu "abikaasat".²⁵²

Sunnitud abielu puhul on täheldatud, et tegemist oli füüsiliste ja psühholoogiliste kannatustega. Sunnitud abielu kannab endas pikaajalist sotsiaalset stigmat, mis takistab ohvril paranemist ning ühiskonda tagasi pöördumist.²⁵³ Mõned RUF-i "abikaasad" elasid ja osad veel elavad siiani häbis ja kartuses, et minna tagasi oma kogukonna juurde isegi pärast kodusõja lõppu. Sunnitud abielu on jätkuv kuritegu. See kuritegu omas ka laiaulatuslikku levikut Sierra Leones kodusõja jooksul.²⁵⁴

²⁴⁹ K.Howarth. (viide 24).

²⁵⁰ K.Howarth. (viide 24).

²⁵¹ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 191.

²⁵² V. Oosterveld. The Gender Jurisprudence of the Special Court for Sierra Leone: Progress in the Revolutionary United Front Judgments. – Cornell International Law Journal 2011, Vol. 44.

²⁵³ V. Oosterveld. (viide 252).

²⁵⁴ V. Oosterveld. (viide 252).

Sunnitud abielu kui inimsusevastane kuritegu ei ole sõna sõnal kirjapandud Sierra Leone eritribunali põhikirja. Seetõttu süüdistaja esitas süüdistuse sunnitud abielus kui inimsusevastane kuritegu kategoorias "teised ebainimlikud teod".²⁵⁵

Sierra Leone eritribunali põhikirja artikli 2 järgi on eritribunalil õigus mõista kohut inimsusevastaste kuritegude üle. Artikkel 2 sätestab loetelu, mida peetakse inimsusevastasteks tegudeks. Samuti on seal kirjas, et artikli kahe järgi on karistatavad ka teised ebainimlikud teod.²⁵⁶

AFRC asjas istungiosakond leidis, et tegemist on seksuaalse ära kasutamise, mitte sunnitud abieluga. Nimelt oli istungiosakond seisukohal, et süüdistaja poolt esitatud tõendid ei näita, et tegemist oli sunnitud abieluga. Istungiosakond leidis, et need tõendid näitavad, et AFRC liikmed võisid toime panna seksuaalse ära kasutamise.²⁵⁷ Prokurör esitas apellatsioonkaebuse selles asjas.

Sierra Leone eritribunali apellatsiooniosakond tugines ebainimlike tegude olemuse seletamisel Nürnbergi põhikirjale. Nimelt Nürnbergi põhikirja artiklis 6 c mainiti teisi ebainimlikke tegusid. Selle sätte eesmärk oli võtta vastutusele isikuid mitte inimsusevastaste kuritegude eest, vaid karistada selliste tegude eest, mis lähtudes kontekstist on võrreldav oma raskuselt inimsusevastaste kuritegudega. Tänapäeval on aga sellised ebainimlikud teod arvatud rahvusvahelise õiguse vahendite hulka ja on osa rahvusvahelisest tavaõigusest.²⁵⁸

Apellatsiooniosakond leidis, et kohtupraktikas on välja kujunenud samuti seisukoht, et ebainimlike tegude klassifitseerimisel tuleb lähtuda kontekstist ning vägivaldsest teost. Seega tuleb lähtuda igast juhtumist eraldi ja võtta arvesse peale teo, toimunud juhtumi konteksti ka kannatanu isikut. Oluline on vaadata ka kannatanute vanust, sugu, tervist ning teo toimepanija vaimseid ning moraalseid mõjusid seoses teotoimepanija ja kannatanu vahel.²⁵⁹

Kuna süüdistuse järgi oli sunnitud abielu näol tegemist inimsusevastase kuriteoga, määras apellatsiooniosakond tingimused, mis peavad vastama inimsusevastase kuriteo koosseisule. Seega inimsusevastased kuriteod peavad tekitama kannatatusi või tõsiseid vigastusi kehalisele

²⁵⁵ V. Oosterveld. (viide 252).

²⁵⁶ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154), artikkel 2.

²⁵⁷ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 701, 711.

²⁵⁸ SCSL-04-16-A. Prosecutor against Brima, Kamara, Kanu in the Appeals chamber. Judgement 22.02.2008, para 183. – arvutivõrgus <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=6xjuPVYy%2fvM%3d&tabid=173> (30.04.2013).

²⁵⁹ SCSL-04-16-A. (viide 258), para 184.

ja vaimsele tervisele ning füüsilisi vigastusi. Lisaks peavad need teod olema sama raskusastmega nagu seda on eritribunali põhikirjas sätestatud teod. Peale selle peab teo toimepanija olema teadlik faktilistest asjaoludes, et tema teod võivad olla sellise iseloomuga²⁶⁰.

Apellatsiooniosakond leidis, et kogutud tõendid näitavad, et sunnitud abielu täitis neid nõudeid, mis iseloomustavad inimsusevastast kuritegu. Kannatanutele, kes olid sunnitud abielus, tekitati füüsilisi vigastusi. Neid vägistati, nende suhtes kasutati seksuaalset vägivalda, sunniti tööd tegema ja neilt võeti vabadus. Pärast seda, kui nad said vabaks, siis ühiskond ei võtnud neid enam omaks. Kui naisel sündis sunnitud abielust laps, siis see naine ja tema laps kannatasid sotsiaalse märgistamise all väga pikka aega. Apellatsiooniosakond näeb sunnitud abielu sama julma teona nagu seda on teised eritribunali põhikirjas artiklis 2 nimetatud teod. Veel on appellatsiooniosakond arvamusel, et teo toimepanijad olid teadlikud, et sellised teod põhjustavad kannatanutele kannatusi, vaimseid, füüsilisi või psühholoogilisi vigastusi. Samuti on appellatsiooniosakond kindel, et teo toimepanijad ei saa väita, et nad ei teadnud, et sellised teod on kriminaliseeritud.²⁶¹

Lähtudes eelpooltoodust appellatsioonikohus nõustus prokuröri arvamusega, et AFRC liikmed panid toime sunnitud abielu kui ebainimliku teo. Kuna sellist süütegu ei ole kunagi varem mainitud, siis tekib küsimus, kas sellise teo eest saab isikuid vastutusele võtta. Kas tegemist ei olnud *nullum crimene sine lege* põhimõtte rikkumisega?

Prokurör leidis, et sunnitud abielu on ebainimlik tegu. See on aga karistatav rahvusvahelise tavaõiguse alusel. Seega ei ole tegemist *nullum crimene sine lege* põhimõtte rikkumisega. Apellatsiooniosakond nõustus prokuröri seisukohaga.²⁶²

Samas on tekkinud küsimus, mida eristab relvastatud konflikti käigus toimepandud sunnitud abielu ja rahuajal sõlmitud korraldatud abielu. Enne kodusõda olid Sierra Leones üheks traditsiooniks korraldatud abielude sõlmimine. Sellised abielud olid korraldatud vanemate või perekondade poolt. Tüdruku vanemate ning perekonna nõusolek oli see, mille

²⁶⁰ SCSL-04-16-A. (viide 258), para 198.

²⁶¹ SCSL-04-16-A. (viide 258), para 199-201.

²⁶² SCSL-04-16-A. (viide 258), para 197, 198.

poolest rahuajal sõlmitud korraldatud abielu erines kodusõja ajal toimepandud sunnitud abielust. Samas kirjanduses ollakse seisukohal, et reaalselt on väga rakse eristada sunnitud abielu ja korraldatud abielu, kuna mõlema puhul jääb naine ohvriks. Naisel või tüdrukul puudub õigus valida.²⁶³

Kuidas eristada aga seksuaalset ärakasutamist sunnitud abielust? Sunnitud abielu korral, on ohver sunnitud olema abielulises suhtes teo toimepanijaga ilma, et kannatanu oleks selleks nõusoleku andnud. Oluline element sunnitud abielu puhul on see, et teo toimepanija kasutab ähvardusi või füüsilist jõudu, et kehtestada sunnitud abieluline ühendus ohvriga. Kuigi sunnitud abielu ei pea otseselt sisalda füüsilist vägivalda nagu seda on röövimine, orjastamine või vägistamine, võib kannatanu tunnetada nende elementide olemasolu ja seetõttu murtakse kannatanu nõusolek. Kuna olemuselt on sunnitud abielu teistsugune kui seksuaalne ärakasutamine, siis tulebki pidada sunnitud abielu omaette kuriteoks.²⁶⁴

Käesoleva magistritöö autor nõustub apellatsiooniosakonna seisukohaga, et need teod, mida AFRC mässulised panid toime naiste ja tüdrukute suhtes, ei olnud oma olemuselt sekusaalne ärakasutamine. Kuna naised pidid täitma ka tavalisi abielukohustusi nagu söögitegemine, koristamine, laste kasvatamine, siis oma olemuselt oli tegemist teistsuguse teoga. Lisaks tuleb arvestada asjaoluga, et neid naisi ei võetud enam oma kogukonnas omaks.

3.2.4. Lapssõdurite kasutamine kui tõsine rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumine

Arutelud lapssõdurite kasutamisest relvastatud konfliktides olid väga aktuaalsed 2002. aastal, kui maailmas toimus 55 relvastatud konflikti, millest 37-s kasutati lapssõdureid. Seega ligikaudu 300 000 last võitlesid maailma erinevates piirkondades.²⁶⁵ Sierra Leone eritribunal on esimene rahvusvaheline tribunal, mis on mõistnud isikud süüdi lapssõdurite värbamise ja kasutamise eest. Seega on eritribunali otsused, mis on seotud lapssõdurite kasutamisega, väga olulised kogu rahvusvahelise karistusõiguse arengule.

²⁶³ V. Oosterveld. (viide 252).

²⁶⁴ K.Howarth. (viide 24).

²⁶⁵ S.C. Breau. The Contribution of the Special Court for Sierra Leone to the Development of International Humanitarian Law. – Commonwealth Law Bulletin 2008, december, Vol. 34. No. 4.

Sierra Leone eritribunali põhikirja järgi on eritribunalil õigus mõista kohut tõsiste rahvusvaheliste humanitaarõiguste rikkumiste üle. Üheks tõsiseks rahvusvaheliseks humanitaarõiguse rikkumiseks eritribunali põhikirja alusel on alla viieteistkümneaastaste laste sunduslik relvajõududesse võtmine või värbamine või nende kaasamine aktiivsesse sõjategevusse.²⁶⁶

Istungiosakond nimetas AFRC lahendis ära elemendid, mis peavad esinema, et isik vastutaks alla viieteistkümneaastaste laste sundusliku relvajõududesse võtmise või värbamise või nende kaasamise eest aktiivses sõjategevuses. Esiteks peab teotoimepanija olema sundinud või värvanud ühe või rohkem isikuid relvastatud jõududesse või gruppi või kasutanud aktiivselt ühte või mitut isikut sõjategevuses osalemiseks. Teiseks peab see isik olema alla viieteistkümneaastane laps. Kolmandaks teotoimepanija teadis või pidi teadma, et kasutab alla viieteistkümne aastast last. Neljandaks lapsi kasutati relvastatud konfliktis ning viiendaks teotoimepanija pidi olema teadlik, et võib tekkida relvastatud konflikt.²⁶⁷

Sierra Leone eritribunali praktika kohaselt nõuab sunduslik relvajõududesse võtmine sundi ja see võib toimuda ka seaduse alusel²⁶⁸. Värbamine tähendab aga seda, et isikud ühinevad vabatahtlikult relvajõududega või relvastatud gruppidega. Samas kui laps on vabatahtlikult ühinenud relvajõududega, siis tema nõusolek ei ole kehtiv.²⁶⁹

AFRC asjas istungiosakond tõlgendas lapssõdurite kuriteo juures värbamise mõistet laialt. Aktiivne osalemine sõjategevuses tähendab seda, et "nad tegutsevad nii, et nad võtavad kasutusele meetmeid, mis võivad tekitada ulatuslikke kahjustusi vaenlase vägedele (inimestele kui ka varustusele) läbi kas vahetu osalemise võitluses või läbi aktiivse osavõtu sõjalistest tegevustes".²⁷⁰

Seega laste kasutamine sõjategevuses ei ole piiratud ainult osalemisega otseses võitlemises. Relvajõud vajavad ka logistilist toetust, et täidaksid oma operatsioone. Iga töö või toetus aitab kaasa sellele, et operatsioonid õnnestuksid. Ka relvade kandmine, toidu, laskemoona või varustuse leidmine, sõnumite saatmine on osa aktiivsest osalemisest sõjalises tegevuses. Seega saab ka abistavat aktiivset käitumist lugeda tegelikult võitluseks.²⁷¹

²⁶⁶ Statute of the Special Court for Sierra Leone (viide 154).

²⁶⁷ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 729.

²⁶⁸ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 734.

²⁶⁹ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 735.

²⁷⁰ K.Howarth. (viide 24).

²⁷¹ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 737.

Eritribunal toetus ka Rooma statuudi kommentaridele, et tõlgendada sõnu kasutama ja osavõtma. Seega osavõtmine sõjalisest tegevusest sisaldab endas nii otsest osalemist võitluses kui ka aktiivset osalemist sõjalise tegevusega seotud võitluses. Viimasteks saab pidada skautlust, luuramist, sabotaaži ja laste kasutamist peibutisetena, kullerina või sõjaväe kontrollpunktides. See ei kata selliseid tegevusi, mis ei ole seotud võtlusega nagu toidu toomine lennuväebaasi. Kuigi, laste kasutamine otsese toetuse funktsioonil nagu kanda ja viia varustust eesrindele või tegevused eesrindel ise, on kaasatud selle terminoloogia alla.²⁷²

Sõjaliste jõudude või relvastatud gruppide all tuleb mõista relvastatud gruppi, kes tegutseb vastutava käsu all. Seega on grupis olemas organiseeritus, mis võimaldab rühmal planeerida ja viia ellu sõjalisi operatsioone. Samuti on sellises grupis olemas ka oma distsipliin.²⁷³

Seega antud süüteo võivad moodustada kaks tegu. Esiteks see säte keelab laste värbamise relvajõududesse või relvastatud rühma kas läbi värbamise (väeteenistuse) ja teiseks see keelab laste kasutamise sõjategevuses, olemata sellest, kas nad on ametlikult relvastatud jõu või rühma liikmed või mitte.²⁷⁴

Lapssõdurite kasutamise ja värbamise süüteo puhul ei tekkinud vaidlust teo olemuse üle, vaid kohtualused vaidlesid selle üle, kas see oli süütegu ka 1996. aastal.

Esimest korda pandi lapssõdurite kasutamise ja värbamise keeld kirja 1998. a vastuvõetud Rooma statuuti. Samas olid olemas erinevad muud rahvusvahelised allikad, mis keelasid laste kasutamise relvastatud konfliktides. Seetõttu oli laste värbamine kuritegu juba siis, kui Rooma statuut 1998 a vastu võeti. Rooma statuudi vastav säte lihtsalt kodifitseeris ja tagas tõhusa rakendamise olemasolevale normile. See säte ei tekitanud uut süütegu. Seega ei pea olema norm otseselt kirjas rahvusvahelises konventsioonis, et sellest kristalliseeruks kuritegu rahvusvahelise õiguse tava järgi. Lisaks sellele ei ole vaja, et konventsiooniks oleks kirjas, et sellise normi rikkumine tooks kaasa vastutust rahvusvahelise õiguse tava järgi.²⁷⁵

Kahtlustatav Kanu leidis, et kuigi tegemist võis olla rahvusvahelise tava õiguse rikkumisega laste värbamisel, siis Kanu ei teadnud seda. Nimelt kaitsja põhjendas, et Aafrika traditsioonide järgi on vanus 15 kui lapsepõlve lõpp. Seega 15aastased on võimelised käituma nagu täiskasvanud.²⁷⁶

²⁷² K.Howarth. (viide 24).

²⁷³ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 738.

²⁷⁴ K.Howarth. (viide 24).

²⁷⁵ M.pack. (viide 142).

²⁷⁶ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 730.

Peale selle on Sierra Leone sõjaväes sõdurite värbamise vanus paindlik. Ka mitmed valitsused erinevate aegadel on kasutanud alla viieteistkümneaastaseid sõdureid. Seega Kanu ei teadnud, et laste kasutamine sõjategevuses on ebaseaduslik. Järelikult oli Kanu eksimuses ja teda ei saa karistada kuriteo toimepanemises, mille olemasolust ta ei teadnud.²⁷⁷

Istungiosakond aga ei nõustunud Kanu kaitsjaga, kuna tegemist oli tavaõigusega. Seega ei saa sellises olukorras tugineda väitele, teo toimepanija oli eksimuses. Peale selle ei saa tugineda riigisisele praktikale, kui see on vastuolus rahvusvahelise õigusega.²⁷⁸

Sierra Leone eritribunal leidis, et laste värbamine oli kriminaliseeritud tegu 1996. aasta novembriks. Nimelt tuli sellise teo kriminaliseeritus rahvusvahelistest lepingutest.²⁷⁹

ÜRO peasekretäri raporti kohaselt on alla viieteistkümneaastaste laste värbamine sõjategevusse keelatud alates 1977. aastast. Nimelt on sellise keelu eesmärk tagada lastele elementaarne kaitse. 1977 võeti vastu Genfi konventsiooni I lisaprotokoll, mille artikli 4 lõike 3 punkt c, sätestab, et alla viieteistkümneaastaseid lapsi ei või värvata relvastatud jõududesse ega gruppidesse. Samuti ei tohi nad osa võtta sõjategevusest. Ka 1989. aastal vastuvõetud lastekaitse konventsiooni artikkel 38 lõike 3 järgi on laste värbamine keelatud tegevus. Ka 1998. aastal vastuvõetud Rooma statuudi järgi on laste värbamine sõjakuritegu.²⁸⁰

Antud juhul see, et Sierra Leones oli saanud tavaks kasutada lapssõdureid relvastatud konfliktides, ei õigusta rahvusvahelise tavaõiguse rikkumist. Järelikult ei saa eksimusele tugineda süütegude toimepanemises, mis on tavaõiguse järgi saanud rahvusvaheliseks õiguseks. Seda isegi siis mitte, kui isik ei teadnud toimepanemise ajal, et selline tegu on rahvusvahelise tava järgi rahvusvaheline kuritegu.

Sellist saavutust, mille kohaselt tunnistati lapssõdurite kasutamine hukka, saab pidada märkimisväärseks saavutuseks Sierra Leone eritribunali praktikas²⁸¹. Kuna eritribunal tugines oma otsusel tugevasti lapssõdurite kogemustele, siis see on väga oluline, et tunnustada selliste kuritegude ohvrite kogemusi.²⁸²

Käesoleva magistritöö autor nõustub seisukohaga, et laste kasutamine sõjategevuses oli saanud rahvusvaheliseks tavaks 1996. aastaks. Seega süüalused ei saanud tugineda väitele, et

²⁷⁷ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 730.

²⁷⁸ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 732.

²⁷⁹ SCSL-04-16-T. (viide 42), para 728.

²⁸⁰ Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone. (viide 154).

²⁸¹ H. B. Jallow. (viide 62).

²⁸² K.Howarth. (viide 24).

nad ei teadnud, et see oli kuritegu rahvusvahelise õiguse järgi. Kuna laste värbamine relvastatud konfliktis võib omada psühholoogilise ja füüsilise kannatuse alaealistele, siis seda ei saa aktsepteerida isegi siis, kui lapsed on astunud sõjaväkke vabatahtlikult. Mõistetav on säte, mille järgi on lapssõdurite kasutamine ning värbamine karistatav ainult siis, kui on kasutatud alla viieteistkümnepäevase vanuseid lapsi. 15 kuni 18aastastel isikutel võib olla juba välja kujunenud oma isiksus ning nad on võinud olla ise võtnud vastu otsuse, et näiteks oma kodumaad kaitseks astuda võitlema vastaspoolega.

3.2.5. Uudne võimalus, kuidas seada üles rahvusvahelise iseloomuga tribunal konfliktijärgsesse ühiskonda

Sierra Leone eritribunali praktika pakub välja uue mudeli rahvusvaheliste kuritegude lahendamiseks kohtus. Samas tekib küsimus, kas oli vaja luua uus mudel, et mõista kohut isikute üle, kes panid toime jubedusi Sierra Leone kodusõja ajal. Nagu eelpool kirjeldatud, siis on üldine arusaam, et ka kohalik riik peab tulema toime rahvusvaheliste kuritegude üle kohtumõistmisega. Teiseks võimaluseks on asja arutada Rahvusvahelises Kriminaalkohtus.

Lähtudes Sierra Leone presidendi²⁸³ kirjast ÜRO-le, oli kodusõda laostanud muuhulgas ka õigussüsteemi riigis. Lisaks oli konflikti osapooltele antud armu. Seega kartis Sierra Leone valitsus, et isikuid, kes kodusõja ajal panid toime jubedaid inimõiguste rikkumisi, ei oleks saanud vastutusele võtta.

Mis puutub sellesse, et kas oleks saanud asja arutada Rahvusvahelises Kriminaalkohtus, siis käesoleva töö autor on arvamisel, et ei oleks saanud. Sierra Leone võttis Rooma statuudi vastu 17. oktoobril 1998. aastal. 15. septembril 2000. aastal ratifitseeris Sierra Leone Rooma statuudi.²⁸⁴ Rahvusvahelisel Kriminaalkohtul on aga jurisdiktsioon olemas vaid selliste kuritegude suhtes, mis on toimepandud pärast statuudi jõustumist.²⁸⁵ Sierra Leone kodusõjal pandi toime rahvusvahelisi kuritegusid aga ka enne Rooma statuudi jõustumist. Lisaks arvestades veel seda, et Rahvusvaheline Kriminaalkohtus põhineb vastastikuse täiendavuse

²⁸³ A.A.T. Kabbah. (viide 145).

²⁸⁴ Assembly of States Parties. States Parties to the Rome Statute. African States. Sierra Leone. – Arvutivõrgus: http://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/african%20states/Pages/sierra%20leone.aspx (05.05.2013).

²⁸⁵ Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. (viide 74), artikkel 1 p 1.

printsibiil²⁸⁶, mille järgi sekkub Rahvusvaheline Kriminaalkohus ainult siis, kui riigisisene kohus ei taha mõista kohut rahvusvaheliste kuritegude üle, siis Sierra Leone kodusõja ajal toimepandud raskeid süütegusid ei oleks saanud arutada Rahvusvahelises Kriminaalkohtus. Seega Sierra Leone puhul oligi kõige sobilikum lahendus luua eraldiseisev hübriidtribunal. Lisaks sellise mudeli rakendamine pakkus huvi ka ÜRO-le, kes otsis uut, odavamalt ja efektiivsemat viisi, kui seda olid olnud ICTY ja ICTR, et võidelda karistamatusega.²⁸⁷

Sierra Leone hübriidtribunali mudelit saab järelikult kasutada konfliktijärgsetes ühiskondades, kus tsiviilisikute suhtes on toimepandud jubedaid inimõiguste rikkumisi ning rahvusvahelisi kuritegusid. Riik ise soovib võtta osa õigusemõistmisest, aga tal puuduvad võimalused ja vahendid selleks. Näiteks võib riigil puududa pädev kohtunikukond, kes oskab rakendada rahvusvahelist kriminaalõigust. Sellisel juhul saab riik käituda nagu Sierra Leone valitsus. Antud olukorras saab kannatada saanud riik pöörduda ÜRO või muu rahvusvahelise organisatsiooni poole ning paluda abi hübriidse kriminaalkohtu loomiseks.

Rahvusvaheline organisatsioon sõlmib riigiga kokkuleppe hübriidtribunali loomiseks. Läbirääkimiste käigus pannakse paika, missuguste kuritegude üle hakatakse kohut mõistma. Veel määratakse ära millistest institutsioonidest hakkab hübriidtribunal koosnema. Samuti aitab rahvusvaheline organisatsioon leida riigil ressursse hübriidtribunali loomiseks.

Kuna kohtumõistmisel tuleb tähelepanu pöörata ka kahtlustatavate ning süüdistatavate õigustele, siis tuleb kohtusse kaasata rahvusvahelisi kohtunikke. Viimased aitavad kohtul tegutseda kooskõlas demokraatlike põhimõtetega. Samuti rahvusvaheliste kohtunike kaasamine aitab ka kohalikel kohtunikel õppida paremini tundma rahvusvahelise kriminaalõiguse põhimõtteid.

Lisaks aitab hübriidtribunalide loomine konfliktijärgsetes ühiskondades kaasa demokraatia ülesehitamisele ning õigusriigi loomisele. Lisaks on hübriidtribunalide eeliseks ka see, et aitab kannatanutel ning nende omastel oma eluga paremini edasi minna.

Selline mudel on sobilik sellistele riikidele, kes ise tahavad kohut mõista rahvusvaheliste kuritegude üle. Samas kui hübriidtribunal põhineb ainult kahepoolsel lepingul, siis võivad ilmneda probleemid. Näiteks tekkisid Sierra Leone eritribunalil raskused Charles Taylori

²⁸⁶ Seda küsimust on lähemalt arutatud ptk 2.1.

²⁸⁷ vt ptk 2.1.1

toimetamisel eritribunali alla, kuna viimane põgenes Nigeeriasse. Nigeeria aga ei soovinud alguses Taylorit välja anda.²⁸⁸ Peale selle pidi kohus mitmes oma otsuses tõendama, et tegemist on rahvusvahelise tribunaliga. Kui Sierra Leone eritribunal oleks olnud loodud ÜRO põhikirja VII peatüki alusel, siis neid probleeme ei oleks saanud tekkida.

Samas Sierra Leone eritribunal näitas maailmale mis võib juhtuda, kui rahvusvahelise elemendiga kohus on loodud kahepoolse lepingu alusel. Liibanoni eritribunal on loodud sarnase kokkuleppe alusel nagu Sierra Leone eritribunal. Erinevus peitub aga selles, et Julgeolekunõukogu, sõlmides Liibanoni eritribunali loomise kokkuleppe, tugines ÜRO põhikirja VII peatükile. Seega on Liibanoni eritribunalil olemas ÜRO põhikirja VII peatükist tulenevad õigused.²⁸⁹

Töö autor peab vajalikuks mainida, et ÜRO aitas kaasa Sierra Leone mudeli loomisel lähtudes oma kogemusest seoses ICTY ja ICTR ning otsustas luua efektiivsema ja kiirema instituudi rahvusvaheliste kuritegude lahendamiseks. Seega nähti Sierra Leone eritribunali puhul ette ajapiirang, milleks oli kolm aastat. Eritribunal ei jõudnud kolme aastaga oma asju ära lahendada. Ka ICTY ja ICTR puhul ÜRO üritas sekkuda ja mingi aeg määrata kindlaks, mis aastaks peavad olema menetlused lõpetatud²⁹⁰. Ka see piirang ei täitnud oma eesmärki. Seega saab teha järelduse, et ei ole mõtteks panna paika kindlalt ajaperioodi, millal peab rahvusvahelistatud kohus oma tegevuse lõpetama. Oluline on, et kohtu alla antakse õiged isikud ning nende üle kohtumõistmine ei toimuks kiirustades. Kuigi rahvusvaheliste kohtute loomisel arvestatakse kannatanute huve, tuleb silmas pidada ka kahtlustatavate õigusi õiglasele menetlusele.

²⁸⁸ Seda küsimust on lähemalt vaadatud ptk 3.1.4.

²⁸⁹ Dr M. Zgonec-Rožej (viide 105), lk 70.

²⁹⁰ vt lähemalt ptk 2.1.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö annab ülevaate Sierra Leone eritribunalist. Töös vaadeldakse lähemalt Sierra Leone kodusõja olemust, kuna Sierra Leone eritribunal mõistab kohut isikute üle, kes panid toime jubedaid tegusid kodusõja ajal. Veel antakse ülevaade hübriidsete kriminaalkohtute olemusest. Samuti vaadeldakse lähemalt, kuidas loodi Sierra Leone eritribunal ning kuidas on eritribunal arendanud rahvusvahelist karistusõigust.

Kuna 1990ndate lõpust alates on ÜRO hakanud looma hübriidseid kriminaalkohtuid, siis töö alguses esitati hüpotees, et see võib olla tingitud ÜRO sooviga kulusid kokku hoida. Töö käigus leiti, et selline hüpotees peab paika. Nimelt 1990ndate alguses loodud *ad hoc* tribunaliid muutusid liiga kulukaks ja aega nõudvaks ÜRO jaoks. Kui Sierra Leone president pöördus ÜRO poole abipalvega luua eritribunal, siis ÜRO nägi võimalust uue mudeli loomiseks, mis oleks seotud rahvusvaheliste kuritegude lahendamisega. ÜRO-l õnnestus Sierra Leone eritribunali puhul kulusid kokku hoida, kuna eritribunali rahastamine ei toimu läbi ÜRO. See põhineb vabatahtlikul rahastamisel. Sierra Leone eritribunali näol anti väga vähe isikuid kohtu alla, kuna eritribunal tegutses väga kindla mandaadi alusel. Tal oli õigus mõista kohut ainult nende üle, kes vastutasid süütegude toimepanemise eest kõige rohkem. Eritribunalile nähti algselt ette, et peab oma tööga valmis saama kolme aasta jooksul. Seda eesmärki aga ei suudetud täita. Üks põhjusi võis olla seotud sellega, et võttis aega Charles Taylori kohtu alla andmine. Kuna Sierra Leone eritribunal ei põhine ÜRO VII peatüki sätetel, siis Nigeeria, kes alguses andis peavarju Taylorile, ei soovinud endist Libeeria presidenti kohtu alla anda. Järelikult, et kindlustada hübriidsete kriminaalkohtute efektiivset tööd, tuleb ka hübriidsetele kriminaalkohtutele anda ÜRO VII peatüki võim. Seda rakendati Liibanoni eritribunali puhul. Järelikult Sierra Leone eritribunali praktikast võeti õppust, et rohkem ei tekiks probleeme koostööga kolmandate riikidega.

Sierra Leone mudelit saab rakendada olukordades, kus riik ise soovib mõista kohut isikute üle, kes on toimepannud rahvusvahelisi kuritegusid, aga mingil põhjusel ei ole ise selleks suuteline. Näiteks puuduvad riigil vastavad ressursid.

Töö käigus leidis tõendamist ka asjaolu, et ÜRO-l olid omad huvid mängus, kui läi Sierra Leone eritribunali. Nimelt sattusid ÜRO rahuvalvajad ise rünnakute ohvriks Sierra Leone kodusõja ajal. Sierra Leone eritribunali põhikirja kanti sisse eraldi kuritegu, mille järgi on rahvusvaheline kuritegu ka rahuvalvajate ründamine. Eritribunal aga ei suutnud ära tõendada,

et kohtualused panid toime sellise süüteo. Tegemist ei ole uue süüteoga. See on sama süütegu, mille järgi on rahvusvaheline kuritegu ka rünnakud tsiviilisikute vastu. Sellise sätte lisamine põhikirja omab lihtsalt sümboolset tähendust, et maailmas saaksid kõik aru, et rahuvalvajaid ei tohi rünnata.

Küsimusi tekitas ka asjaolu, et miks oli üldse vaja luua Sierra Leone eritribunal. Ühelt poolt oli mängus ÜRO huvi. Teiseks asjaoluks on ka see, et kuna Sierra Leone ise tahtis võtta osa kohtumõistmisest, siis lähtudes Rooma statuudist ei oleks olnud Rahvusvahelisel Kohtul õiguspädevust. Riigisiseses kohtus ei ole aga tulnud toime kuritegude lahendamisega. Nimelt oli Sierra Leone liiga laostunud kodusõja tõttu.

Käesoleva töö autor on ka veel arvamisel, et üheks põhjuseks, miks rahvusvaheline üldsus soovis eritribunali loomist, on ka teemandid. Nimelt üheks põhjuseks, miks kodusõda algas ja miks see kestis nii pikalt, on peetud teemante. Mässulised müüsid teemantid mustale turule ja said sealt raha, et edasi võidelda. Teemante soovivad aga eelkõige läänemaailma inimesed. Seega mingis mõttes saab pidada kodusõja põhjustajaks ka teemantide turgu ning läänemaailma. Kuna kodusõja ajal pandi toime jubedaid tegusid tsiviilisikute vastu, siis aidates eritribunali loomist, võttis ka läänemaailm vastutuse.

Töö käigus leiti, et Sierra Leone eritribunal on jõudsasti arendanud ka rahvusvahelist karistusõigust. Eelkõige on Sierra Leone eritribunal pakkunud maailmale uue mudeli, kuidas võidelda karistamatusega. Kindlasti järgmised hübrisõigused kriminaalkohtud, mida tulevikus luuakse, saavad võtta Sierra Leone eritribunali praktika endale näidiseks. Samas saavad tulevased rahvusvahelistatud kohtud õppida Sierra Leone eritribunali praktikast ja luua paremaid viise ja võimalusi võitlemaks karistamatusega. Lisaks on Sierra Leone eritribunal rikastanud ka rahvusvahelist karistusõigust.

Sierra Leone eritribunali praktika on loonud alused, millele tuginedes saab võtta vastutusele isikuid, kes kasutavad lapssõdureid sõjategevuses. Lapssõdurite kasutamine levinud nähtus konflikti piirkondades. Seega Sierra Leone eritribunali otsus, millega antakse mõista, et lapsi ei tohi kasutada sõjategevuses, on väga oluline otsus kogu maailma jaoks. Sierra Leone eritribunal andis mõista ka, et sunnitud abielu on inimsusevastane süütegu. Veel on rikastanud Sierra Leone eritribunal rahvusvahelist õigust sellega, et esmakordselt on rahvusvahelise tribunali põhikirjas mainitud võimalust anda kohtu alla rahuvalvajaid ja muid humanitaarabi töötajaid.

Sierra Leone eritribunal lõi ka normi, mille järgi ei saa kõrge auastmega ametnik tugineda immuuniteedile, kui ta antakse rahvusvahelise kriminaalkohtu alla. Peale selle tuli Sierra Leone eritribunali praktikast välja ka seisukoht, et siseriikliku lepinguga antud amnestia ei kohaldu rahvusvahelises kohtus.

Sierra Leone eritribunali praktika rõhutas ka seisukohta, et mitte keegi ei ole seadustest kõrgemal. Nimelt on Sierra Leone eritribunal esimene rahvusvahelise iseloomuga kriminaalkohus, kes mõistab kohtu Aafrika riigipea üle. Nimelt Charles Taylor on antud Sierra Leone eritribunali alla. Taylor on endine Libeeria president. Samas on ta ka esimene Aafrika kõrgem riigiametnik, kes peab kandma vastutust rahvusvaheliste kuritegude toimepanemise kohta.

Üldisel saab väita, et Sierra Leone eritribunali loomine oli poliitiline otsus. Samas ei saa öelda, et eritribunali loomine oleks olnud negatiivne otsus. Arvestades sellega, et Sierra Leone kodusõja ajal said kannatada süütud isikud, siis igal juhul on positiivne, et ÜRO ei aktsepteeri sellist käitumist. Seega kohtu mõistmine isikute üle, kes vastutavad Sierra Leone kodusõja ajal toime pandud jubeduste eest, on tänuväärne nähtus. Peale selle on Sierra Leone eritribunal andnud rahvusvahelisele kriminaalõigusele palju juurde.

THE PRACTICE OF SPECIAL COURT FOR SIERRA LEONE

Summary

The aim of this master thesis is to find out what constitutes the practice of Special Court for Sierra Leone. The issue of this master thesis is about finding answers to questions like what is the Special Court for Sierra Leone and what made it possible to create that kind of special court. Also this master thesis explores how the Special Court for Sierra Leone developed the international criminal law.

At the beginning of 1990's the civil war started in Sierra Leone. It ended finally in 2002. It is said, that civil war in Sierra Leone is one of the cruelest armed conflict in the history of the mankind. There were three parties, that participated in civil war. Two of them were rebel groups (The Revolutionary United Front known as RUF and Armed Forces Revolutionary Council known as AFRC) and one of them was a civil defense group that supported the government (The Civil Defense Forces known as CDF). All groups committed international criminal crimes.

In 2000 the president of Sierra Leone wrote to the United Nations and asked for help to create the special court. Sierra Leone was poor, there were no judiciary who knew anything about international criminal law. What is more, there were given amnesty to the perpetrators, who were responsible for the horror that was committed during the armed conflict in Sierra Leone. So the president was concerned that perpetrators could not be prosecuted. United Nations helped Sierra Leone to create that kind of hybrid criminal court where perpetrators could be tried.

What is interesting, is the fact, that in late 1990's, United Nations is more fond of creating the hybrid criminal courts. This master thesis tries to explore the reasons why is it like this. Hypothesis of this issue might be connected to problem to find more effective model, that is not so expensive and takes less time than international courts for former Yugoslavia and Ruanda.

Hybrid criminal court is very interesting phenomenon in international criminal law. Hybrid criminal court are not the national nor the international courts. They include both national and international elements. So they might be cheaper than colossal international criminal courts that United Nations created at the beginning of 1990's.

The author of this master thesis finds that the main cause of creating hybrid criminal courts (and also creating the Special Court for Sierra Leone) was the ambition to find cheaper model for fighting with impunity. Indeed, the Special Court for Sierra Leone is the cheaper than International Criminal Courts for former Yugoslavia and Ruanda. But still, sometimes the money is not so important than fair trials. Special Court for Sierra Leone was more effective than international criminal courts for many ways. First, there were very little perpetrators, who were prosecuted. Also, at the beginning, there were time limit, that the court should end its work in three years. In reality, the court could not end its work so quickly. So, if there are very little accused, it does not mean, that it would take less time to try these people. In opinion of this author of this master thesis is that the fixation of time limit is not appropriate for nor international criminal court either hybrid criminal courts because it has been proved that courts do not follow these kind of time limits.

The main difference about hybrid criminal courts is, that usually they are created by bilateral agreement between the government and Security Council of United Nations. Commonly hybrid tribunals does not have the power of the VII chapter of the Charter of the United Nations like international criminal courts. As well the Special Court of Sierra Leone did not have the power of VII chapter of the Charter. It caused problems how to get Charles Taylor, the former president of Liberia, to the special court. It is considered that if the Special Court for Sierra Leone would have been created on the ground of VII chapter of the Charter, the Nigeria would have been cooperated with special court immediately. The international community learned by its mistakes and created the Special Tribunal for Lebanon according to the VII chapter of the Charter of the United Nations.

It is understood, that the United Nations is a suitable institution for fighting with impunity all over the world and so it is also an appropriate institution for creating hybrid tribunals. But still remains the question why the United Nations really wanted to help Sierra Leone. The answer to this question lies on the nature of the civil war of Sierra Leone. Peacekeeper of the United Nations took part of the civil war. During the civil war peacekeepers get into attack by rebels. Some of them were even killed and many of them were took hostage. So the United Nations had its own interests to ensure that perpetrators would have been prosecuted.

Also it is considered, if there was an option not to create the Special Court for Sierra Leone. There is a principle, that national court should try international crimes by itself. What is more, there is opportunity to try international crimes in the International Criminal Court. In case of Sierra Leone, the national court could not have tried international crimes by itself because there were no professional judiciary who had knowledge about international crimes. The International Criminal Court has jurisdiction when the national court does not want to try international crimes. Sierra Leone wanted to everything that was possible to try perpetrators by itself. So creating the Special Court for Sierra Leone for prosecuting perpetrators who committed horrible crimes against civilian people during the civil war. What is more, hybrid criminal courts have many advantages for pure international criminal court. For instance it is easier to investigate and collect evidence because the hybrid criminal tribunal is located in the area where horrible violation of the human rights took place. Also the victims can see how the trial is took place over the perpetrators. So the trials could show the local people what is the nature of fair trials and the rule of law. To sum up with, prosecuting is a good way to transform the society from past violate regime to the democracy.

What is more, the Special Court for Sierra Leone gave a lot back to the international community. First, the Special Court for Sierra Leone gave a new model for fighting with impunity all over the world. So the next hybrid criminal courts, that would be created in the future, can learn from the practice of the Special Court for Sierra Leone. Also the Special Court for Sierra Leone is the first criminal court in the world that said that using and recruitment child soldiers in armed conflict is international crime. The Special Court for Sierra Leone also said that forced marriage is an crime against the humanity. The first time in the history of international criminal law created the opportunity to try peacekeepers. It is written in the statute of the Special Court for Sierra Leone. Nobody were indicted on that ground but still there were created the ground for it.

Very important achievement for the Special Court for Sierra Leone is the standpoint, that high-ranking officials cannot rely on immunity if they are tried in international court. What is more, the Special Court for Sierra Leone stressed the standpoint that international court does not take into account the amnesty that is given according to national agreement.

The Special court for Sierra Leone stressed the view that nobody is higher than the law. The Special court for Sierra Leone is the first criminal court that prosecuted African head of state. Charles Taylor is the former head of state of Liberia. Also he is the first head of state of

African countries who has been tried before the international court. So it does not matter if somebody is the ruler if he or she commitees human rights violations, then he or she must bear the responsibility of the acts he or she had committed.

To sum up with, in opinion of the author of this master thesis, creating the international criminal court for trying high-ranking officials, is always the political decision. Also creating the Special Court for Sierra Leone was political decision. It merited the interests of United Nations because peacekeepers of United Nations were under the attack during the civil war of Sierra Leone. On the other hand, the civil war of Sierra Leone was horrible and innocent civilian people were suffered a lot. So it is understandable that the United Nations does not accept this kind of behavior and wants to do whatever to ensure that this kind of horrible violations of human rights never take place again. Therefore it was necessary to help Sierra Leone to create that kind of special court. What is more, the Special Court for Sierra Leone has rendered a lot to the international criminal law.

LÜHENDID

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

RUF – *The Revolutionary United Front* ehk Revolutsiooniline Ühisrinne

AFRC – *Armed Forces Revolutionary Council* ehk Relvastatud Jõudude Revolutsiooniline
Konsul

CDF – *The Civil Defense Forces* ehk Tsiviilkaitse Jõud

ECOMOG – *Economic Community of West African States Ceasefire Monitoring Group* ehk
Lääne-Aafrika Riikide Relvarahu Järelvalve Grupi Majanduslik Ühing

ICTY – *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia* ehk Endise Jugoslaavia
Rahvusvaheline Kriminaalkohus

ICTR – *International Criminal Tribunal for Rwanda* ehk Ruanda Rahvusvaheline
Kriminaalkohus

KASUTATUD KIRJANDUS

Allikad

1. Cassese, A. International criminal law. 2nd edition. Oxford University Press. c2008.
2. Chesterman, S. [et al.] Law and practice of the United Nations: documents and commentary. Oxford University Press. 2008.
3. Conforti, B. Law and Practise of United Nations .3rd edition. Leiden ; Boston : Nijhoff. c2005.
4. Ham, A. [et al.] West Africa. Footscray [etc].: Lonely Planet. 6th ed. 2006.
5. Pitcher, G. [et al]. Africa. Footscray [etc.] : Lonely Planet, 11th ed., Lonely Planet Africa 30th anniversary ed. 2007.
6. Romano, C.P.R. [et al.] (koostajad) Internationalized criminal courts and tribunals : Sierra Leone, East Timor, Kosovo, and Cambodia : [the book is the direct result of conference, held in Amsterdam on 25-26 January 2002]. Oxford University Press. 2004.
7. Shabas, W.A. An introduction to the International Criminal Court. Cambridge : Cambridge University Press. 2end ed. 2004.
8. Werle, G. [et al.] Principles of International Criminal Law. The Hague : T.M.C. Asser Press. 2nd ed. c2009.

Artiklid

1. Badmus, A., Ogunmola, 'D. Towards Rebuilding a Failed State: The United Nations Intervention in the Post-Civil War Sierra Leone. – Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences 2009, Vol 1, No 3.
2. Barria, L.A and Rope, S.D. Providing Justice and Reconciliation: The Criminal Tribunals for Sierra Leone and Cambodia. – Human Rights Review 2005, October-December.
3. Bohl, K. Breaking the rules of transitional justice. – Wisconsin International Law Journal. 2006-2007, Vol. 24, No. 2.
4. Breau, S.C. The Contribution of the Special Court for Sierra Leone to the Development of International Humanitarian Law. – Commonwealth Law Bulletin 2008, december, Vol. 34. No. 4.

5. Cohen, D. "Hybrid" Justice in East Timor, Sierra Leone, and Cambodia: "Lessons Learned" and Prospects for the Future. – *Stanford Journal Of International Law* 2007, 43:1.
6. Costi, A. Hybrid Tribunals as a Viable Transitional Justice Mechanism to Combat Impunity in Post-Conflict Situations. – *New Zealand Universities Law Review* 2006, Vol. 22.
7. Country Overview. Sierra Leone Country Review 2011. – arvutivõrgus: <http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/detail?vid=35&sid=704cd016-9d10-4ff5-8aa5-32ce75b80ab1%40sessionmgr15&hid=115&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=bth&AN=58550197> (29.04.2013).
8. Dougherty, B.K. Right-sizing international criminal justice: the hybrid experiment at the Special Court for Sierra Leone. – *International Affairs* 2004, 80, 2.
9. Frulli, M. The Special Court for Sierra Leone: Some Preliminary Comments. – *EJIL* 2000, Vol 11, No 4.
10. Gibson, K. An Uneasy Co-existence: The Relationship Between Internationalised Criminal Courts and Their Domestic Counterparts. – *International Criminal Law Review* 2009, 9.
11. Hiéramente, M. The Myth of 'International Crimes': Dialectics and International Criminal Law. – *Goettingen Journal of International Law* 2011, 3, 2.
12. Howarth, K. The Special Court for Sierra Leone – Fair Trials and Justice for the Accused and Victims. – *International Criminal Law Review* 2008, 8.
13. Jain, N. Conceptualising Internationalisation in Hybrid Criminal Courts. – *Singapore Year Book of International Law* 2008, 12.
14. Jallow, H.B. International criminal justice: reflections on the past and the future. – *Commonwealth Law Bulletin* 2010, June, Vol. 36, No. 2.
15. Kanu, A.I., Tortora, G. The Legal Basis of the Special Court for Sierra Leone. – *Chinese Journal of International Law* 2004, 3.
16. Knowles, P. The Power to Prosecute: the Special Court for Sierra Leone from a Defence Perspective. – *International Criminal Law Review* 2006, 6.
17. Lanegran, K. The Importance of Trying Charles Taylor. – *Journal of Human Rights* 2007, 6.
18. McAuliffe, P. Hybrid Tribunals at Ten How International Criminal Justice's Golden Child became an Orphan. – *Journal of International Law and International relations* 2011, Vol 7.
19. Oosterveld, V. The Gender Jurisprudence of the Special Court for Sierra Leone: Progress in the Revolutionary United Front Judgments. – *Cornell International Law Journal* 2011, Vol. 44.

20. Pack, M. Developments at the Special Court for Sierra Leone. – The Law and Practice of International Courts and Tribunals 2005, 4.
21. Rowen, J. Social Reality and Philosophical Ideals in Transitional Justice. – Cardozo Public Law Policy, and Ethics Journal 2008, Vol 7, Issue 1.
22. Sierra Leone. Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition 2013, veebruar. – arvutivõrgus: <http://web.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/ehost/detail?vid=20&sid=9ab116a0-64d3-493b-940b01c1cc5504f5%40sessionmgr198&hid=103&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=39032246> (29.04.2013).
23. Sloan, J. Peacekeepers under Fire: Prosecuting the RUF for Attacks against the UN Assistance Mission in Sierra Leone. – The Law and Practice of International Courts and Tribunals 2010, 9.
24. Sterio, M. Seeking the Best Forum to Prosecute International War Crimes: Proposed Paradigms and Solutions. – Florida Journal of International Law 2006, Vol 18.
25. Stromseth, J. Justice on the Ground: Can International Criminal Courts Strengthen Domestic Rule of Law in Post-Conflict Societies? – Hague Journal on the Rule of Law 2009, 1.
26. Teitel, R. Transitional Justice: Postwar Legacies. – Cardozo Law Review 2005-2006, Vol. 27:4.
27. Wigglesworth, G. The end of impunity? Lessons from Sierra Leone. – International Affairs 2008, 84: 4.

Materjalid Internetist

1. Assembly of States Parties. States Parties to the Rome Statute. African States. Sierra Leone. – Arvutivõrgus: http://www.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/african%20states/Pages/sierra%20leone.aspx (05.05.2013).
2. Case 15: The Prosecutor vs. Sesay, Kallon and Gbao (RUF Case). – arvutivõrgus: <http://www.scsf.org/CASES/ProsecutorvsSesayKallonandGbaoRUFCase/tabid/105/Default.aspx> (30.04.2013).
3. Dr M. Zgonec-Rožej. International Criminal Law Manual. International Bar Association's Human Rights Institute 2010, – arvutivõrgus: http://www.ibanet.org/Human_Rights_Institute/HRI_Publications/HRI_Training_Manuals_.aspx (05.05.2013).
4. Kabbah, A.A.T. The President of the Security Council. 12.juuni 2000. UN Doc. S/2000/786. – arvutivõrgus: <http://www.undemocracy.com/S-2000-786.pdf>. (23.04.2013).

5. Prosecutor vs Charles Ghankay Taylor. – arvutivõrgus: <http://www.scs-sl.org/CASES/ProsecutorvsCharlesTaylor/tabid/107/Default.aspx> (30.04.2013).
6. Report of the Secretary-General on the establishment of a Special Court for Sierra Leone. UN Doc. S/2000/915. 04. oktoober 2000. – Arvutivõrgus: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6afbf4.html> (23.03.2013).
7. RUF Summary of the Charges. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/CASES/ProsecutorvsSesayKallonandGbaoRUFCase/RUFSummaryoftheCharges/tabid/185/Default.asp>. (30.04.2013).
8. The Prosecutor vs. Johnny Paul Koroma. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/CASES/JohnnyPaulKoroma/tabid/188/Default.aspx> (30.04.2013).
9. United Nations. Security Council Resolution 1315 (2000) 14 August 2000. – arvutivõrgus: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/txis/vtx/refworld/rwmain?docid=3b00f27814>. (23.04.2013).

KASUTATUD ÕIGUSAKTID JA KOHTUPRAKTIKA

Õigusaktid

1. Agreement between the United Nations and the government of Sierra Leone. 16. jaanuar. 2002. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/LinkClick.aspx?fileticket=CLk1rMQtCHg%3d&tabid=176> (30.03.2013).
2. Peace Agreement between the Government of Sierra Leone and the Revolutionary United Front of Sierra Leone. – arvutivõrgus: http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SL_990707_LomePeaceAgreement.pdf. (30.04.2013).
3. Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut. – RT II 2002, 2, 5.
4. Rules of Procedure and Evidence. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/LinkClick.aspx?fileticket=Psp%2bFh0%2bwSI%3d&tabid=176> (30.04.2013).
5. Statute of the Special Court for Sierra Leone. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/LinkClick.aspx?fileticket=uCInd1MJJeW%3d&tabid=176> (30.03.2013).
6. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. – RT II 1996, 24, 95.

Kohtupraktika

1. International Court of Justice. Case Concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic Of The Congo V. Belgium). 14.02.2002. – <http://www.icj-cij.org/docket/files/121/8126.pdf>. (30.04.2013).
2. SCSL-03-1-T. Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor. Trial chamber II. Judgement 18.05.2012, para 12. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/LinkClick.aspx?fileticket=k%2b03KREEPCQ%3d&tabid=107>. (30.04.2013).
3. SCSL-04-14-PT-026. Trial Chamber decision on the preliminary defence motion on the lack of personal jurisdiction filed on behalf of accused Fofana. 03.03.2004 – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/LinkClick.aspx?fileticket=ddirOTDGKrY%3d&tabid=153> (30.04.2013).
4. SCSL-04-14-T. Prosecutor against Fofana and Kondewa. Trial Chamber I. Judgement 02.08.2007. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/CASES/ProsecutorvsFofanaandKondewaCDFCase/TrialChamberJudgement/tabid/175/Default.aspx> (22.04.2013)
5. SCSL-04-15-PT-059. Prosecutor against Kallon, Norman, Kamara. The Appeals Chamber. Decision on constitutionality and lack of jurisdiction. 13.03.2004. – arvutivõrgus: <http://www.scsl.org/LinkClick.aspx?fileticket=QHwH%2fG1fDS0%3d&tabid=195>. (24.04.2013).

6. SCSL-04-15-T. Prosecutor against Sesay, Kallon and Gbao. Trial Chamber I. Judgment 02.03.2009. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/CASES/ProsecutorvsSesayKallonandGbaoRUFCase/TrialChamberJudgment/tabid/215/Default.aspx> (22.04.2013)
7. SCSL-04-16-A. Prosecutor against Brima, Kamara, Kanu in the Appeals Chamber. Judgement 22.02.2008, para 183. – arvutivõrgus <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=6xjuPVYy%2fvM%3d&tabid=173> (30.04.2013).
8. SCSL-04-16-T. Prosecutor against Brima, Kamara, Kanu. Trial Chamber II Judgment 20.06.2007. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=EqikfVSpLWM%20=&tabid=106> (24.04.2013).
9. SCSL-2004-15-AR72(E). Prosecutor against Kallon and Kamara. The Appeals Chamber. Decision on challenge to jurisdiction: lomé accord amnesty 13.03.2004. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=u0qVGu09CTE%3d&tabid=195> (30.04.2013).
10. SCSL-2004-15-AR72(E). Prosecutor against Kallon, Norman, Kamara. The Appeals Chamber. Decision on constitutionality and lack of jurisdiction 13.03.2004. – arvutivõrgus: <http://www.sc-sl.org/LinkClick.aspx?fileticket=QHwH%2fG1fDS0%3d&tabid=195>. (24.04.2013).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triin Kivimaa (sünnikuupäev: 31.12.1987.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Sierra Leone eritribunali praktika, mille juhendajaks on mag.iur. (õigusteadus) Andres Parmas
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2013.